

Onsdagen den 18 januari

Kl. 09.00–17.11

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2016/17:211

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:211 Åtgärder mot illegal yrkestrafik
av Emma Wallrup (V)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 27 januari 2017.

Stockholm den 12 januari 2017

Justitiedepartementet

Anders Ygeman

Interpellation 2016/17:221

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:221 Allmänhetens förtroende för polisen
av Lars-Arne Staxäng (M)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 27 januari 2017.

Stockholm den 12 januari 2017

Justitiedepartementet

Anders Ygeman

§ 2 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till utrikesutskottet:

RiR 2017:2 Exportkontrollen av krigsmateriel

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2016/17:80 till miljö- och jordbruksutskottet

Skrivelser
2016/17:74 till kulturutskottet
2016/17:81 till skatteutskottet

Motioner
2016/17:3562 och 3563 till skatteutskottet
2016/17:3574 till justitieutskottet

EU-dokument
KOM(2016) 750 till miljö- och jordbruksutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 10 mars.*
KOM(2017) 14 till utrikesutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 13 mars.*

Försvarspolitik

§ 4 Försvarspolitik

Försvarsutskottets betänkande 2016/17:FöU3
Försvarspolitik
föredrogs.

Anf. 1 ALLAN WIDMAN (L):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 2. Den handlar om inriktningen av försvarspolitiken. Det är Liberalernas uppfattning att det inriktningsbeslut som fattades 2015 nu är överspelat. Det är överspelat i ekonomiskt hänseende, då våra försvarsgrenschefer mycket tydligt och offentligt i försvarets forum nu under hösten har konstaterat att man förvisso fick ett tillskott på 10,2 miljarder men att man gick in i denna försvarsbeslutsperiod med ett underskott på närmare 30 miljarder.

Under hösten har också brigadgeneralen Anders Carell på Försvarets materielverk konstaterat att om de beställningar som gjordes i inriktningsbeslutet vad avser materiel också ska levereras denna försvarsbeslutsperiod behöver man ett tillskott motsvarande 8 miljarder kronor varje år under de fem åren.

Peter Nordlund på Totalförsvarets forskningsinstitut kunde också konstatera att pengarna inte kommer att räcka för att förverkliga det beslut som riksdagen fattade.

Herr talman! Till detta ska läggas att vi har fått en Rysslandsrapport från FOI. I den beskrivs att Ryssland redan nu har uppnått en regional militär överlägsenhet i norra Europa. Till detta ska adderas den osäkerhet som genereras av den pågående, eller snart pågående, brexitprocessen och installationen av en ny och något oförutsägbar president som ska ske på fredag i Washington.

Liberalerna har tidigare under hösten i riksdagen yrkat på att de svenska försvarsutgifterna på sikt bör uppgå till 2 procent. Det är det och ingenting annat som nu krävs. Om man därtill pläderar för att Sverige ska stå utanför försvarsalliansen Nato krävs det ännu högre försvarsutgifter, därför att den som är militärt alliansfri gör anspråk på att kunna klara sig utan någon som helst hjälp utifrån.

Nu tillsätter regeringen en ny försvarsberedning. Liberalerna kommer att delta i denna, men vi vill understryka att det nu är fara i dröjsmål. Mycket hellre än en försvarsberedning hade vi nu velat se förhandlingar mellan partierna om stora ekonomiska tillskott till försvaret i närtid.

Herr talman! Jag ska nu göra det märkliga, nämligen att tala om ingenting. När man väcker utskottsinitiativ i ett utskott och de inte får majoritet försvinner de spårlöst, kan man säga, i den politiska etern. Det finns inga möjligheter att reservera sig, och det protokollförs inte. Därför vill jag kortfattat tala om det som har kommit att kallas för motorfrågan när det gäller nästa generations stridsflyg Gripen E.

Försvarsutskottet har under flera år följt frågan om underhåll och produktstöd för de motorer som ska sitta i våra nya stridsflygplan som ska vara fullt ut operativa 2026. Bakgrunden till detta är att GKN, tidigare Volvo Aero, i Trollhättan har skött våra stridsflygmotorer under alla år sedan 90-talet, både när det gäller A/B-versionen och C/D-versionen. Detta har gjorts så bra att vi nu kan konstatera att man nu har passerat 300 000 flygtimmar med Gripen utan ett enda motorrelaterat haveri. Man har också visat att man ständigt har kunnat öka kostnadseffektiviteten i sitt arbete.

Men för två år sedan blev det känt att det fanns planer på att flytta underhåll och produktstöd från Trollhättan till USA, närmare bestämt Jacksonville i Florida. Den oro som detta ledde fram till gjorde att utskottet började informera sig om denna fråga. Vi kommer under den närmaste tioårsperioden, om den politiska majoriteten får som den vill, att gå från 96 till 60 stridsflygplan i Sverige. Om vi vill fortsätta ha det flygtidsuttag som vi i dag har totalt i flygvapnet kommer det att kräva tillgänglighet till varje individ. Varje enskilt stridsflygplan måste öka sin flygtid med mer än 50 procent. Detta, herr talman, bedömer jag blir omöjligt om detta arbete ska utföras på andra sidan Atlanten. Att skicka flygmotorer till andra sidan jorden bedömer jag inte heller blir billigare än en lösning innanför landets gränser. Därtill handlar detta om hundratals arbetstillfällen i en utsatt region i Västra Götaland och i Trollhättan för ingenjörer och för metallarbetare.

Herr talman! Därför tog bland andra jag initiativet till det som skulle bli ett utskottsinitiativ. Och i början syntes nästan alla partier vara överens om det kloka i att ha en lösning som ligger nära Sverige och inte någon annanstans. Men i slutet av våra förhandlingar vände de flesta partierna, och till slut var det Alliansen som ensam drev frågan om att vi måste ha underhållet av stridsflygmotorerna i Sverige.

Det var viktigt för mig att säga detta för protokollet och för eftervärlden.

Försvarsministern, som inte är här i dag, brukar säga när vi talar om dessa frågor att vi inte ska tala om muttrar och skruvar i försvarspolitik. Det låter mycket klokt. Men jag vill påminna om att anskaffning, underhåll, drift och produktstöd av stridsflygmotorerna i nästa generation kostar

ungefär 40 miljarder kronor. Det motsvarar två fasta förbindelser över Öresund. Och, herr talman, om detta underhåll inte fungerar kommer den enskilt viktigaste komponenten i det svenska militära försvaret att stå kvar på marken alldeles oavsett hur mycket vi i övrigt anstränger oss.

Anf. 2 JAN R ANDERSSON (M):

Herr talman! Sverige är i dag mer beroende av sin omvärld än någonsin tidigare. Man kan bara titta på de investeringar som görs i Baltikum och Polen. De är i dag större än de som görs exempelvis i USA, och de är större än de som görs i Kina. Jag kan konstatera att svenska jobb inte bara skapas inom Sverige, men de skapas i någon mening i större utsträckning i vår nära omvärld och i samarbete med våra grannländer.

Jag kan också konstatera att svenska livsmedel i huvudsak inte kommer från Sverige längre. Vi kan titta på drivmedel, där vi i princip inte har någon egen produktion. De leveranser som vi har och som gör att Sverige rullar är helt beroende av vår omvärld. Vi kan även se att vår självförsörjningsgrad när det gäller många insatsvaror är vikande och att vi blir alltmer importberoende när det gäller allt fler varor. Ifall svenska gränser skulle stängas skulle Sverige ganska omedelbart också stängas.

De slutsatser man kan dra av säkerhetspolitikens snabba svängning i fel riktning är därför inte desamma som för bara några år sedan. Vi är i dag i ett mer utsatt läge. Vi kan också konstatera att neutraliteten – eller alliansfrihet, eller hur man nu väljer att definiera det hela – i dag inte är ett medel för att stå utanför en konflikt. En konflikt mellan Nato och Ryssland kommer att påverka Sverige, och vi kommer att dras med i en sådan konflikt. Vi väljer inte att stå utanför; det är inget alternativ.

Därför tycker jag att det är ganska uppfriskande att läsa den senaste bilagan till Försvarsmaktens perspektivstudie, där man säger att den militärstrategiska utvecklingen oundvikligen innebär att Sverige kommer att dras in i en konflikt om den uppstår i Östersjön. Man säger också att vi är mer sårbara än våra grannar eftersom vi inte kan påräkna ett stöd. Det finns i och för sig andra delar vi kan påräkna, via exempelvis EU:s solidaritetsklausul. När denna klausul har prövats har vi dock sett att den tar tid och är begränsad i sin utsträckning.

Man kan också säga att Sverige redan är i krig, om man definierar ”krig” som hybridkrigföring. De senaste veckorna och månaderna har vi fått många exempel på hur sårbart Sverige är, att förberedelser redan har gjorts för ett sådant krig och att vi blir utsatta för attacker av olika slag. Givetvis skulle man i en sådan situation kunna tro att Sveriges regering kraftsamlar för att sammanhållet gå fram med förslag för att förstärka det svenska försvaret, men det är ingenting som vi har sett.

Till och med när samtliga allianspartier vill diskutera en förstärkning av försvaret viftas det bort som dravel eller spel för gallerierna. Jag tycker inte att det är riktigt seriöst. Alla icke-regeringspartier ingående i försvarsuppgörelsen har signalerat att de vill ha förstärkningar, men detta viftas bort av regeringen som slängande med siffror. Jag tycker inte att det känns seriöst, herr talman. Vill man nå överenskommelser duger det inte att raljera över sina samlingspartier.

Jag tror att vi kan konstatera att vi trots situationen i omvärlden har en mer splittrad riksdag än tidigare när det gäller säkerhetspolitiken. Man kan se tre linjer:

- En linje är den rena alliansfriheten, eller neutralitetspolitiken, där Sverigedemokraterna och Vänstern är representerade.
- En annan linje är allianspartiernas, där man vill söka samarbete, stärka försvaret och samarbeta med den västeuropeiska försvarsalliansen genom fördragsfästa säkerhetsgarantier.
- Sedan har vi givetvis regeringens linje, som går ut på att bygga bilaterala samarbeten med framför allt Finland och USA.

Man kan säga mycket om bilaterala samarbeten och bilaterala avtal. I brist på annat är sådana givetvis bra, men man kan exempelvis undra vad förhoppningen formulerad av USA:s vice president Joe Biden – att svenskt territorium är okränkbart – är värd i dag. Det återstår för regeringen att svara på. Sätter de rödgröna verkligen hela sin förhoppning till att Donald Trump ska vara den som räddar Sverige från kamrat Putins illvilja?

För att ytterligare grumla bilden av regeringens otydliga säkerhetspolitik motverkar regeringen aktivt att EU ska ta ett större säkerhetspolitiskt ansvar, detta för att ta hänsyn till den transatlantiska länken – det vill säga Nato, som regeringen lika hårdnackat är motståndare till. Det är inte tydlighet utan otydlighet, och det är motsägelsefullt.

Det är inte heller bara jag som tycker detta, utan det konstateras även av regeringens egna utredare och experter. Exempelvis beskriver ambassadör Krister Bringéus i sin utredning att Sverige i en konflikt kommer att befinna sig i ett beslutsmässigt skymningsland. Jag ska inte säga att jag är någon expert på krishantering, men utifrån vad jag har lärt mig är det väl i dessa situationer viktigt att det finns tydliga direktiv. Det gäller även i hela Försvarsmakten, eller som man säger i senaste bilagan till perspektivstudien: Utan fördragsfästa säkerhetsgarantier finns det fortsatt osäkerhet angående om och när stöd kan påräknas.

Jag tycker att en regering bör kunna svara på några grundläggande frågor när det gäller säkerhetspolitiken och Försvarsmakten. Om det skorpar till sig, vad ska Sverige göra? Med vem ska vi göra det, och hur ska vi göra det? Om man inte kan svara på de frågorna tycker jag inte att man förtjänar folkets förtroende.

Herr talman! På den nyligen avslutade konferensen i Sälen sa en näringslivsföreträdare att han inte gillade samverkan. Man kan givetvis fundera över varför någon tycker så, men enligt honom innebär samverkan ofta ett en myndighetsperson kommer till näringslivet och vill samverka utan att för den delen ha några medel för det. Det finns en vilja till samarbete men inga resurser för att komma någonstans.

Det är klart att en sådan samverkan inte gynnar vår uppbyggnad av ett totalförsvar. Vill vi skapa robusthet måste vi vara beredda att betala. Resurser behövs för att stärka de mest sårbara delarna av vårt samhälle och rusta vår befolkning. I dag är det för en tränad antagonist inte svårt att – utan att ens befinna sig i Sverige – slå ut flera av våra försörjningssystem. Vi vet att utan vatten, el och bränsle stannar Sverige fort.

Vi behöver också bli bättre på att använda dessa förmågor mot en an- gripare vid konflikt. Det är en uppgift som riksdagen redan har beslutat om, vilket dock inte verkar ha nått alla medlemmar av denna kammare. Men vi säger också att förmåga inte räcker. Utan stöd för det praktiska handlandet blir förmågan inte lika användbar; den får inte samma tröskel- höjande effekt. Förutom att utveckla förmågan till aktivt cyberförsvar bör vi därför utveckla en cyberdoktrin.

Herr talman! Sverige är ett litet land utan försvarsallianser, med un- dantag för EU:s solidaritetsklausul. För den som vill att solidaritet ska gälla gäller det också att visa solidaritet, och det kan man göra på olika sätt. Det tydliga sättet är givetvis att hjälpa vänner när de efterfrågar hjälp. Hur Sverige agerade i det tidigare fallet när EU:s solidaritetsklausul prö- vades kan väl diskuteras, och jag överlåter till andra att bedöma huruvida det stärkte Sveriges roll som en solidarisk part gentemot andra länder.

Vi moderater är i alla fall övertygade om att samarbete med andra län- der utvecklar vår förmåga och stärker vårt förband. Att ställa upp förband med en hög insatsberedskap stärker vår beredskap och även vår förmåga. Vi har också sagt att Sverige i det syftet snarast bör inleda ett samarbete med brittiskedda UK Joint Expeditionary Force, där även sex andra grannländer ingår.

Avslutningsvis, herr talman: I en tid då grått har blivit det nya svarta behövs en särskild tydlighet. I ett informationskrig går det inte att vara vag, och när samhället utsätts för påverkanskampanjer, hybridattacker och hackade mejlkorgar – även bland oss i riksdagen – påverkar det hela sam- hällsklimatet. När väljarna upplever en otydlig politik och avsaknad av in- sätser har vår antagonist delvis vunnit. Jag förstår att det är en tid av förän- dring, men det innebär också att gamla svar inte längre gäller.

Herr talman! Jag stöder givetvis alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 1.

Anf. 3 ROGER RICHTOFF (SD):

Herr talman! Vi vill naturligtvis reservera oss på alla punkter, men av olika skäl yrkar jag bifall enbart till reservation 12.

Jag har en kort kommentar till det Allan Widman sa. Jag vill vara tydlig med att vi delar uppfattningen att det svenska underhållet ska vara i Sve- rige. Jag säger det så att det kommer med i protokollet och eftermälet. Allt annat är bara påhitt. Däremot har vi en framtida produktutveckling som man har diskuterat om den ska ske i USA eller inte. Att värna Trollhättan och företagen där samt satsa på svensk försvarsindustri är dock en av våra hörnpelare. Jag säger det så att det finns med i eftermälet, som det så vack- ert heter.

Under många år när ni i Alliansen satt i badtunnan och gjorde era ana- lyser av det framtida svenska försvaret hade ni ett analysprogram om att öppna gränserna och byta ut den svenska befolkningen. Den debatten hör ju hemma någon annanstans, men ni kom fram till att Sverige inte behöver något försvar. Vi behöver inget försvar, och ni gick till och med och rase- rade systemen. I den lilla badtunnan satt Allan Widman, Mikael Oscarsson och några till, och de fick ett uppdrag: Se till att krascha systemen och bryta sönder dem! Sverige behöver inget försvar.

Ni raserade även det civila försvaret totalt. Det lyckades ni bra med när ni trängdes i dörrhålet. Allan Widman blev naturligtvis ordförande, herr

talman, för han var mest påstridig. Han blev ordförande för Genomförandegruppen, som med framgång ledde detta. Det kostade skattebetalarna hundratals miljarder kronor.

Detta var ert eftermäle efter åtta år. Vi stod hela tiden och kämpade, budgeterade och sa att vi inte kan ha ett försvar som är anpassat efter dagsformen i Ryssland. Dessutom ska vi inte ha ett försvar som pekar ut en fiende på något sätt, utan vi ska ha ett starkt svenskt försvar över tid. Detta gäller oavsett vilken angripare det kan vara, i avsikt att behålla vår frihet och vårt sätt att leva i Sverige.

För detta har ni hånat oss. Ni har raljerat över den svenska försvarsmakten och kallat den för ett särintresse, som ni själva vet. Ni såg ingenting av det här. Den analysförmåga som ni har visat upp är kass.

Nu kan man se att ni har vaknat till lite grann. Ni har börjat att förstå att vi måste ha ett starkt svenskt försvar. Men att vi måste ha ett starkt civilt försvar har ni ännu inte förstått, eftersom ni inte budgeterar för ett civilt försvar. Vi lägger 4 miljarder mer på det civila försvaret under den här budgetperioden, eftersom vi förstår att det är nödvändigt.

Välkomna upp och kopiera detta! Kopiatorrummet är öppet även i dag på eftermiddagen. Ni måste satsa på civilt försvar! Förstår ni inte det? Utan ett civilt försvar kommer inte heller den militära delen att fungera. Hur svårt kan det vara att göra den analysen? Men ni satsar ju inga pengar.

Herr talman! Strax före jul satsade man inte en krona mer än vad regeringen gjorde. Till exempel Allan Widman, som var uppe och talade nyss, ville skära ned. Han har själv skrivit i en motion att han vill skära ned på priskompensationerna från 2017 och framåt med 20 procent per år. Jag repeterar: 20 procent per år vill Liberalerna skära ned priskompensationerna med, enligt denna motion. Allan Widman ser förvånad ut – han läste den säkert inte själv, men det är en kommittémotion. Jag kan lämna över den sedan.

Vad har då hänt sedan före jul, när man var med på regeringens budget? Vad har hänt över jul och nyår? Folk och Försvar har anordnats, herr talman. Då är det viktigt med rubriker i tidningarna, och då börjar budgivningen.

Men hur går det egentligen till när man satsar dessa pengar? Vi satsar också pengar. I budgeten som vi lade fram före jul lägger vi 25 miljarder mer på försvaret än vad ni gör. Av dessa 25 miljarder satsar vi 4 miljarder specifikt på att bygga upp det civila försvaret.

Detta har inte bara med krig att göra. Det kan faktiskt inträffa katastrofer, pandemier och annat som gör att vi utestängs så att det blir svårare att få till exempel livsmedel och drivmedel utifrån. Då måste vi bygga upp ett beredskapslager. Vi måste se till att öka självförsörjningsgraden. Vår plan för detta är för lång för att gå igenom nu, men vi arbetar fram den så att man kan få ihop detta ordentligt.

Civilförsvaret är absolut nödvändigt av flera skäl, och vi satsar på detta. Frivilligorganisationerna får till exempel en egen budget på 200 miljoner nu och 200 miljoner nästa år. Driftvärnet får 490 miljoner, civilförsvaret får 635 miljoner, det ekonomiska försvaret får 216 miljoner och så vidare. Vi spaltar upp det här, och det finns ytterligare uppspaltningar. Sedan ska man lägga fram direktiv till myndigheterna för att använda pengarna.

Liberalerna påtalade mycket riktigt att det kommer att finnas ett hål. Regeringen gör rätt när man väntar och ser vilka pengar Försvarsmakten

vill ha och när man måste tillskjuta dessa pengar, om man nu vill det, vilket jag tycker att man ska göra.

Man måste planera för detta. Först talar man om att det finns ett hål, beroende på dollarkurs eller vad det nu är. Sedan tar man ställning till att fylla på med pengar, och detta tycker jag är helt rätt.

Nato kom upp här, men den debatten tar vi vid ett annat tillfälle. Alliansen försöker väl flytta fokus nu. Man har inte mycket kvar att komma med och måste nu skapa någonting annat. Alliansen har hängt på vår linje och håller med om att vi behöver ett starkare försvar. Man har glömt det civila försvaret, men det kommer säkert i nästa sväng – då börjar man nog förstå det också.

Ni måste hitta en fiende. Sverigedemokraterna kan ni inte skjuta på längre, för det hjälper inte. Men ni skapar en fiende – Ryssland – och hittar på att de är ett hot. Ryssland hotar väl inte Sverige i dag? Ryssland kan utgöra ett hot, men anslut er då till linjen att vi ska bygga ett starkt svenskt försvar.

Varför satsar ni inte pengar? Ni hade ju chansen före jul. Ni pratar mycket men satsar inga pengar.

Herr talman! Vad är vår målbild? Vi vill gå upp till tio brigader. En amfibiebrigad är en del av detta. Vi vill ha en stadsskyttebataljon, eller en stadsskyttebrigad. Vi vill ha brigader över ytan. Som vi skriver i våra prioriteringar vill vi i första hand satsa på svensk försvarsindustri. Det här är prioritet ett. Detta skriver inte ni.

Det här är vår prioritering. Som exempel kan nämnas Aster 30, som de själva vill ha. Kan vi göra detta med svensk teknik? Ja, det tror vi. Men här börjar man spekulera om gamla Patriotsystem, som enligt många har nått sin utvecklingstopp. Satsa i första hand på svensk försvarsindustri, där det finns kompetens. Satsa i andra hand där vi kan vara med. I tredje hand: Köp över disk.

I vår budget satsar vi på luftvärnssystem, i slutet av denna period. Därför går detta upp med 10 miljarder då och blir sammanlagt 25 miljarder mer.

Vi vill, över ytan, naturligtvis få ihop detta med det civila försvaret med en mycket högre självförsörjningsgrad. Vi vill också – vilket vi gör i budgeten – satsa på utbildning av officerare.

Här har socialdemokraterna – regeringen – rätt, herr talman. När man gör dessa förändringar måste man ta hänsyn till materielinförseln, soldaterna med värnplikten, utbildningsplatser och övningsplatser. Allt detta måste följa en linje.

Det är inte bara att knäppa med fingrarna efter den rasing som Alliansen har genomfört. Det går inte. Man kan göra det i högre takt, och man kan göra det med mer satsningar, men den som tror att tillförsel av hur mycket pengar som helst ska skapa ett starkt försvar inom två år har fel – det går inte. Genomför man dessa raseringar kommer man också att få se följderna av dem.

Frivilligbrandkårer, driftvärn och annat i den civila delen kommer jag att återkomma till, även om ni kanske tycker att jag skulle prata lite längre i detta stycke.

Som regeringen vet har vi skickat Bagdad Bob till Jordanien, där han är ambassadör. Det var också någon som kallades Bagdad Bob häromdagen i en debatt i tv. Annie Lööf var uppe här i talarstolen och påstod att vi

konsekvent röstade emot alla sanktioner som riktar sig mot Ryssland. Detta är ren lögn – det är inte sant.

Därför har jag med mig utdrag som visar hur vi har röstat inom EU. Jag vet att Centern tycker att det är jättekul att lämna över handlingar. Man har försökt detta med statsministern. Man har uppmanat till att ta emot handlingar och fått till svar att det är trams.

Jag har med mig handlingar som jag tänker lämna över senare, så att de kan läsa på. De gillar ju sådana här saker. Jag ser med tillförsikt fram emot att få lämna över dessa handlingar till Centern, så att ni kan sätta er i badtunnan igen och analysera detta.

Anf. 4 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Det är korrekt att Liberalerna vad gäller vissa av anslagen på utgiftsområde 6 gör en nedskrivning av den prisuppräknning som ska ske. Detta hindrar inte att Liberalerna inför 2017 tillför 2 miljarder mer – netto – till försvaret, vilket är i paritet med vad Sverigedemokraterna anslår.

Jag vill säga att jag aldrig har varit ordförande i Genomförandegruppen – Roger Richtoff gör sig här skyldig till ett direkt faktafel. Bakgrunden till Genomförandegruppen var ett svart hål i Försvarsmakten. De besparingar som gjordes bedömer jag, herr talman, i allt väsentligt som riktiga.

Det handlar bland annat om en mobil radio- och tv-studio som skulle kunna användas i fält för sändningar av information. Det är inte sådant som gör oss farligare för en motståndare, och i det ekonomiska läge som var då bedömer jag att det var en helt rimlig besparing.

Jag vill gärna tala lite kort om GKN och motorunderhållsfrågan. Uppenbarligen är Roger Richtoff inte informerad om att GKN nu har dragit sig ur förhandlingarna gällande både produktstöd och underhåll och att man inte ser någon som helst framtid för sin verksamhet i Sverige när det gäller stridsflygmotorer.

Sverigedemokraterna har skruvat sig sedan man bestämde sig för att inte stödja svensk industri, inte stödja ingenjörerna och metallarbetarna i Trollhättan. Man har skyllet på den socialdemokratiska budgeten. Man har sagt att man inte vill skapa oordning initialt när det gäller anskaffning av ett nytt stridsflygplan. Men, herr talman, faktum kvarstår: Sverigedemokraterna säljer ut svensk motorkompetens och svenska jobb.

Anf. 5 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte var jag ska börja.

Ni har försökt att smutskasta, ljuga och hitta på så många gånger att ni inte längre är trovärdiga, Allan Widman. Din trovärdighet är borta för länge sedan. Läs våra handlingar, där det tydligt framgår hur vi prioriterar svensk försvarsindustri. Vi kan göra det högt tillsammans. Det är faktiskt på det här viset, och jag tror att de flesta i industrin vet det.

När vi träffar Saabs företrädare har de en annan uppfattning om vårt stöd till dem. Ja, vi träffar industrier av olika sorter – jag hoppas att det är okej med Allan Widman – och kommer att fortsätta göra det. Och vi kommer att fortsätta hävda vår linje att vi över huvud taget inte har någon avsikt att på något enda litet sätt förhindra att svensk försvarsindustri, arbetare och proffs, ska kunna verka i det här landet. Hade vår försvarspolitik

fått gälla hade försvarsindustrin haft betydligt fler arbetstillfällen än vad den haft under Allan Widmans påverkan under de åtta åren.

Allan Widmans första kommentar var att man visserligen skär ned pris-kompensationen med 20 procent. Hur kan man komma fram till analysen att vi kan skära ned med 20 procent? Man går ju fel här. Vad är orsaken till att man kommer fram till detta? Det är det här som jag tycker är ett litet problem. När någon sedan påtalar det försöker man skicka in pengarna en annan väg.

Jag ska i alla fall säga en sak till Liberalernas fördel, och det är att ni inte har deltagit i försvarsuppgörelsen och att ni lägger mer pengar än vad era alliansbröder gör. Ni satsar alltså mer pengar på försvaret än de övriga, men ni satsar inte mer på det civila försvaret.

Anf. 6 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Ja, det är riktigt att Liberalerna satsar mer på det militära försvaret. Inom nuvarande försvarsbeslutsperiod har vi en trappa uppåt som landar på 28 miljarder mer än vad den så kallade försvarsuppgörelsen 2015 innebar.

Jag kan upplysa Roger Richtoff om att prisuppräknningen, som vi drar ned på, drabbar varken 6:1 eller 6:2, det vill säga förbandsverksamheten eller materielanskaffningen.

I slutändan, herr talman, handlar det väl ändå om huruvida man vill stärka svenskt försvar eller inte.

Sedan förstår jag inte de förklaringar som Roger Richtoff ger när det gäller motorunderhållet. Den avgörande morgonen när beslut skulle fattas fick vi ett mejl från Sverigedemokraterna, där man sa att man hade ångrat sig och helt bytt uppfattning på den här punkten. Man ville inte medverka till något utskottsinitiativ.

Därefter har naturligtvis den svenska berörda industrin dragit sig ur detta. Man ser ingen framtid. Det kommer oundvikligen att leda till att vi underhåller motorer i Jacksonville, Florida i USA, på andra sidan Atlanten, i ett mycket spánt säkerhetspolitiskt läge.

I sitt anförande säger Roger Richtoff att Ryssland inte hotar Sverige. Ryssland hotar uttryckligen både Sverige och andra skandinaviska länder, bland annat med kärnvapen, och det sker gång efter annan.

Jag blir förbryllad, herr talman, inför den brist på vaksamhet och medvetenhet som tyvärr präglar Sverigedemokraternas säkerhetspolitiska syn.

Roger Richtoff! Du hade möjligheten att rädda svensk motorkompetens, tillgängligheten till nästa generation av stridsflygplan och arbetstillfällen i Västra Götaland. Du valde aktivt att inte göra det, och det kommer Sverigedemokraterna nu inte ifrån.

Anf. 7 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Det spelar ingen roll hur många gånger ledamoten Widman upprepar detta. Jag tror att du kanske blandar ihop det här med ett annat ärende som gällde försäljning av JAS-plan, Allan Widman. Det får vi återkomma till. Det finns all anledning att göra det, så att vi inte är otydliga på den punkten.

Jag försökte lugna alla som lyssnar på den här debatten med att säga att vi – jag säger det igen – aldrig någonsin kommer att ställa upp på att vi ska ha underhåll på andra sidan Atlanten. Vi har skrivit att det underhåll

som är nödvändigt för krigsorganisationen och den dagliga driften ska vara i Sverige. Men om det är produktutveckling som är avgörande, hur ska den se ut om den är på andra sidan Atlanten? Jag tror inte att ens Socialdemokraterna är inne på Allan Widmans linje. Det vore ju helt orimligt att skicka allting till USA. Jag tror inte att ens Socialdemokraterna är inne på den tanken, men det får de väl själva svara på.

Det är enligt Sverigedemokraterna fullständigt otänkbart att en flygplansmotor, eller vad det är som behöver dagligt underhåll, ska skickas på båt eller via flyg till USA. Nu är detta klart. Men om vi av någon konstig anledning skulle hitta en enda mening där vi har skrivit något annat ska vi förtydliga oss, för detta finns inte på kartan heller för Sverigedemokraterna.

Vad gäller satsningarna är jag väl svaret skyldig. Men det får då bli en retorisk fråga, herr talman. En intressant fråga är varför man inte satsar en spänn på det civila försvaret. Har man inte förstått värdet och betydelsen av ett civilt försvar? Frågan får hänga i luften till ett annat tillfälle.

Anf. 8 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag ryckte till i bänken när Richtoff sa att Ryssland inte hotar Sverige i dag. Det finns många invändningar man kan ha mot det.

Först och främst: Är det partiets officiella hållning som du företräder, Richtoff, eller är det din personliga hållning? Jag vet ju att det kan variera rätt mycket inom ditt parti vad ni tycker i enskilda frågor.

En annan reflektion är varför ni vill satsa så enormt mycket pengar på försvaret om Ryssland inte utgör något hot. Om det inte finns något hot, varför ska vi då spendera alla dessa pengar?

En annan fråga är de hybridattacker som sker dagligen och som svenska myndigheter konstaterar sker även mot Sverige. Det har också konstaterats att det har skett i USA:s valrörelse. Tror Richtoff att sådana attacker kan ske även i svensk valrörelse, eller är hans uppfattning att de inte ens skett i USA?

Du kanske kan svara kort och tydligt på mina korta och tydliga frågor: Är det din uppfattning eller partiets uppfattning att Ryssland inte hotar Sverige i dag? Och tror Sverigedemokraterna att hybridattacker kan riktas även mot det svenska valet om två år?

Anf. 9 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag svarar gärna på detta. Självklart svarar vi sverigedemokrater på de frågor vi får, även om svaret inte alltid kan passa.

Några av er pekar ut Ryssland som en fiende, till exempel en kollega till dig, Jan R Andersson. Vi betraktar inte Ryssland som en fiende. Vi betraktar Nato som en vän, men Ryssland är ingen fiende till oss. Ett hot måste vara uttalat på något sätt. Ryssland kan utgöra ett hot. Det hotet måste man i så fall ta på allvar och gardera sig mot.

Under alla dessa år då Moderaterna satt i regeringsställning och rase-rade det svenska försvaret stod vi här och talade om att ni måste satsa på det svenska försvaret. Då raljerade Moderaterna över detta. Fredrik Rein-feldt stod här och sa: Ja, ja, vi vet att ni är det enda parti som vill satsa mer pengar på försvaret. Då var det helt okej.

I dag har ni bytt fot och närmat er oss. Ni har förstått att det svenska försvaret inte ska vara beroende av dagsformen i Ryssland eller av någon

annan potentiell angripare, som kan utgöra ett hot och som med sin blotta existens utgör någon form av möjlighet att sätta in cyberattacker, vilket man säkert också gör när man försöker påverka.

Men ett alliansfritt land ska vara försiktigt med att peka ut fiender. Det är allvarligt att göra det, så skärp er lite grann. Gardera er, som vi har gjort i många år. Vi behöver ett starkt svenskt försvar som kan möta ett eventuellt igångsättande av ett reellt hot, och detta ska vi ta höjd för.

Ni har ingen utväg och försöker därför flytta fokus från ert eget tillkortakommande under alla dessa år till att hitta någon som plötsligt kastar sig över er.

Anf. 10 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Eftersom jag fick ett mycket vagt svar ställer jag frågan igen. Anser Richtoff och Sverigedemokraterna att Ryssland inte hotar Sverige i dag? Är detta Richtoffs eller partiets uppfattning?

Ett land som har riktat subversiv verksamhet mot sina grannländer, som har kidnappat personer från andra länder, som har hotat länder med kärnvapen och som har invaderat och annekterat delar av andra länder uppträder ju på ett sätt som kan uppfattas som hotfullt.

Men om Sverigedemokraterna inte tycker att Ryssland utgör ett hot måste jag ställa frågan: Är detta Richtoffs uppfattning eller är det partiets uppfattning?

Jag har en annan fråga som jag gärna vill ha svar på från Sverigedemokraterna. Det handlar om hybridattacker som konstaterats av USA:s säkerhetstjänst. Tror Richtoff att sådana attacker kan förekomma även i det kommande svenska valet eller att de kanske till och med redan förekommer, att man håller på att planera och bygga upp sina attacker? Tror Richtoff att attacker liknande dem i USA kan ske även i Sverige? Eller menar Richtoff att de inte skedde i USA?

Anf. 11 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag tror att de har skett i USA. Jag tror också att de kan ske i Sverige. Var det tydligt?

Vad gäller hotet talar jag inte som enskild person utan för Sverigedemokraterna. Vi anser att Sverige måste ha ett försvar som tar höjd för alla hot vi omges av.

Det största hotet mot Sverige i dag finns innanför gränserna, men det struntar ni i. Ni har fortfarande inte förstått att vårt land står i brand. I går sa åklagaren i Malmö att systemet har kollapsat. Det handlar om hela vår samhällsstruktur. Det är ett verkligt hot.

Det finns hot som mycket väl kan igångsättas av alla stora nationer. Men Ryssland säger inte till Sverige i dag: Gör så här, annars kommer vi att ockupera ert land. Ryssland utför inga handlingar som går över gränsen. Detta är inte min bedömning utan den militära underrättelsetjänstens.

Pågår det verksamhet? Ja, men det har pågått i många år, herr moderat. Det pågick på 40-talet, 50-talet, 60-talet, 70-talet och 80-talet. Till och med när Vänstern var radarstyrd från Moskva pågick denna verksamhet. Och det kommer att fortsätta.

Har det förekommit i USA? Ja. Men vem var det som telefonavlyssnade statscheferna i Europa? Var det Ryssland? Nej, det var Obama som

hade telefonavlyssning på Merkel och gänget. Det är inget försvar, men det visar på jämvikt. Är det inte så att stormakterna agerar så här?

Moderaterna kan också ställa sig frågan om Sverige har någon verksamhet i Ryssland med underrättelseinhämtning och sådant och vad det syftar till.

Jag hoppas att jag har svarat på frågorna nu.

Anf. 12 DANIEL BÄCKSTRÖM (C):

Herr talman! Vi har precis tagit del av ett exempel på desinformation, otydlighet och konsten att sno in sig i många olika uppfattningar på en gång. Å ena sidan talar man om värdet av att höja försvarsutgifterna, å andra sidan pratar man bort behovet och varför.

Det är en sammanfattande bild av hur stressade Sverigedemokraterna tydligen är när det gäller försvarspolitik. Det visar också på den inre spännvidd som finns. I Europaparlamentet och i andra sammanhang i Europa och i nätverkande agerar man på ett sätt, men här hemma ger man en annan bild.

Sverigedemokraterna agerade på precis samma sätt i utskottet då de före jul avstod från möjligheten att ge en tydlig vägledning för hur vi ser på bakre underhåll av JAS-planen framöver. I stället valde de att tillsammans med regeringspartierna inte medverka till detta initiativ.

Å ena sidan säger de att de ska satsa på svensk försvarsindustri, å andra sidan gör de i praktiken ingenting när möjligheten finns att få ett initiativ som gör att frågan landar i att underhållet på lång sikt kan vara kvar i Trollhättan.

På TV4 i morse hörde vi om kritisk granskning och hur viktigt det är att skolan jobbar med dessa frågor. Att döma utifrån det inledande kapitlet i denna debatt vill jag säga att det är oerhört viktigt. Vi behöver ha ett förhållningssätt i vårt samhälle som möter både yttre bildsättning och bildsättning från inrikespolitiska uttalanden och aktörer som påverkar hur vi tänker i Sverige.

Herr talman! Vår utgångspunkt är att försvarspolitik handlar om att nå breda överenskommelser och en bred samsyn med bred, gärna blocköverskridande, förankring i vår kammare. Det handlar om att vi på kort och lång sikt ska kunna försvara vår territoriella integritet och att vi ska ha ett land som är tryggt att leva i.

Med vår oroliga värld ställs absolut krav på handlingskraft och ett utvecklat ledarskap för svensk säkerhet. Det blir allt viktigare att värna vårt närområde och stå upp för frihet, demokrati och ärlighet i alla sammanhang.

Det är en ökad osäkerhet kring den transatlantiska länken, inte minst med det nya presidentskapet i USA och med tanke på brexit och olika frågor som hanteras inom Europeiska unionen. Det handlar också om kriget i Mellanöstern, om Ukraina och om utvecklingen i Ryssland.

Den rapport som FOI levererade i början av december är mycket viktig att utgå från. Här kan vi läsa om hur Rysslands väpnade styrkor har utvecklats till att få en organisationsstruktur som kan hantera storskaliga operationer även utanför forna Sovjetområdet. Rysslands väpnade styrkor hade förra året större militär förmåga än 2013, och de är ett kraftfullare tvångsmaktmedel än tidigare.

Att Rysslands militära handlingsfrihet fortsätter att växa påverkar oss, och det påverkar hur vi ska tänka försvarspolitiskt framöver. Vi måste också uppdatera hur bilden av vår relativa förmågeutveckling ser ut, både mot hela omvärlden och mot enskilda stater.

Vi vet att ryska militärstrategier ägnar både militära och icke-militära medel mycket uppmärksamhet, och man utvecklar sig ständigt. Det går att läsa i rapporten. Det handlar om antiamerikanism, patriotism, auktoritärt politiskt system och att framtida generationer ska fortsätta att fostras i en patriotisk anda och odla ryska moraliska och andliga värderingar. Detta påverkar folk, och det påverkar också inställningen till oss och dem vi jobbar med inom Europeiska unionen.

Försvarsutgifterna utgör en större del av rysk bnp än tidigare, 5,4 procent 2015 jämfört med 3,6 procent 2005, och man fortsätter att prioritera försvarsutgifterna före andra utgiftsområden.

Vi kan ta del av analyserna och välja att antingen ta till oss dem och förstå dem eller låta dem finnas utanför det egna perceptionsområdet.

Min bild är att Putins handlingar utgör ett systematiskt utmanande av den europeiska säkerhetsordningen.

Människor i Sverige förstår i allt högre grad innebörden av hybridhot. Det handlar om cyberattacker, påverkanskampanjer och informationsstörningar.

Det händer mycket i samhället i de här frågorna, också vad gäller synen på totalförsvarsberedskap. Alla de olika strategier som nu utvecklas, både vid Regeringskansliet och i samverkan med andra partier, behöver samordnas. I Dalarna kom det mål på livsmedelsområdet. För någon vecka sedan kom en säkerhetsstrategi där man fokuserade på transporter för att kunna säkra livsmedelsförsörjningen. Men min bild är att vi ska kunna utveckla produktionen i Sverige så mycket som möjligt för att också kunna få en robusthet och mindre sårbarhet. Sedan behöver givetvis också transporter säkras.

Den modernisering av försvaret som inletts måste fortsätta. Det är klart att det finns jätteutmaningar när det handlar om personalförsörjning och materiel. Vi måste se till att detta säkras. Centerpartiet har varit med och tagit ansvar i försvarsöverenskommelsen, som vi slöt tillsammans med fyra andra partier våren 2015. Den ligger, och den är oerhört vägledande för den verksamhet som nu bedrivs i Försvarmakten, både fram till 2020 och inför kommande försvarsberedning och det arbete som ska göras med materielinköp och annat inför 20-talet. Utan ansvarstagande allianspartier hade inte den här uppgörelsen varit så bra som den är och heller inte så bred, vilket är väldigt viktigt i den här tiden.

Men den senaste tidens utveckling aktualiserar ytterligare behov av förstärkningar. Det handlar om mer pengar till försvaret på kort sikt och även på längre sikt. Vår försvarsförmåga måste öka. Vi måste också se till att försvarsbeslutet fullföljs och genomförs så långt och säkert som möjligt och att valutaförändringar eller kursförändringar inte påverkar de beslut som nu ska genomföras.

När det handlar om planeringsanvisningarna ser vi att försvarsförmågan klingar av mot 2020. Det har att göra med materielinvesteringar och materielsystem som ska skiftas. Vi behöver ha fokus inför 2020-talet. I Försvarsberedningen behöver vi diskutera hur vi ser på penningvärden

och annat långsiktigt, så att det kan bli så tydligt som möjligt kring plane-
ringsanvisningarna.

För Centerpartiets del är vi, som jag var inne på, beredda att förstärka
på kort sikt, med tanke på att det är nästan fyra år kvar på försvarsbeslutet.
Vi är beredda till dialog med regeringen. Även i försvarsgruppen är vi be-
redda till dialog. Vi utgår från att också regeringen kommer att vara beredd
att föra en dialog om ytterligare pengar under den fyraårsperiod som åter-
står, med tanke på det förändrade säkerhetsläge som nu är en realitet. Exakt
hur mycket pengar som behövs och vart de ska gå behöver Försvarsmakten
vara oerhört aktiv i att beskriva och ha synpunkter på.

Men vi ser också att det behövs en säkerhetsinventering för att kunna
göra detta så bra som möjligt. Därför behöver uppdrag ges till Försvars-
makten att återkomma med analys och åtgärdsförslag. Sedan kan vi disku-
tera pengar gemensamt i försvarsgruppen. Om regeringen är beredd att
skjuta till pengar på kort sikt är vi som ansvarstagande parti också redo att
göra det.

På längre sikt är det så som tidigare talare sa. Vi är också ett parti som
har tydliggjort vår position inför 20-talet och på längre sikt när det handlar
om ytterligare pengar. Vi har redogjort för det här tidigare, men vårt mål
är att Försvarsberedningen ska ha målsättningen att nå det nordiska snittet
vad gäller försvarsutgifternas andel av bnp. I dag är Sverige det av de nor-
diska länderna som har lägst andel. Vi ligger på ungefär 1 procent av bnp.
Det nordiska snittet ligger på ungefär 1,3 procent. Siffrorna rör sig visser-
ligen, men vi behöver komma upp till den nivån utifrån de förändringar
som påverkar oss. Det handlar i dagsläget om ytterligare 11 miljarder per
år inför nästa försvarsbeslut för att nå det nordiska snittet som ett första
steg. Det är vi beredda att jobba hårt för i Försvarsberedningen. Vi hoppas
att vi kan få en bred enighet om det när vi har landat i resultatet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 13 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag tycker att Daniel Bäckström har hedern i behåll. Han
har haft synpunkter som handlar om att stå upp för den överenskommelse
man träffat. Den här analysen råkar träffa vår. Eftersom vi gör precis
samma sak blir det lättare att tycka att det här är bra. Vi ska vänta in För-
svarsmaktens behov. Vad behöver man? Hur mycket pengar saknas? Se-
dan sätter man sig ned och resonerar, och då tror jag också att man kan se
hur mycket pengar det är, vilket är jätteviktigt, och när under den här pe-
rioden de måste skjutas till. Det är helt rätt väg att gå.

Med den här värnpliktsutredningen – nu kommer jag till min fråga, herr
talman – finns det anledning att tro att man kommer att ligga på ungefär
4 000 värnpliktiga. De är avsedda att fylla upp ett krigsförband. Det kan
kanske vara 4 500, jag vet inte. På sikt skulle det kanske gå upp till 8 000.
Men i Sverigedemokraternas politik vill vi öka antalet krigsförband. Det
kräver ett mycket större antal värnpliktiga. Det ligger i vår målbild att ha
ett mycket större antal värnpliktiga. Vad ska vi ha dem till? Jo, bland annat
vill vi ha dem till att kunna avkasta för att behålla ett bra hemvärn, herr
talman. Hemvärnets personal måste ju komma någonstans ifrån, och den
kommer från värnpliktiga. Man behöver ta hänsyn till detta vid de kom-
mande besluten, så att man inte låser fast sig vid i första hand värnpliktiga
från brigader.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Försvarspolitik

Nu har man dragit in även Moderaterna, som också, om än motsträvigt, har förstått att det behövs värnpliktsutbildning. Det kommer ett sådant beslut. Min fråga till Daniel Bäckström är: Hur ser du på att ta höjd för – som det så populärt heter – att ta in så pass många värnpliktiga att man kan bemanna även tjänster i det civila försvaret, i brandkårer och så vidare, och klara avkastningen till hemvärdet?

Anf. 14 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Hemvärdet är en oerhört viktig resurs som i dag har hyfsat bra personalluppfyllnad och bemanning. Man rekryterar till hemvärdet via olika vägar. De här 40 bataljonerna fyller en väldigt viktig funktion, och de är också en oerhört bra resurs för att kunna upprätthålla en förmågeutveckling i hela landet. En satsning på hemvärdet skulle möjliggöra ytterligare förmågeökningar. Jag ser att det är en rimlig väg att gå för Sverige för att också kunna utveckla folkförankringen och förståelsen för hur Försvarsmakten ser ut i dag. Kombinerat med att vi ska ha stående förband som också innebär en beredskap och möjlighet att ha en snabb inställelse-tid är det här viktiga beståndsdelar.

Den fina personalförsörjningsutredning som genomfördes förra året har redovisat ett antal iakttagelser och förslag. Utmaningen vad gäller utbildningen 2016 var att det blev ett mindre antal utbildade till Försvarsmakten än vad planen sa. Men också antalet sökande som är på väg in i utbildning är lägre än i planen inför 2017. Det är stora utmaningar.

Det utredningen föreslår är att man ska komma upp i en takt på 8 000 utbildade in på 20-talet. Det handlar då också om en ökad kostnad per år på 2 miljarder kronor. Det är rimligt att vi har sikte på 8 000. Vi måste nå den nivån och också vara öppna för en kombination. Men grunden är att vi ska rekrytera på frivillig väg, för det absolut bästa utifrån ett försvarsperspektiv är att ha engagerade, motiverade och villiga anställda och deltagande i Försvarsmakten långsiktigt.

Anf. 15 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag tolkar det ganska välvilligt som att man går med på det här med avkastningar. Men i den budget som ni lade fram före jul satsar ni ingenting på det civila försvaret utöver vad regeringen gör, Daniel Bäckström. När vi jämför detta med de satsningar vi gör känner vi en viss oro. Utan ett starkt civilförsvar kommer som sagt inte heller den militära delen att fungera. Det är Sverigedemokraternas uppfattning. Det behöver inte vara fråga om en krigssituation, utan det kan vara katastrofer, pandemier och andra saker som gör att den självförsörjningsgrad vi har i dag till exempel vad gäller drivmedel och livsmedel inte räcker. Nu krävs det ständiga leveranser ”just in time” och så vidare. Att bygga ett samhälle på leveranser ”just in time” är fel enligt Sverigedemokraternas uppfattning.

Det måste vi komma till rätta med. För att komma till rätta med det måste man även satsa stål i den verksamheten och bygga upp det civila försvaret. Det gör mig lite grann orolig. Innan Centern abdikerade lite grann från att värna landsbygden tyckte man att Centern stod upp för landsbygden på ett annat sätt. Men man kan titta på resultatet under Alliansens åtta år med nedlagda gårdar för mjölkbönder, affärer som stänger igen och skolor som läggs ned. Det väcker en viss oro när man tittar på den här budgeten.

Min konkreta fråga är: Hur ser Centern på att satsa medel även på det civila försvaret? Frågan är egentligen: Varför gör ni inte det redan nu?

Prot. 2016/17:56
18 januari

Försvarspolitik

Anf. 16 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Det går att läsa i betänkandet hur vi tänker kring kommande totalförsvarsplanering. I försvarsbeslutet för 2015 var vi med och bidrog till pengar till Försvarsmakten. Vi säger också uttryckligen att när vi återupptar planeringen för totalförsvarsverksamheten kommer vi att återkomma till exakt hur mycket som behöver finansieras och vad vi har för mål och ambitioner.

Försvarsmakten tillsammans med MSB tog fram ett mycket bra underlag i juni 2016. De kommer nu i juni 2017 att leverera ytterligare ett viktigt underlag för den fortsatta diskussionen och inför kommande budgetarbete. Det kommer absolut att behövas pengar till det civila försvaret. Men vi behöver också ett modernt totalförsvar och ett tänkesätt för framtiden. Vi behöver en lösning som gör att de civila och militära medlen nyttjas så effektivt som möjligt, att vi hittar nya synergier och också involverar fler i lokalsamhället runt om i hela Sverige. Det är grunden.

Om man läser försvarsbeslutet och betänkandet till dagens debatt står där att civilt försvar ska samordnas så mycket som möjligt med totalförsvarsplaneringen så att det integreras. Det står jag bakom. Jag följer också upp detta återkommande i vår försvarsgrupp tillsammans med regeringens företrädare där vi pågående diskuterar hur det går med totalförsvarsplaneringen och det civila försvaret.

Jag är beredd att också diskutera tidsplanen. Det står att arbetet under försvarsinriktningsperioden ska återupptas och påbörjas. Men med tanke på hur säkerhetsläget utvecklas behöver det kanske tidigareläggas. Ambitionen behöver vara så kraftfull som möjligt för att möta de reella, verkliga, omständigheter som i dag påverkar vårt samhälle.

När det gäller synen på livsmedel är det absolut viktigt. Det gäller att integrera målen för livsmedelsförsörjning och totalförsvarsplanering så att vi får en annan grundsyn för svensk livsmedelsproduktion.

Anf. 17 STIG HENRIKSSON (V):

Herr talman! Vänsterpartiet har två reservationer i betänkandet. Jag står förstas bakom bägge två men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 9 om det psykologiska försvaret, läs Nato Stratcom.

Jag vill dock först säga några ord om vår andra reservation som handlar om ett för allmänheten ganska okänt organ, nämligen Eda, den europeiska försvarsbyrån. Den bildades 2004 och har till syfte att ”utveckla försvarskapaciteten, stärka samarbete om krigsmateriel, stärka försvarsindustrin i Europa samt främja militär forskning och utveckling”. Eda växer, och vi har svensk personal anställd där på plats. Vi menar att Eda är ett steg mot en militarisering av EU som många vill se och yrkar därför på att Sverige bör lämna Eda.

Herr talman! Det finns under ytan väldigt starka krafter i EU som vill nå en gemensam försvarspolitik med vassa och många tänder. Det sker som vanligt utan någon större mediebevakning och helt utan folklig förankring. Trots en växande populism och trots brexit har man ingenting lärt.

Det finns ytterligare ett exempel som kan vara intressant i sammanhanget. Kommissionens anställda tjänstemän gör en arbetsplan för 2017.

Där konstaterar man att man har lagt fram en europeisk handlingsplan på försvarsområdet där man utforskar hur EU:s politik och instrument kan säkerställa att industri- och kunskapsbasen kan tillhandahålla den försvarskapacitet som behövs för dagens och morgondagens säkerhetshot. Med det som utgångspunkt kommer kommissionen att föreslå att det inrättas en europeisk försvarsfond för att främja forskning och innovation, bidra till att stärka det europeiska försvarets teknik- och industribas och stimulera utvecklingen av viktig försvarskapacitet. Åtgärder kommer dessutom att föreslås inom offentlig försvarsupphandling.

Den arbetsplan som kommissionen har tagit fram får demokratiskt valda parlament och regeringar yttra sig om. De får ha synpunkter, men det är tjänstemännen i kommissionen som helt och håller själva beslutar om sin arbetsplan. Det är EU-demokrati när den är som sämst. De demokratiskt valda organens synpunkter behandlas som om de hade karaktären av något slags folklivsforskning. Det är kul att höra vad ni tycker, men det är vi som bestämmer.

Nåväl, jag går över till Nato Stratcom. Vi anser att Sverige bör avbryta de samarbeten som finns med Nato Stratcom. Vi menar att det finns en uppsjö av exempel på falska rykten och desinformationskampanjer där Nato och dess allierade varit starkt drivande. Ett svenskt medlemskap gör att Sverige blir en aktiv part i Natos propagandaarbete och desinformationskampanjer.

Syftet är uppenbarligen att vi ska lära oss något av Nato om propagandakrig. Som ledande Natonation är det USA med sitt US Stratcom som varit modell för Nato Stratcom. US Stratcom beskriver sin mission så här: Vi ska vara ledare i strategisk avskräckning och obestridliga globala krigare i rymden och cyberrymden. De ska vara obestridliga globala krigare.

Det är lite intressant. Offentligt luftade försvarsministern tankarna på medlemskap just samma dag som Tony Blair efter många år bad om ursäkt för lögnerna om Saddam Husseins massförstörelsevapen. Invasionen av Irak föregicks som bekant av en av historiens största desinformationskampanjer.

Erinras bör också historien som legitimerade Gulfkriget 1991. Det var att Iraks armé skulle ha gått in i ett sjukhus i Kuwait och dödat barn i kuvöser. Den typen av historier avslöjades direkt efteråt. Men då var kriget redan ett faktum.

Ett annat exempel är påståendet om hur regeringstrupper i Libyen genomförde massvåldtäkter. Man citerade glatt en libysk psykolog som påstod sig i princip mitt under brinnande inbördeskrig ha skickat ut 70 000 frågeformulär och fått 69 000 svar. Det är en svarsfrekvens man bara kan drömma om i fredliga länder. Nato förmedlade uppgiften om den påhittade enkäten, och internationella medier spred den vidare. Både Amnesty och en FN-rapport några veckor senare fastslog att det inte fanns några som helst belägg för detta, men det ignorerades helt.

Herr talman! Strax före jul kom en parlamentsrapport i Storbritannien. Den gav officiellt eftertryck åt att de lögnen som framfördes innan och under Libyenkriget var just lögnen. Det är ett krig som lämnat Libyens befolkning i närmast ofattbart lidande och hopplöshet, skapat stora flyktingströmmar och gynnat framväxten av jihadism i landet, med överströmning till Mali, som också Sverige nu är med om att försöka bekämpa. Libyenkriget kastar långa skuggor.

Nato och Natoländer har orsakat tre krig under 2000-talet i Afghanistan, Irak och Libyen. Alla har varit möjliga på grund av att Nato genom sin propagandaapparat har en total ideologisk hegemoni. Det märker man även i debatten i kammaren i dag. I maj 2003 förklarade president Bush kriget som vunnet. Nu 13 år senare dör tusen irakier i månaden. Att detta krig inte beskrivs som ett folkmord och att jihadismens framfart och därpå följande flyktingkatastrofer inte beskrivs som ett direkt resultat av dessa krig kan bara tillskrivas en effektiv propagandaapparat som förhindrar att det kopplas samman.

Nu har det gått så långt att Nato ska bistå EU i hanterandet av flyktingströmmar – vilket är ganska fantastiskt – utan att någon reflekterar över Natos ansvar som producent av samma flyktingvågor. Det visar också på effektiviteten i propagandaarbetet.

Självklart försöker även Ryssland, ibland med extremt klumpiga metoder och säkert ibland med betydligt mer subtila metoder. Sputnik News har pumpat ut allt från alternativa fakta till rena lögner. Ett exempel är nedskjutningen av MH17 över Ukraina. Nu har dock Sputnik News svenska, norska, danska och finska utgåvor stängts ned, så på den vägen finns inte mycket att vinna.

Men vi kanske ska sopa rent lite framför vår egen dörr först? Nyligen kom en rapport som först presenterades som kommande från Utrikespolitiska institutet. När de flagranta insinuationerna avslöjades tog dock UI snabbt avstånd från publikationen, och numera heter det att det är två forskare på UI som på eget bevåg har producerat alstret. Där klumpar man ihop Nato- och världandsmotståndare, Aftonbladets kultursida och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen med ryska påverkansoperationer. Martin Kragh och Sebastian Åsberg på Utrikespolitiska institutet bygger – vilket är nästan roligt i sammanhanget – en stor del sina anklagelser på utsagor av den förre SD-medarbetaren Egor Putilov i någon av hans många identiteter.

Och visst har också försvarsministern fiskat i samma grumliga vatten när han, pressad av också egna dissidenter, i stort sett utmålade motståndare till världandsavtalet som landsförrädare. Men ingen förväxlar politisk demagogi med forskning.

Nåväl – Nato Stratcom ska bygga på akademisk excellens. Kan någon här i kammaren ge ett exempel på detta i det arbete som har producerats? En betydande tveksamhet går det också att känna inför Stratcoms allmänna värdegrund. Man vill klarlägga hur Ryssland med hjälp av massmedier påverkar euroatlantiska värden. Det kan låta som en viktig uppgift. Men kan någon här i kammaren säga vilka de där euroatlantiska värdena är? Och hur omfattas de i så fall av den näst största Natomedlemmen Turkiet och Erdoğan, av Szydło och av Orban? Och av Donald Trump? Definiera vilka gemensamma euroatlantiska värden vi har!

Låt oss titta på hemsidan och se vad Nato Stratcom ska göra: Natos civila kommunikation och uppsökande insatser ansvarar för att främja medvetenheten om och bygga förståelse och stöd för Natos politik, operationer och verksamhet. Det handlar om militära public affairs – att främja Natos militära syften och mål till olika målgrupper för att öka medvetenheten och förståelsen av militära aspekter av alliansen. Det handlar om informationsoperationer – samordning av militära informationsaktiviteter för att skapa önskad effekt på viljan, förståelsen och förmågan att stödja

alliansens verksamhet, uppdrag och mål. Det handlar om psykologiska operationer – riktade insatser till godkända målgrupper för att påverka föreställningar, attityder och beteenden som påverkar uppnåendet av politiska och militära mål.

Herr talman! Det här har alltså socialdemokrati och miljöparti lett oss in i. Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 18 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Jag tror att det var Otto von Bismarck som en gång sa: Det ljugs aldrig så mycket som före ett val, under ett krig och efter en lyckad jakt. Jag säger detta för att jag tror att inte minst i tillstånd av krig är det lätt att personer uppfattar saker och ting på ett sätt som inte alltid är sakligt och objektivt. Man överdriver rapporter om fienden, och man överdriver händelser av olika slag. Och man kanske inte ens gör det avsiktligt.

Nu håller Stig Henriksson en lång och mycket skarp vidräkning av hela västerlandets försvars- och säkerhetspolitik under 90-talet och 00-talet. Jag kände mig tvingad att gå upp och reagera på den slutledningsmetodik som Stig Henriksson använder. Ta till exempel detta med Libyen, herr talman, och påstådda våldtäkter. Jag vet inte huruvida det har förekommit våldtäkter i den omfattning som Stig Henriksson berättade om i talarstolen eller inte. Men jag kan konstatera att Muammar Gaddafis arméer sköt med artilleripjäser rakt in i civila sjukhus i Benghazi. Jag tror att det i mycket högre grad var bilderna på detta än eventuella desinformationer som gjorde att FN:s säkerhetsråd ingrep och uppmanade sina medlemmar att komma till civilbefolkningens hjälp.

Herr talman! Det faktum att man hittar *en* lögn i en väpnad konflikt i Afghanistan, Irak eller Libyen innebär inte att allt annat också är lögn. Jag tycker att det är viktigt att framhålla detta enkla faktum för Stig Henriksson.

Anf. 19 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Nej, det är väl ingen som lyckas med att ljuga jämt. Men det är alldeles tydligt att de argument som användes – massförstörelsevapen i Irak, barn som slets ur sina kuvöser i Kuwaitkriget, massvåldtäkter i Libyen etcetera – var lögner. Det var ren lögn. Det gör naturligtvis inte Gaddafi till någon ljusgestalt i världshistorien, lika lite som Saddam Hussein eller för all del Vladimir Putin. Jag kan räkna upp ett otal berättigade angreppspunkter mot dem. Men som även den brittiska parlamentsreportern konstaterade var attackerna mot Benghazi också i mycket hittepå. Man stod sju mil från Benghazi. Det FN-resolutionen gällde, och som man såvitt jag begriper också fick med Ryssland på, var en flygförbudszon. Hur många dagar tog det innan man struntade i restriktionen om flygförbudszon och i stället började slå ut Gaddafis flygvapen med mera?

Sådana svek lämnar också långa skuggor. Det är ingen slump att Ryssland använder just detta argument och säger: Väst kan man inte lita på. Man ska vara lite försiktig när man bryter sina löften. Återigen: Detta gör inte att Ryssland inte skulle hitta på en massa påverkansoperationer. Ibland ser det så taffligt ut att man nästan ömkar dem, men de gör säkert också mycket listigare saker.

Att vara så enögd som både Alliansens företrädare och andra har varit och enbart se den ena sidans felaktigheter på området tycker jag är skrämmande. Att vi sedan litar oss i Nato Stratcom med dem som med sina lögner har skapat ett sådant ofattbart lidande, flyktingkatastrofer och Daishs framväxt i Mellanöstern tycker jag är häpnadsväckande. Man får inte vara naiv, brukar vår försvarsminister säga. Jag håller med honom.

Anf. 20 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Det gör jag också. Jag tycker att Stig Henrikssons resonemang om detta och det han tar upp har relevans. Men ett viktigt perspektiv som jag tycker att Stig Henriksson hela tiden missar – inte bara i dag utan också vid tidigare tillfällen – är det faktum att när lögner sprids, medvetet eller omedvetet, inom till exempel Nato leder det så småningom till parlamentariska och andra utredningar. Där strävar man verkligen efter att hitta sanningen och att publicera den. Därvidlag skiljer sig Nato väsentligt från Ryssland. Där sker aldrig något ifrågasättande. Där kommer lögnerna att stå i evig tid, och de kommer aldrig att dementeras någon enda gång. Det är ett viktigt perspektiv som jag tycker att man måste ha med sig hela tiden.

Jag vet inte varifrån Stig Henriksson har fått alla de olika uppgifterna. Men jag var själv ledamot av Sveriges riksdag när interventionen i Libyen skedde. Att civilbefolkningen hotades av landets dåvarande politiska ledning råder det inget som helst tvivel om.

Jag tror inte, Stig Henriksson, att alla de överväganden som gjordes grundades på felaktig information eller lögner. Det var ett prekärt tillstånd där civila var extremt utsatta. Världssamfundet beslutade sig för att ingripa och Sverige ställde upp. Det tycker jag att vi ska ha heder av.

Sedan ska jag säga, herr talman, att när det gäller efterbörden av insatsen i Libyen bär FN, Nato och alla iblandade naturligtvis ett stort ansvar. Man skulle ha gjort mycket mer för att direkt efter Muammar Gaddafis fall stabilisera och återuppbygga landet.

Anf. 21 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Javisst förekom övergrepp på civilbefolkningen som äntligen började resa sig mot Gaddafis diktatoriska styre i Libyen. Det var också därför Vänsterpartiet stödde den inledande insatsen rörande en flygförbudszon trots de varningar som fanns. De uttalades faktiskt här i kammaren – jag har tittat på protokollen – av Vänsterpartiets representant som sa att vi var oroliga för att det inte skulle stanna vid den insatsen. Den oron var extremt befogad.

Vad gäller att lögner så småningom avslöjas och att det sker så i Nato men aldrig i Ryssland vill jag säga att Nato aldrig avslöjar sina egna lögner. Det är ju *trots* Nato som saker ibland avslöjas 5, 10 eller 15 år senare när skadan redan är skedd. Se bara hur det var med Irak. 600 000 människor hade dött till och med 2006, och det är fortfarande över 1 000 i månaden på grund av bland annat de lögner som handlade om hotfulla massförstörelsevapen som inte fanns och bara var hittepå och som ledde fram till ingripandet.

Det är väl till klen tröst för de irakier som lider och för dem som drabbas av flyktingkatastrofen och Daishs framväxt, med allt vad det har inneburit av lidande för befolkningen, att det i en brittisk parlamentsrapport

före jul konstaterades hur det var, och att Tony Blair ber om ursäkt för att han ljög. Vad hjälper det dem som redan har dött? Och det är inte tack vare Nato detta har avslöjats, utan det är *trots* Nato. Det måste man komma ihåg.

Sedan håller jag med om att pressfriheten i Ryssland lämnar extremt mycket mer att önska. Där har skett en gradvis försämring under de sista 10–15 åren som är mycket allvarlig. Detta drabbar inte minst den egna ryska befolkningen, som är utsatt för ett hårt tryck på många sätt.

Men, återigen, att gå med i Nato Stratcom, med det track record som Nato har vad gäller lyckad desinformation – som har lett till två tre krig beroende på vad man räknar som Natokrig – tycker jag skulle vara häpnadsväckande.

Anf. 22 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation 3, som handlar om en försvarspolitisk inriktning. Det är detta jag tänker tala om här i dag.

Det säkerhetspolitiska läget har försämrats för Sverige under de senaste åren. Det känner svenska folket; det är påtagligt att så är fallet. Det viktigaste jag vill säga här i dag är därför att det beslut som vi tog med inriktningspropositionen behöver uppdateras. Det var ett steg i rätt riktning, men nu måste vi lägga till pengar i år och kommande år för att kunna se framtiden an med tillförsikt och också gentemot nästa generation kunna se att vi gjorde vad vi kunde för att ha ett tillräckligt bra försvar.

Detta med att ha ett försvar är basalt. Det handlar om att försvara vårt land mot yttre hot och om att säkra freden. Att ha en tröskel och att ha ett försvar som fungerar är den största garanten för att man aldrig ska behöva använda det. Därför är det oerhört centralt att se till att försvaret fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Utvecklingen i närområdet är inte speciellt uppmuntrande. Vi ser hur Ryssland fortsätter med sin politik att försöka öka sitt inflytande i sitt närområde, speciellt i länder som tidigare utgjorde delar av Sovjetunionen. Ockupationen av Krim fortsätter, herr talman, och Ryssland tycks inte ha någon avsikt att någonsin lämna tillbaka halvön till Ukraina. Den ryska aggressionen i östra Ukraina har inte upphört. Medan vi talar fortsätter kriget där och människor dör.

Stödet till olika nationalistiska partier och rörelser i Europa ökar, och målet är att försvaga och splittra EU och Nato. Det behöver ingen tveka om.

Enligt FOI:s Rysslandsrapport från den 8 december förra året har den ryska förmågan att genomföra storskaliga militära operationer ökat kraftigt sedan den förra rapporten 2013. Antalet stridsdugliga förband har ökat med 40 procent de senaste åren. Ny materiel tillförs också kontinuerligt.

Den militära upprustningen är mest påtaglig i västra Ryssland, det vill säga den del som vetter mot oss. Strategin har också fått en mer offensiv inriktning. Det bedrivs också, säger man, en mycket målmedveten politik för att öka befolkningens, speciellt ungdomens, patriotiska anda.

Europa har varit senfärdigt med att svara på den ökade ryska militära förmågan. De länder som har reagerat tydligast på det ryska hotet är de baltiska länderna och Polen. De kommer alla till 2018 att ha nått en nivå

på 2 procent av bnp som satsas på försvarsmakten. Det är Kristdemokraternas uppfattning att vi också på sikt måste komma upp i 2 procent för att tillräckligt kunna betala räkningarna och ha det försvar som krävs.

Det kan kanske vara bra att påminna om att det inte är alltför länge sedan som vi satsade betydligt mer än nu. Exempelvis satsade vi 2,4 procent av bnp 1992. Under kalla kriget satsade vi betydligt mer än så.

Det är bra att en försvarsberedning ska börja arbeta, men den har siktet på 2021, 2022, 2023, 2024, 2025 och så vidare. Det är bra att ha en långsiktig plan, men vi måste också titta på hur det ser ut i närtid, för det är i närtid, under de närmaste åren, som de största riskerna finns.

Det finns, anser Kristdemokraterna, anledning att låta Försvarsmakten granska vad som skulle kunna öka vår försvarsförmåga i närtid. Vilka åtgärder skulle man kunna vidta? Vilka brister finns som skulle behöva rättas till?

Jag tror, vilket Kristdemokraterna på olika sätt fört fram, att det finns några saker som vi direkt kan peka ut. En sak är att vi måste åtgärda de brister vi har i personaluppfyllnad. Det fattas i dag tusentals soldater. Det är inte rimligt. Alla krigsförband måste också få tillfälle att genomföra längre övningar med fulltaliga förband. Det jag talar om är repövningar om tre fyra veckor med alla krigsförband och all personal. Det är helt enkelt så att om man inte övar på riktigt fungerar det inte heller på riktigt.

Det behövs också materiel. Det handlar om lastbilar som är helt nödvändiga för att kunna flytta på materiel. Det handlar också om att ammunition behöver införskaffas. Försvarsmakten har ammunition, men vi har för lite och behöver mer. Det här är någonting som vi skulle kunna införskaffa. Vi skulle också behöva minska sårbarheten för robotinsatser och sabotage riktade mot flygplatser, förråd och andra anläggningar.

Vi skulle exempelvis kunna se till att ha fler flygbaser, till exempel använda civila flygplatser. Men då måste man se till att ha ammunitionsförråd. Civila företag skulle kunna tillåtas bygga det. Det tar tid. Vi skulle alltså kunna börja med det redan under den här försvarsperioden.

Vi skulle också kunna avbryta avvecklingen av existerande system och iståndsätta system som kan renoveras och modifieras. Jag tänker på sådant som luftvärnssystemen Robot 70 och 90. De skulle kunna användas.

Vi får nu Archer. Det är bra. Men en del sätts i förråden. Det skulle kunna förbandssättas. Men det kostar pengar. Man skulle kunna titta på hur mycket som krävs för att de ska finnas ute i förbanden, där de skulle göra allra mest nytta.

Gotland är av central betydelse. Det har det varit i alla tider och är det alltjämt. Nu förstärks det på Gotland. Men om vi ska vara ärliga räcker inte det. Vi skulle behöva ha tung kustrobot där, vi skulle behöva ha luftvärn och vi skulle behöva ha artilleri. Vi borde vidta åtgärder som skulle kunna göra oss mer farliga för en eventuell angripare.

Det handlar också om civilt försvar. FRA kom nyligen med en rapport som visar att det görs 10 000 angrepp mot Sverige per månad från utländsk makt. Det finns it-spioner som planlägger för att kunna släcka ned Sveriges elförsörjning. Då måste vi förstärka skyddet.

Sverige skulle behöva ha en cybersäkerhetsmyndighet som skulle ta huvudansvaret. I dag har alla myndigheter en egen standard. Det kostar pengar, och det blir inte tillräckligt bra. Andra länder har redan sådana cybersäkerhetsmyndigheter.

Sverige skulle kunna och skulle behöva stärka skyddet för bli mindre sårbart. Det handlar inte bara om militära hot mot Sverige; det handlar också om den här typen av hot – cyberhot – mot det civila samhället. Därför är det viktigt att vi tittar på det här. Och vi ska inte bara titta på det; vi ska också lägga till pengar. De förhandlingarna skulle behöva göras i närtid för att se till att pengar kommer in redan i vårändringsbudgeten och kommande år.

Den uppgörelse som gjordes var ett trendbrott. Men det behöver läggas till för att vi ska kunna få ett tillräckligt bra försvar som står upp mot hoten i närtid.

Allra sist vill jag säga att det är jättebra att vi utvecklar samarbetet med Finland. Men varför begränsa det till ett land? Det finns 27 andra länder i EU. Det är tragiskt att regeringen har en blind fläck här, att man inte ser att det är dubbelmoral. Vi räknar med Natos stöd om det värsta skulle hända. Men vi har inte skyddet.

Om vi skulle bli medlemmar i Nato skulle det också möjliggöra för försvarsplanering. Det skulle stärka tryggheten. Utredningen som Krister Bringéus gjorde visar att det skulle öka säkerheten för Sverige och för våra grannländer och att det skulle vara krigsavhållande.

I detta anförande instämde Allan Widman (L).

Anf. 23 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Du säger att ni har varit senfärdiga, Mikael Oscarsson. Det är väl ett understatement. Ni har inte bara varit senfärdiga; ni har faktiskt deltagit i den där gruppen. Allan Widman påpekade mycket riktigt att han inte var ordförande i gruppen. Jag sa att han var det. Det var inte korrekt, utan han deltog i den. Rätt ska vara rätt. Men det kanske var tur att han inte var ordförande. Om Allan Widman hade varit det hade nedläggningen kanske gått ännu fortare. Men det lämnar jag därhän.

Vi har alltså inte varit senfärdiga. Tala gärna för dig själv, Mikael Oscarsson, och den allians som ni ingick i då. Vi har försökt att över tiden bibehålla ett starkt svenskt försvar, och vi ropar febrilt efter att det måste stärkas. Det känner du väl till. Vi gläds åt att ni nu har ändrat uppfattning och förstår värdet av ett starkt försvar.

Jag har dock några frågor: Varför satsar inte KD på ett starkt civilt försvar? I det budgetförslag som ni lade fram före jul gjorde ni inte det. Har ni kommit på det nu? Vad är det som gör att ni inte satsade på det? Förstår ni inte värdet av det som jag var inne på i mitt och Sverigedemokraternas anförande, nämligen att vi inte kommer att ha någon uthållighet över huvud taget i den militära delen utan ett starkt civilt försvar.

Det civila försvaret är dessutom inte till bara för det. Även i andra tider, vid epidemier, naturkatastrofer och vad som nu kan hända i omvärlden, behöver vi ett starkt svenskt civilt försvar. Men då måste man planera för och satsa pengar på det. Varför gör ni inte det?

Anf. 24 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Kristdemokraterna var med i försvarsuppgörelsen, Roger Richtoff – om det inte är känt för dig. Det var ett trendbrott. Försvarsmakten får nu, för första gången sedan kalla kriget, mer pengar. Man får 10,2 miljarder.

Det är också konstigt att Roger Richtoff inte hörde att jag talade mig varm för ett civilt försvar.

Det finns ingen regering som kan slå sig för bröstet och säga: ”Vi gjorde rätt.” Det har dragits ned på försvaret under hela 2000-talet. Det handlar om att se verkligheten som den är nu och att göra skillnad.

Jag vill passa på att fråga Roger Richtoff hur det egentligen är med solidaritetsförklaringen. Utesluter Sverigedemokraterna verkligen militär hjälp om Baltikum skulle hotas? Vi har pratat om det flera gånger. Sverige har gjort en solidaritetsförklaring och sagt att vi hoppas få hjälp om det värsta skulle hända, men vi har också lovat att ställa upp. När man lyssnar på Sverigedemokraterna låter det dock från tid till annan som att ni kanske är beredda att skicka blåbärssoppa och lite humanitär hjälp om det skulle hända någonting i Baltikum. Är det så? Den frågan skulle jag vilja ha svar på. Om våra vänner i Baltikum skulle bli angripna, vad är Sverigedemokraternas förslag att vi ska hjälpa till med då?

Hur är det egentligen när det gäller Nato? Är det fortfarande en vit fläck? Ser ni inte dubbelmoralen i att vi behöver Natos hjälp men att ni ändå inte vill att Sverige ska bli fullvärdig medlem?

Anf. 25 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Det där är ett bra knep, Oscarsson. Jag ska begära att få hålla ett nytt anförande så att jag kan svara på de frågorna. Men nu har jag tänkt ställa frågor till Kristdemokraterna. Jag har svar på dina frågor.

Du nämnde det civila försvaret. Okej, ni satsar inte på det, eftersom ni inte har tänkt på det. Men det kommer senare. Ni har ju gjort en försvarsuppgörelse som innebär att ni inte kan driva den frågan. Men ni är välkomna att kopiera våra delar även när det gäller detta stycke.

Du talade om att Ryssland har rustat upp och att vi därför behöver ett starkt svenskt försvar. Ska man tolka det som att den där omställningsgruppen återigen skulle radera det som vi satsar på nu och i framtiden, ifall Ryssland plötsligt, av någon konstig anledning, inte skulle fortsätta med sin upprustning, kanske till och med skulle rusta ned? Är det den politiken KD står för? Hittills har det varit det. KD förstår inte värdet av ett starkt svenskt civilt och militärt försvar över tiden, mot någon som skulle kunna angripa Sverige.

I dag finns det ingen som säger: ”Vi kommer att angripa Sverige, vi kommer att besätta Gotland eller vi kommer att göra så här.” I ryska tidningar och annat – man får tro på dem om man vill – får Finland i stället beröm för sin utrikespolitik. Det står att Finland får fatta vilka beslut de vill och att Ryssland fattar sina beslut. Ryssland förstärker bland annat gränserna med Iskander-robotar i Kaliningrad och så vidare. Man laddar upp, som det sägs. Men man hotar inte Sverige om vi skulle gå med i Nato – jag återkommer gärna till Nato.

Min fråga till Oscarsson var dock: Om Ryssland skulle dra ned på kapaciteten, kommer då genomförandegruppen att återigen börja radera det som vi över tid satsar hundratals miljarder av våra skattepengar på?

Anf. 26 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! I vår budget lägger vi exempelvis extra pengar på att återinföra Styrelsen för psykologiskt försvar. Vi tror att det behövs, med tanke

på de påverkansoperationer vi ser, både i Amerika och i Europa. Därutöver vill vi inrätta en cybersäkerhetsmyndighet. Och vi har en rad andra förslag.

Det bör inte råda några tvivel om att Kristdemokraterna är varma förespråkare för att återupprätta det civila försvaret. Det handlar om militära hot som måste åtgärdas i form av inköp av ammunition och olika typer av materiel. Det här är ett tillägg till den uppgörelse som vi har. Kristdemokraterna gick med på uppgörelsen därför att vi såg att man på det sättet kunde öka anslaget. Men nu behöver vi gå vidare, och att så är fallet vet Roger Richtoff mycket väl.

Flera gånger när Roger Richtoff har varit uppe i talarstolen har detta med Ryssland blivit väldigt konstigt. Det verkar som att han inte ser och inte hör vad Ryssland håller på med. Det gäller det hot som Ryssland bevisligen utgör för våra baltiska grannar och hotet om kärnvapen. Den dövhet som man tycks ha inför den verklighet som finns är förbluffande. Om våra baltiska vänner blir angripna kommer Sverige – lyssna nu – att bli indraget från dag ett.

Det är tråkigt att Roger Richtoff inte med ett enda ord vill beröra hur man ser på att det bara skulle handla om humanitär hjälp. Det duger inte mycket till vid en krigssituation, ska jag säga dig.

Anf. 27 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att Ryssland är ett hot, men framför allt mot sina egna medborgare. En odemokratisk, auktoritär och korrupt regim är alltid ett hot mot sina egna medborgare. Men nu debatterar vi kanske inte rysk inrikespolitik och dess problem, utan vi debatterar svensk säkerhet. Då måste man fundera över de scenarier som man kan tänka sig.

Man kan tänka sig ett isolerat ryskt anfall på Sverige och planera och dimensionera för det. Lyckligtvis är det väl ingen som i nyktert tillstånd räknar med det. Även Bringéus säger att risken för ett isolerat ryskt anfall mot Sverige är i stort sett obefintlig. Det är väl det närmaste man kan komma i tydlighet av en diplomat.

Det andra scenariot är, som har luftats här, att vi kan bli indragna i ett krig som vi inte själva har initierat – ungefär som Danmark och Norge under andra världskriget. Då är vi i krig från dag ett, säger Mikael Oscarsson. Absolut, om vi är med i Nato. Men problemet är ju att ett medlemskap i Nato garanterar att vi blir med i det kriget vare sig vi har valt det eller inte. Det tycker jag är lite knepigt.

Från tidigare debatter vet jag att Mikael Oscarsson anser att vi ska gå till anfall mot Ryssland i Baltikum, om Baltikum skulle bli attackerat på något sätt, något som Bringéus säger är högst osannolikt.

Det skulle vara intressant att höra: Vilket scenario siktar Mikael Oscarssons försvarspolitik på? Isolerat ryskt anfall mot Sverige? Att vi glatt ska bli indragna i ett krig som vi inte själva har beslutat om? Eller att vi ska gå till anfall mot Ryssland i Baltikum?

Till sist tror jag att rysskräcken målas upp mest för att motivera höjda försvarsanslag, vilket i sin tur garanterar att vi ska söka medlemskap i Nato. Av en slump verkar alla vilja fördubbla försvarsanslagen. Det är vad Nato vill.

Anf. 28 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Det är ganska uppenbart att det kanske lite oväntat finns en allians i svensk politik. Vänsterpartiet och SD krokas arm. Det blir väldigt tydligt, för det är de två partierna som säger att vi i Sveriges riksdag har en solidaritetsförklaring. Vi kommer inte – som man har gjort historiskt sett – att titta bort från Baltikum. Vi har tittat bort från gång till annan när Baltikum har blivit attackerat. De baltiska länderna ligger så nära oss, men vi har inte brytt oss.

Men nu har vi sagt att vi kommer att ställa upp. Vi kommer inte att titta bort i framtiden. Vi kommer att agera. Men det är tydligt att Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna utesluter militär hjälp. Det handlar möjligtvis om humanitär hjälp, filter och jag vet inte vad man har tänkt sig. Men i verkligheten är det militär hjälp som de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen efterfrågar om det värsta skulle hända.

Låt oss vara tydliga angående Krister Bringéus utredning. Han säger inte att hotet är överhängande, nej, men ett angrepp kan inte uteslutas. Det är den stora skillnaden. Om ett angrepp inte kan uteslutas kan man inte bortse från det. Det vore ett svek mot svenska folket att inte ha beredskap för det. Då är frågan: Hur tänker Vänsterpartiet? Hur ska det gå ihop? Vem är det, Stig Henriksson, som ska ställa upp för Sverige om vi blir angripna? Om vi klarar oss några dagar, vem ska då komma och hjälpa oss, Stig Henriksson?

Anf. 29 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Nej, ingenting kan uteslutas, men det betyder inte att man kan planera och dimensionera för allt tänkbart. Den solidaritetsförklaring som Mikael Oscarsson vill ha innebär att vi för första gången sedan stormaktstiden ska börja skicka trupper över Östersjön. Ursäkta mig, men det är rena drömmier.

Finland, däremot, är väldigt tydligt på den punkten. Man säger: Det är klart att om Baltikum blir attackerat ska vi hjälpa dem på olika sätt – man har inte gått in på filtnivån riktigt – men någon militär hjälp kan vi inte avvara. Vi har själva en lång gräns och få invånare.

Det tycker jag att Sverige också ska vara tydligt med. Allt annat är illusioner som i värsta fall kan vara farliga.

Mikael Oscarsson svarade inte på min fråga, men jag tolkar det som att det är det scenariot som han ser framför sig. Men Bringéus säger att det är högst osannolikt att Baltikum skulle bli attackerat och att vi då skulle skicka dit militär trupp och förklara Ryssland krig. Jag tycker att det är en äventyrspolitik av stora mått.

Det lustiga är ju att i princip alla Sveriges försvarsproblem löses när vi går med i Nato och fördubblar försvarsanslagen enligt Natos rekommendationer. Alla baltiska länder är medlemmar i Nato. Men det räcker inte om inte också Sverige galopperar över Östersjön och ställer upp. Jag får inte den logiken att gå ihop, måste jag erkänna.

Mitt alternativ är inte att vi ens fördubblar militäranslagen så att vi kommer upp till en två tiondelar av Rysslands militäranslag och en liten bråkdel av USA:s militäranslag, utan mitt alternativ är att vi satsar på säkerhetspolitik, det som traditionellt har varit den svenska linjen, inte att vi bygger säkerhet tillsammans med Nato. Vi ska bygga gemensam säkerhet

för nedrustning, för avspänning, och det gäller inte minst kärnvapennedrustning. Det är med dessa åtgärder och med diplomati, myndighetskontakter och forskningssamarbete som vi bygger säkerhet tillsammans.

Anf. 30 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Som ni vill att andra ska göra mot er ska ni göra mot dem. Det är en regel som är väldigt användbar här i livet.

Vad skulle hända om det värsta inträffade att Sverige blev angripet? Har Stig Henriksson ens tänkt den tanken? Vad är det för hjälp som vi i så fall skulle behöva? Är det att våra grannländer säger att situationen är intressant och att man får fundera på vad man ska göra? Nej, det är inte så. Det handlar om att vi har antagit en solidaritetsförklaring därför att vi vill tala om att vi inte kommer att vara neutrala. Den tiden är passé då Sverige var neutralt. Vi kommer att ta ställning, och vi kommer att göra skillnad.

För detta finns det en väldigt stor majoritet i Sveriges riksdag. Det är viktigt att det kommer fram att det här finns en stor skillnad där, oväntat nog, SD och Vänsterpartiet krok armer.

Det är nog väldigt farligt. Om någonting skulle hända kommer det att få konsekvenser. Om vi agerar på ett sätt är det klart att andra säger att det får konsekvenser för den hjälp som de kan tänka sig att ge. Det är ju detta som Nato ytterst handlar om. Kristdemokraterna och större delen av svenska folket tänker då att det är bättre att förbereda sig med sina vänner medan tid är och att samöva än att improvisera. Det är det som är själva essensen av Krister Bringéus utredning, att ett svenskt medlemskap i Nato skulle vara konfliktavhållande. Det har en svensk statlig utredning kommit fram till.

Jag förstår att Stig Henriksson har läst utredningen, men läs den en gång till med andra glasögon!

Anf. 31 MATTIAS OTTOSSON (S):

Herr talman! Den 16 juni 2015 träffades vi här i kammaren, och vi var då fem partier som ställde oss bakom det försvarsbeslut som vi nu arbetar efter. Det var ett tydligt försvarsbeslut i vilket vi sa att förmågan i de svenska krigsförbanden ska höjas och att totalförsvarets samlade förmåga ska säkerställas.

Det var inte bara detta vi talade om, utan vi fortsatte också med den linje som har legat fast ett tag: Vi ska satsa på svenskt stridsflyg och svensk undervattensförmåga, och detta ska ha en särställning i det svenska försvaret. Vi har ett samarbete mellan Försvarsmakten, Försvarets materielverk och industrin för att lyckas med detta.

Under resans gång har saker kommit till. Beslut om värnplikt är nu på väg för att stärka försvarsbeslutet och för att lyckas med personalförsörjningen på ett bättre sätt. Vi har i det svenska försvaret aktiverat kustrobot igen, och vi har tidigare lagt svensk trupp på Gotland. Det är tydliga saker som har skett.

Det jag tycker är viktigt med detta är att 70 procent av kammarens ledamöter ställde sig bakom beslutet, vilket innebär en förändring av svensk försvarspolitik. Det här är egentligen första gången sedan kalla kriget och efter kalla krigets slut som vi vänder kurvan i Sverige när det gäller att satsa på försvaret. Detta är ändå en milstolpe, om än liten.

Allt detta är bra, för grunden ligger alltid i det svenska försvaret, hur vi rustar upp det och hur vi gör. Men det är klart att fred och frihet byggs tillsammans med andra. Sverige ligger vid Östersjön, och det som sker runt Östersjön är viktigt för oss. Vi har ett nära samarbete med grannländerna, naturligtvis med Finland men också med övriga nordiska och baltiska stater och våra grannar.

Vi finns dessutom i en västerländsk gemenskap. USA är ett viktigt land för oss att samarbeta med. Vi är medlemmar i Europeiska unionen och i Förenta nationerna, och det är organisationer som vi finns och arbetar i. Förutom grannländerna, inklusive samverkan med Finland, och USA, EU och FN, är naturligtvis Nato också en organisation som vi kan samarbeta med.

Vi har här i kammaren fattat beslut om värdlandsavtal för att kunna öva tillsammans med dessa länder. Från socialdemokratiskt håll har vi emellertid sagt att medlemskap inte är aktuellt. Vi står fast vid detta beslut, men vi ser gärna ett samarbete med organisationen och framför allt med olika länder. Vår grund har vi dock i det svenska försvarsbeslutet.

Herr talman! Försvaret och den militära förmågan är viktiga, men civilförsvaret och totalförsvaret är naturligtvis också viktiga för att underlätta och möjliggöra de militära uppgifterna. Med civilförsvaret förstärker vi försvarsförmågan, vi värnar civilbefolkningen och vi kan stärka viktiga samhällsfunktioner. Det kan handla om sjukvård, el, telekommunikation eller polis. Allt detta är naturligtvis viktiga saker, och det gläder mig att Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, nu arbetar med det här. Jag tror att vi kommer att behöva lägga mer resurser här.

Jag är också glad över att utredningen *Logistik för högre försvarsberedskap* har kommit. I den har man tittat på försvarslogistiken och sett att det finns problem med hur fördelningen har skett. Jag välkomnar utredningens förslag om att logistik och underhåll på ett tydligare sätt överförs till Försvarsmakten och att FMV ansvarar mer för investeringar och utveckling. Det är naturligtvis viktigt att denna samverkan fungerar så att projekt inte fördras. Kortsiktiga investeringsbeslut kan få kostnader för Försvarsmakten på lång sikt. Men detta är ändå ett steg i rätt riktning.

Herr talman! Jag vill återgå till frågan om civilförsvaret och tala lite om psykologiskt försvar. I dagarna och under de senaste veckorna har vi talat mycket om påverkanskampanjer, cyberattacker etcetera. Den senaste tiden har det varit aktuellt när det gäller påverkan på det amerikanska presidentvalet och vad som har skett de senaste dagarna avseende den tillträdande presidenten.

Detta är inget som inte drabbar Sverige. Vi ser ett stort antal sådana attacker. Försvarets radioanstalt har redovisat att ett ganska stort antal attacker sker gentemot Sverige. Det kan handla om det vi kallar troll i sociala medier, men det sker också attacker mot etablerade medier där falska nyheter sprids.

Vi ser att de som ligger bakom detta blir alltmer uthålliga. De riktar sig mycket mot segregerade grupper eller grupper i utkanten av samhället, framför allt på den politiska skalans höger- och vänsterkant. Ska man vara självkritisk, vilket jag tycker att man alltid ska vara, kanske svenska myndigheter har varit lite naiva i dessa frågor. Vi har varit oskyddade och inte riktigt förberedda.

Det är viktigt att fundera på hur detta kan mötas och hur man ska kunna identifiera vad som sker. Det här kanske inte bara är myndigheternas ansvar. Vi som befolkning och som medborgare i samhället behöver fundera på källkritik och om en viss nyhet verkligen kan stämma. Detta är ett egenansvar.

Det som skiljer oss i den västerländska världen från andra delar av världen med mer auktoritära styren är våra fria och oberoende medier. Dessa har en viktig roll i detta. De pressas självfallet av att kostnader ska minskas, att redaktionerna är mindre och att nyheterna ska ut snabbt. Detta gör säkert att saker ibland slinker igenom.

Allt det här bygger på att samhället har en stabil infrastruktur där detta kan fungera. Det är bra att vi arbetar med frågorna, och det gläder mig att medlemskapet i Stratcom gör att vi kan samarbeta med andra om detta.

Säkerhetsläget runt Östersjön har försämrats. Ibland kan det låta som om det skedde i går, men det har skett under en längre period. Det händer såklart saker på olika delar av jordklotet men för oss har det som sker runt Östersjön naturligtvis påverkat oss mest. Det ska dock sägas att det inte bara handlar om Östersjön och Ryssland. Även problem i Mellanöstern – Syrien och Irak – och Nordafrika påverkar Europa på ett tydligt sätt. Det finns även en politisk oro i väst. Det kan till exempel handla om sammanhållningen i Europeiska unionen eller ledningen och administrationen i USA.

Jag tycker att det är viktigt att tänka framåt. Det gläder mig att försvarsministern och regeringen har presenterat en ny försvarsberedning som nu kommer att börja arbeta. Den kommer att titta på totalförsvaret, Gotland, krigsorganisationen, en förstärkt underrättelseverksamhet, den svenska cyberförmågan och samverkan med Finland.

Herr talman! Jag tror att svenska folket förväntar sig att vi i riksdagen tar säkerhets- och försvarspolitik på stort allvar. Breda överenskommelser bäddar för långsiktighet och stabilitet, vilket är viktigt för svensk säkerhets- och försvarspolitik. Jag ställer mig härmed bakom och yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 32 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Mattias Ottosson menade att inriktningsbeslutet från 2015 har vänt kurvan för försvarsekonomi. Försvarsgrenscheferna har i Försvarets forum under hösten sagt att de fick ett tillskott på 10,2 miljarder men att de går in i perioden med ett underskott på 30 miljarder. Hur är det möjligt för Socialdemokraterna att hävda att kurvan har vänt? Detta är min första fråga.

Mattias Ottosson säger dessutom att man har återupptagit kustrobot. Är kustrobot förbandssatt? Är de förband där kustroboten ingår bemanade? Har man utarbetat reglementen? Har man övat sina uppgifter? Och om man inte har gjort det, när avses detta vara färdigt? Det är ju först då, herr talman, som detta blir en del av det svenska militära försvarets förmåga.

Försvarsuppgörelse – det är ett ord som jag ofta smakar på. Hade man sagt försvarsöverenskommelse hade väl det antytt en mycket stark sammanhållning, men att man har gjort en uppgörelse om försvaret känns nästan som motsatsen. Detta är ju emellertid numera ett vedertaget begrepp: försvarsuppgörelsen.

Liberalerna har aldrig varit en del i försvarsuppgörelsen, men vi kan nu konstatera att även Centerpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna de senaste veckorna har sagt att man behöver förstärkningar under denna mandatperiod. Då blir min fråga: Menar Socialdemokraterna att det fortfarande finns en fungerande försvarsuppgörelse? Debatten här i talarstolen i dag har antytt allt annat än det.

Anf. 33 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Sverige är ju ett ganska litet land i Europa och världen, men vi har självklart rätt till vår alliansfrihet och vårt sätt att styra över vårt territorium. Det tycker jag är grunden, och det bygger naturligtvis på att vi samarbetar med andra länder – att vi bygger fred och frihet tillsammans med länder i vårt närområde eller länder som vi känner gemenskap och samhörighet med.

Men jag tror också att det bygger på att vi inom landet, i de politiska partierna, kan samarbeta. Jag tror att försvars-, säkerhets- och utrikespolitik mår gott när ett litet land försöker hitta så mycket samarbete och samsyn som möjligt. Det handlar naturligtvis om att ge och ta; vi är olika länder.

Jag är den förste att beklaga att Liberalerna inte är med i detta samarbete. Jag tror att det skulle vara bra om ni fanns som en medspelare och medpart i det hela, för ni har kloka synpunkter och kan tillföra saker. För oss andra partier handlar det naturligtvis om att ge och ta i en sådan diskussion.

Det beslut som vi nu har tagit innebär ju att vi för första gången försöker vända kurvan för svenskt försvar. Jag tror att jag tillhör den sista kullen som ryckte in och gjorde värnplikten i början av 1990-talet, när vi fortfarande satsade fullt ut. Sedan dess har det skett en nedmontering. Jag behöver inte kritisera mina föregångare för det, även om jag kanske inte tycker att man skulle ha gjort som man gjorde då. Så visst, det sker någonting nu som ett stort antal partier står bakom.

Försvarsbeslutet ligger fast, men sedan har det också kommit till och vi har ställt upp på att vi ska sätta fart på kustroboten igen. Det tycker jag är bra.

Ligger försvarsuppgörelsen fast? Ja, jag tycker att ganska många partier här i dag har vittnat om att man står bakom försvarsuppgörelsen. Det är inget parti som har sagt nej.

Anf. 34 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Nu använder Mattias Ottosson uttrycket ”vi försöker vända kurvan”, och jag är beredd att gå med på att det kan vara en relevant beskrivning. Men ännu är inte kurvan vänd, och just nu arbetar Försvarsmakten med sitt budgetunderlag för 2018. Jag har en mycket stark misstanke om att det budgetunderlaget kommer att utvisa att man på ett antal punkter inte med den ekonomin kan fullgöra de åtaganden som gjordes i inriktningsbeslutet.

Jag bedömer att de tre allianspartier som ingick i försvarsuppgörelsen under det här året och förmodligen redan i vårpropositionen kommer att anvisa nya medel till Försvarsmakten och försvarsbudgeten. Om vi då fortfarande har en försvarsuppgörelse avgörs väl av huruvida Socialdemokraterna är beredda att göra detsamma.

Sedan är jag lite konstnerad över Mattias Ottossons replik om att Sverige har rätt att få vara alliansfritt. Ja, man har naturligtvis rätt att vara alliansfri även om det är mycket svårt och kräver mycket mer av de länder som inte väljer att även i händelse av krig samarbeta med andra.

Men det är min bedömning att Sverige har navigerat in i ett säkerhetspolitiskt ingenmansland med den nya regeringen, där vi å ena sidan avvisar Natomedlemskap på alla upptänkliga sätt och å andra sidan måste förstå att det mycket nära samarbete vi har med Nato – Host Nation Support, att vi är gold-plated partner, att vi övar tillsammans och så vidare – påverkar omvärldens syn på vår alliansfrihet. Och jag tror inte för ett ögonblick, herr talman, att svensk alliansfrihet har någon trovärdighet i Rysslands ögon. Så vi har varken försvarsgarantier eller trovärdig alliansfrihet.

Anf. 35 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Det är klart att omvärlden hela tiden förändras, och det måste man som regering och beslutsfattare alltid ta ställning till. Om nya problem och förutsättningar uppstår är det klart att nya medel kanske måste tillskjutas till försvaret. Det tror jag att den socialdemokratiska och miljöpartistiska regeringen har varit ganska tydlig med: Man är beredd att pröva och diskutera den frågan. Försvarsministern har varit väldigt tydlig med att dörren står öppen; man är beredd att diskutera.

Jag vet inte om omvärlden tvivlar på att vi är alliansfria. Vi har varit det under lång tid, och en stor majoritet av riksdagens partier har stått bakom det. Att vi däremot ingår i en västerländsk gemenskap och samarbetar i Europeiska unionen tycker jag är en självklarhet, liksom att vi inte har några planer på att bli medlemmar i Ryssland, om det skulle vara det som var tanken. Det är inte aktuellt!

Men rätten att ändå få föra en politik där vi är alliansfria men samarbetar med dem vi vill tycker jag är ganska självklar. Jag känner också ett stort stöd från svenska folket i den frågan: Det är den linjen vi ska driva.

Anf. 36 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Mattias Ottosson. Det gäller övnings- och skjutfält och flygbaser som tillhör det gamla Bas 90-systemet. Jag har tagit upp det här, och flera andra har också berört det i försvarsutskottet. I dag pågår fortfarande en avveckling och en utförsäljning av flygbaser. Detta borde vi, enligt vårt sätt att se det, sätta stopp för, och det borde ske nu. Sedan får vi titta på vilka övnings- och skjutfält och vilka flygbaser vi behöver för framtiden.

Det är jätteviktigt att vi så fort som möjligt gör detta, för kommunerna behöver också signaler. Den avvecklingsiver som har genomsyrat landet tidigare har för kommunernas del inneburit att Fortifikationsverket avvecklat baserna, som går till försäljning, och till viss del bygger man på övnings- och skjutfälten, eller planerar att bygga. Man får dock ingen tydlig signal från regeringen. Jag har flera exempel på detta, om någon skulle betvivla det jag säger.

Min konkreta fråga är därför: Är Socialdemokraterna och regeringen beredda att ta tag i detta omedelbart, så att vi har tid att sätta oss ned och gå igenom vad vi behöver för framtiden, när det civila försvaret ska återtas? Vad behöver vi för flygbaser för att inte tappa dessa delar? Det finns

goda möjligheter att agera snabbt. Det blir inte helt rätt, men det blir betydligt bättre än om tiden får gå. Hur ser ni på detta?

Prot. 2016/17:56
18 januari

Försvarspolitik

Anf. 37 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! I och med det nya försvarsbeslutet gör vi en satsning på Försvarsmakten. Vi försöker vända kurvan och rusta upp det svenska försvaret, och det är klart att vi har väldigt mycket fokus på hur vi ska lösa bemanningen; det är därför vi pratar om värnplikt. Materiefrågorna är naturligtvis väldigt viktiga – att man har rätt utrustning och att den är modern.

Jag tycker att Roger Richtoff har en poäng här: Det handlar naturligtvis om att lösa förmågan att öva på våra skjutfält. Våra flygbaser är viktiga, men där kanske det är lite annorlunda eftersom vi har utvecklat ett stridsflygssystem som ska vara mobilt och gör att man kan landa både här och där.

Men när det gäller skjutfälten är det naturligtvis mycket svårt. Jag vet hur det i dagsläget är att öppna nya skjutfält, med miljöprovningar och sådana saker. Som gammalt kommunalråd känner jag också igen frustrationen när man inte får några besked.

Jag är ganska övertygad om att Försvarsmakten ihop med Fortifikationsverket funderar på de här frågorna. Det är klart att ökad dimension på det svenska försvaret gör att vi behöver fler övningsytor. Då är det klart att de inte ska stängas. I den frågan har jag samma uppfattning och tycker att det är en viktig fråga.

Anf. 38 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! När det gäller frågeställningen förstärker jag att Mattias Ottosson inte här direkt kan stå och säga hur vi ska göra. Men det handlar om att ta med sig ett budskap tillbaka. Jag vill betona att det är bråttom. Det är den signalen jag tycker att Mattias Ottosson har kommenterat. Det är bråttom. Ibland måste man agera snabbt, och jag hoppas att ni gör det, så att vi inte om fyra fem månader sitter och säger: Fan också, nu missade vi detta! Då blir man kanske tvungen att köpa tillbaka delar av detta. Jag hoppas verkligen att ni tar tag i detta. Jag tror också att vi har en försvarsminister som skulle vara väl värd att ta in i detta sammanhang.

En annan sak som jag vill ta upp är Natofrågan, som vi ofta glider in på. Där har vi samma syn, liksom Vänsterpartiet. Jag har inga problem med att vi har samsyn här. Vi står långt ifrån varandra i andra frågor. Vissa har problem med att vi tycker lika – vi kanske inte har riktigt samma utgångsläge, men vi hamnar i ungefär samma slutsatser. Om Vänsterpartiet är med, vad spelar det för roll? Nu tycker vi att regeringen har en bra försvarspolitik. Vi har en försvarsminister som är duktig och försöker driva de här frågorna. Så är det ju. Han väcker respekt överallt.

Alliansfriheten är bra. Jag tror att vi kan utveckla den. Vi har också en plats i säkerhetsrådet. Jag tror att vi kan vara en medlande länk. Jag tror att det säkerhetspolitiskt även är väldigt viktigt att man pratar med sina grannar. Skapa inte fiender, utan prata med grannarna som en alliansfri nation, som Finland gör! Det är inte fel. Det handlar inte om att vara undfallande utan om att visa tydlighet. Prata med grannarna inom ramen för alliansfriheten!

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag får be ledamoten att tänka på att använda vårdat språk och undvika svordomar i talarstolen.)

Anf. 39 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! När det gäller övningsverksamheten tycker jag precis som Roger Richtoff att det är viktigt att det svenska försvaret har övningsverksamhet och övningsområden nu när vi utökar det. Jag ser att samarbeten mellan partier är bra, men det gäller då också att samarbeta om hur man finansierar verksamheten. Socialdemokrater och sverigedemokrater skiljer sig nog ganska radikalt åt när det gäller finansieringen av en utbyggnad av svenskt försvar. Det sätter naturligtvis käppar i hjulet. Det är inte aktuellt med några samarbeten.

Anf. 40 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Mattias Ottosson är glad över många saker. Det tillhör kanske både hans lynne och den roll han har som regeringsföreträdare. Jag vill inte grumla glädjen men ifrågasätta den just när det gäller Nato Stratcom.

Jag ska inte upprepa allt jag sa tidigare om Nato Stratcom. Men låt mig återigen citera lite ur de mål som man kan ta del av på deras hemsida: Stratcoms civila kommunikation och uppsökande insatser ansvarar för att främja medvetenheten om och bygga förståelse och stöd för Natos politik, operationer och verksamhet. Militärt ska man främja Natos militära syften och mål till målgrupper för att öka medvetenheten och förståelsen för militära aspekter av alliansen.

Vad gäller informationsoperationer ska man samordna militära informationsaktiviteter för att skapa önskad effekt på viljan, förståelsen och förståelsen att stödja alliansens verksamhet, uppdrag och mål. Psykologiskt ska man använda metoder, kommunikation och andra medel för att påverka föreställningar, attityder och beteenden som påverkar uppnåendet av politiska och militära mål.

Med anledning av vad jag tidigare relaterade om Natos militära mål och hur det har gått i Libyen och Irak, där man med lögnen som vapen har bedrivit och startat krig, är det verkligen socialdemokratisk politik att vi ska engagera oss i Stratcom? Skaver det inte lite, med något litet sorgestygn, hos den annars så glade Mattias Ottosson, när vi nu faktiskt är medlemmar i Nato Stratcom?

Anf. 41 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Stig Henriksson delar min uppfattning om att de påverkanskampanjer och cyberattacker som just nu sker är ett problem och att det skapar problem för samhället. Det är en internationell verksamhet; det är inget som bara sker inom Sveriges gränser, utan det far mellan länder snabbare än ljuset, höll jag på att säga. Det kan vara såväl stater och organisationer som privatpersoner som är inblandade i det.

Man måste motverka detta på något sätt, och vi måste samarbeta med andra länder på ett klokt sätt. Då tycker jag att Nato Stratcom är en bra organisation. De medlemsländer som finns där är de baltiska staterna och de västeuropeiska länderna – Tyskland, Centraleuropa och så vidare. Det är sådana länder som vi har gemenskap med och samarbetar med.

Det som är gemensamt för oss och kanske är ett slags värdegrund är att vi har fria och oberoende medier, att vi har ett rättssystem som fungerar och att vi är demokratier. För mig är det väldigt grundläggande socialdemokratiska värden, och då är det ganska självklart att vi kan ha ett samarbete för att motverka denna illegala verksamhet som skapar problem för oss.

Anf. 42 STIG HENRIKSSON (V) replik:

Herr talman! Ja, påverkansoperationer är ett problem, men vi är inte så naiva att vi tror att de enbart kommer från ett håll. Vi ser att flera krig under de senaste decennierna har startats på grund av påverkansoperationer och rena lögnar, vilket har avslöjats i efterhand. De har skördat hundratusentals dödsoffer.

Ja, det kan vara bra att samarbeta om det ger något. Men det ska bygga på akademisk excellens, och ingenting Nato Stratcom hittills har producerat har tytt det minsta på akademisk excellens. För samma pengar skulle vi säkert kunna få ut mer. Vi kanske inte ska anlita Utrikespolitiska institutet, som ju har gått ned sig lite i det här träsket, men det finns andra som kan stå till tjänst.

Men att samarbeta med Nato för att motverka desinformation är verkligen att sätta bocken till örtagårdsmästare. Ni kan inte förneka att det var rena lögnar som ledde till invasionen i Irak. Det var rena lögnar som ledde till invasionen i Libyen, etcetera. Det är häpnadsväckande att detta är socialdemokratisk politik år 2016 och 2017!

Man ska också i Nato Stratcom försvara de euroatlantiska värdena. Det låter ju fint. Vilka värden exakt delar vi med den näst största Natomedlemmen Turkiet och Erdoğan? Vilka delar vi med den tillträdande presidenten Donald Trump? Vilka delar vi med Polens premiärminister Szydło? Polen har ett antal regeringsledamöter som i många olika frågor uttalar sig på ett sätt som får Donald Trump att verka nyanserad, vilket säger en del. Vilka euroatlantiska värderingar delar vi med Orbán i Ungern? Han vill ju sikta på en illiberal demokrati, vad det nu ska betyda. Det kanske vore bra att klargöra detta. Några av dem är ju också medlemmar i Nato Stratcom. Dem ska vi dela värderingar och arbete med för att hjälpa Nato att uppnå sina politiska och militära mål. Vart är världen på väg?

Anf. 43 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Jag delar Stig Henrikssons uppfattning att problemen kommer från olika håll. Det kan vara från Ryssland, men det kan också vara många västerländska länder och organisationer som ligger bakom påverkanskampanjer. Det som i grund och botten är viktigt är att vi bygger upp vår egen svenska förmåga.

FRA är en verksamhet som är kunnig och duktig på detta område. Det går att stärka den verksamheten men också att stärka den civila beredskapen. Jag tror att det är grunden. Men i nästa steg ska vi också samarbeta med andra länder och byta information med varandra.

Det är klart att vi ska ha en egen underrättelseverksamhet och ett eget skyddssystem. Det gör också att vi ibland fattar andra beslut. Vi var ju inte en del i Irakkriget, utan vi gjorde en egen svensk bedömning i det fallet. Det visar, tycker jag, att det fungerar.

För mig är det inte främmande att vi samarbetar med länder som tror på fria och oberoende medier, på rättssamhället och på demokratin. Det tycker jag är ganska självklart. Men vi socialdemokrater säger nej till ett Natomedlemskap – det beror på många saker. Och vi vet att Turkiet är ett land med ett auktoritärt styre, som är på väg åt helt fel håll. Det är klart att vi inte ser att vi vill ha något närmare samarbete med dem.

Anf. 44 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Mattias Ottosson lyfter många perspektiv som är koplade till vår gemensamma överenskommelse, som ligger till grund för Försvarsmaktens pågående arbete. Det handlar också om förutsättningarna inför kommande försvarsberedning.

Vi i Centerpartiet är måna om att det får vara ett viktigt avstamp framåt och att vi kan fortsätta att utveckla vår försvarsförmåga och också ha en bred samsyn kring de här frågorna på kort sikt och även på längre sikt. Samtidigt har vi en utgångspunkt i de bilder och omständigheter som vi lever med dagligen. Det kräver ett perspektiv i ledarskapet där man är beredd att göra ytterligare bedömningar och insatser och också att fatta kompletterande beslut för att säkerställa att vi har en tillräckligt god förmåga som möter utvecklingen av omvärldens förmåga.

Hur bedömer Mattias Ottosson att vår relativa försvarsförmåga ser ut, om man jämför med andra länder i vårt närområde? Är Socialdemokraterna beredda att ge ett uppdrag till Försvarsmakten i närtid, alltså under de närmaste veckorna, för att få ett fördjupat analysarbete om vad som behöver göras utöver försvarsbeslutet? Det gäller förmågehöjande insatser i de olika områdena i militärmakten men också ytterligare pengar till Försvarsmakten.

Anf. 45 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Jag är fullt medveten om att vår försvarsförmåga inte är helt perfekt. Vi har rustat ned under en ganska lång period sedan kalla kriget. Jag tror att samtliga partier i riksdagen är medskyldiga till det. Det skedde under alliansregeringens åtta år, men det skedde också under de tidigare socialdemokratiska regeringarna. Detta gör att vi nu är i en uppförbacke.

Men då är jag väldigt glad åt att vi har kunnat hitta en så pass stor och bred uppgörelse tillsammans. Det handlar om hur vi ska stärka detta. Vi kan jobba tillsammans och höja förmågan i våra krigsförband. Vi har nu påbörjat arbetet med att få tillbaka trupp på Gotland, till exempel. Gripen E är på väg, och vi ska ha nya ubåtar. Det sker alltså väldigt mycket.

Jag tror att detta måste fortsätta. Det är väl ingen högoddsare att jag säger att jag tror att försvaret i framtiden behöver ha mer resurser och att vi behöver tillföra mer resurser. Men jag tror också på att vi då kan göra det tillsammans med olika partier. Jag tror att det finns en framtid för den försvarsgrupp som vi har och att vi kan lösa det tillsammans.

Men grunden för det är att vi har en nära dialog med Försvarsmakten. Vilka behov ser de att de har? Detta är någonting som ständigt pågår. Man utvärderar sin verksamhet och tittar framåt. Det är klart att en dialog med Försvarsmakten är oerhört viktig. Vilka behov ser de att det finns framöver?

Anf. 46 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja repetera frågan. Är Mattias Ottosson beredd att verka för att regeringen ska ge ett uppdrag till Försvarsmakten, kortsiktigt, för att få fram en kompletterande analys om vad som behöver göras ytterligare den här försvarsinriktningsperioden? Det undrar jag med tanke på det försämrade säkerhetsläget, som fortsätter att försämrats. Inte minst har det försämrats avsevärt sedan Försvarsberedningen var klar med sitt arbete.

Man kan lyssna på vad överbefälhavaren uttalar i olika sammanhang, bland annat i intervjuer. Han välkomnar den debatt som nu förs om ytterligare resurser till försvaret. Vi hade det uppe på Sälenkonferensen för någon vecka sedan, och det kommer säkert att återkomma vid fler tillfällen.

Man ser ett gap mellan beställd förmåga och pengarna – hur långt det räcker. Vi är också medvetna om att det var mer som kunde göras när man förhandlade fram det beslut som ligger. Men nu behövs det ytterligare delar. Inte minst behöver man göra en analys.

Samtidigt säger man tydligt från regeringens sida och från Socialdemokraterna att den alliansfria linjen ligger fast. Då uppstår en fråga. Om man inte är beredd att verka för ett svenskt Natomedlemskap och samtidigt inte på kort sikt är beredd att ytterligare förstärka med mer pengar till Försvarsmakten undrar jag: Hur ska man med ett ansvarsfullt ledarskap få helhetsbilden att gå ihop? Man kan inte vänta i fyra år tills nästa försvarsbeslut ska påbörjas utan att ha garantier för att vi klarar vår säkerhet om något oväntat skulle inträffa, med tanke på vårt strategiska läge.

Anf. 47 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Detta är naturligtvis svår materia. Det är alltid så när beslut fattas. Projekt kan försenas, och de kan tidigareläggas. Det går fram och tillbaka. Det måste man naturligtvis ta höjd för, och man måste ha en beredskap för att kunna möta det på olika sätt.

Jag vet hur vi arbetar i utskottet. Vi har hela tiden en nära dialog med ÖB och Försvarsmakten för att få rapporter om hur läget ser ut. Den bedömningen gör Försvarsmakten egentligen dagligen. Skulle någonting inträffa som gör att vi måste lägga om någonting finns den möjligheten. Jag tycker att regeringen och försvarsministern har varit tydliga med att den öppenheten och den beredskapen finns. Det har ju skett saker sedan vi gjorde vår försvarsuppgörelse. Archerlösningen fanns där. Man tillförde mer resurser i det senaste budgetbeslutet, och det fanns en stor samsyn kring det. Beredskapen finns alltså, och jag tror att man kan hitta uppgörelser om någonting inträffar.

Visst, säkerhetsläget runt omkring oss är speciellt. Jag vill inte säga att det förändrades dramatiskt i går eller i dag. Men det har försämrats under en längre tid, och det måste vi naturligtvis ta hänsyn till.

Jag återkommer egentligen till samma argumentation när det gäller Nato. För oss är det viktigt att ha vår alliansfrihet och att vi samarbetar med andra länder, i första hand Finland och de andra nordiska länderna. Det handlar också om att ha ett samarbete med organisationen Nato, men det innefattar inte ett medlemskap. Det är klart att vi finns i den familjen och i den verkligheten med de länderna. Det handlar om att ha ett samarbete. Men när det gäller ett medlemskap har vi ytterst en möjlighet att själva styra.

Anf. 48 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Mattias Ottosson sa i debatten att våra väljare förväntar sig att vi tar försvars- och säkerhetspolitiken på allvar. Jag kan inte annat än instämma i det. Men man kan också konstatera att det i riksdagen finns olika vägval trots att det finns samarbeten och överenskommelser. Det finns vägval som gör att vi kanske skiljer oss från varandra. Vi vill stärka Försvarsmakten ekonomiskt. Vi får väl se om Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill följa med i den riktningen; det får bli en kommande diskussion. Men vi har också en annan uppfattning när det gäller samarbete. Vi tror att bilateralt samarbete är bra. Socialdemokraterna har mer riktat in sig på samarbete med enskilda länder. Exempelvis USA är en sådan nation som Sverige har ett samarbete med.

Som jag sa i mitt anförande kan man i ljuset av det amerikanska valet också fundera på det Joe Biden lovade när han var i Sverige. Han uttalade då, i den meningen, att den svenska nationen är okränkbar. Då kan man fråga sig vilket avseende Socialdemokraterna fäster vid detta uttalande, eftersom man har sagt nej till multilaterala samarbeten i form av Nato men i stor utsträckning binder sig vid enskilda samarbeten framför allt med USA, som är en stor spelare i världen och den största när det gäller militären. Är det fortfarande lika aktuellt att lita på att USA kommer att hjälpa till vid en eventuell konflikt? När det nu är en ny president som ska styra USA ska man också veta vi inte är ett Natoland, så det finns inga förpliktelser gentemot USA.

Min fråga till Mattias Ottosson är därför: Vilken vikt lägger ni vid det uttalande som USA:s vicepresident gjorde tidigare?

Anf. 49 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! När det gäller finansiering och stödet till Försvarsmakten är socialdemokratins dörr öppen för samtal och diskussioner, och vi hoppas att vi kan hitta breda överenskommelser som är bra för Försvarsmakten och svensk säkerhet.

Vi har ju ett antal bilaterala samarbeten med olika länder i försvarsfrågan, och det är klart att man inte ska underskatta USA:s betydelse i det. Det är en stormakt som har en stor militär förmåga, det är självklart, och som i alla andra demokratiska länder har man val och man byter ledning. Jag är väl inte i något fall någon anhängare till tillträdande president Trump. Han har ju gjort en hel del uttalanden åt både det ena och det andra hållet som man nästan har svårt att ta på allvar, men det kanske man ska göra.

Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att USA är en stat som har ingått avtal, och så länge de inte har förändrat de avtal som de har med Sverige så tycker jag att man nog får ta detta den dag det görs en förändring och fundera på det då.

Det finns en del andra saker som jag är orolig för och som jag tycker att man ska fundera över, och det är den förändring som har skett i Europa och EU i och med Storbritanniens brexitomröstning och att man nu vill lämna EU. Oberoende av vem som har varit president i USA har de markerat att Europa måste ta en större del av finansieringen av försvaret av Europa.

Storbritannien är kanske den starkaste militära nationen i Europa och naturligtvis med i Nato. Om Storbritannien lämnar EU kanske vi för den svenska säkerheten även ska fundera lite på hur samarbetena med Storbritannien ser ut.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Försvarspolitik

Anf. 50 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Detta tog jag också upp i mitt anförande, liksom att det finns en möjlighet att faktiskt bidra till ett brittiskt samarbete med många av våra grannländer. Jag hoppas att vi kan öppna upp även för det, för jag tror att det skulle vara viktigt både för vår förmåga och för beredskapen i vår nära omvärld.

När jag nu har Mattias Ottosson måste jag ändå ställa ännu en fråga. Socialdemokraterna har ju en tradition av att vilja delta i multilaterala samarbeten, men just när det kommer till Nato säger man principfast nej. Socialdemokraterna har dock varit drivande och är positiva både till världsavtalet och till Nato Stratcom, och vi övar kontinuerligt med Nato-trupper och Natoländer. Där är vi med.

Det var en tidigare finsk försvarsminister som beskrev Finland, som har en situation liknande Sveriges när det gäller relationen till Nato, och sa att ett medlemskap i Nato innebär ungefär samma dramatik som när en tax sätter sig – det vill säga en väldigt liten rörelse. Vi är i princip helt inkluderade, och vi ingår redan i den sfär av länder som har denna värdemenskap, och därför är rörelsen att ha ett fullt medlemskap med de garantier som det ger väldigt liten. Det skulle också, vilket har konstaterats av regeringens egna utredare, bidra till ökad säkerhet såväl i Sverige som i vår omvärld och i Östersjöområdet.

Min fråga till Ottosson blir därför: Vad skulle Nato behöva förändra för att ett medlemskap skulle kunna vara aktuellt för Socialdemokraterna?

Anf. 51 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tror att det allra viktigaste är att vi fokuserar på att bygga upp den svenska försvarsförmågan så att det svenska försvaret har kapacitet att trygga våra gränser och vårt territorium. Det är nummer ett.

Sedan tycker jag att vi ska ha samarbeten, och jag har varit väldigt tydlig gällande att man inte bygger fred och frihet ensam, utan det är något man gör tillsammans. Då är nog prioritet ett för mig ett samarbete med Finland, eftersom Finland också är ett land som står utanför Nato och som ligger vid Östersjön.

Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att vi kan samarbeta med länder som finns i vår omgivning, men i grund och botten handlar det om att stärka vårt eget försvar. Det kommer ingen annan att göra åt oss även om man ibland kan få den uppfattningen.

Sedan ska man komma ihåg, och där har Jan R Andersson och jag samma uppfattning, att vi finns i en gemenskap. Våra grannländer på den andra sidan, alltså Danmark och Norge, är medlemmar i Nato, och det är klart att vi inte kan förhålla oss helt neutrala om de skulle bli indragna i några konflikter. Det visar historien att vi heller inte har gjort. Det är länder som i hygglig närtid har varit ockuperade och i krig, och då har vi från svensk sida stöttat och hjälpt till.

Det finns ingen konflikt i det, men däremot tycker jag inte att vi ska vara medlemmar i Nato. Vi kan ha de här viktiga bilaterala samarbetena, och det som är viktigast är att vi bygger upp den svenska försvarsförmågan, för det kommer ingen annan att göra åt oss. Det kommer inte Finland att göra, det kommer inte Nato att göra och det kommer inte USA att göra, utan det måste vi göra själva.

Anf. 52 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! I mitt anförande var jag inne på att verkligheten har sprungit ifatt försvarsuppgörelsen och att vi behöver anslå mer pengar och uppdatera försvarsuppgörelsen både i år och kommande år för att kunna svara upp emot de akuta behov som finns. Då nämnde jag särskilt materiel, ammunition och övningar.

Min fråga blir: Är Mattias Ottossons parti, Socialdemokraterna, beredda att göra en sådan uppdatering och skjuta till de miljardbelopp som kommer att krävas i år och kommande år för att kunna öka försvarsförmågan och svara upp emot de behov som finns?

Den andra frågan gäller Nato. Under kalla kriget hade vi en doktrin som sa att vi är alliansfria i fred syftande till neutralitet i krig. Nu är det väldigt länge sedan, och i samband med att vi gick med i EU kapade vi så att säga banden till tanken att vi någonsin skulle kunna vara neutrala igen.

Min fråga blir: Om detta att alliansfriheten syftar till neutralitet inte längre finns kvar, vad är i så fall syftet med att Sverige ska vara alliansfritt?

Anf. 53 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! När det gäller försvarsuppgörelsen och framtiden för den tror jag att det är en bra grund att stå på. Det är en omsvängning i svensk politik som behövs, och det verkar de flesta partier vara överens om i dagsläget, även de som inte är med i uppgörelsen.

En av de stora utmaningarna i dagsläget är att det saknas kvinnor och män i Försvarsmakten. Alla platser fylls inte ut. Att det saknas människor är en av de viktigaste sakerna att komma till skott med.

Men det finns också behov av materiel och utrustning. Det är naturligtvis behov och krav som vi måste fundera över. Sedan kan omvärlden förändras. Det kan gå fort eller det kan gå långsammare, men det måste vi hela tiden ha en bevakning på.

Signalen från Socialdemokraterna och Miljöpartiet i regeringen är att dörren står öppen. Vi är beredda att föra den typen av samtal när behov uppstår. Om det ska vara en krona, två kronor eller hur många kronor det nu ska vara kan vi tala om. Dörren är öppen för att föra samtal så att vi kan ta oss vidare om något förändras. Den typen av beslut kan fattas hela tiden. Det fattas budgetbeslut varje år. Jag delar Oscarssons uppfattning att i framtiden kommer försvaret att behöva mer resurser. Jag kan i dag inte säga hur mycket, men jag tror att det är den utvecklingen vi ser.

Anf. 54 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Det finns ytterligare en chans att svara på frågan om Nato, att neutraliteten är borta och vad alliansfriheten syftar till. Det är bra att det finns en insikt om att det behövs mer pengar till Försvarsmakten. Men vi kommer inte långt med en eller två kronor för att fylla ut personalbristen

i krigsförbanden. Det fattas tusentals soldater. Att genomföra längre övningar med fulltaliga krigsförband eller anskaffa materiel snabbt, till exempel lastbilar, kostar många miljoner. Att säkerställa tillgången till ammunitionstyper som försvaret i dag lider brist på innebär också att hundratal miljoner behöver tas in. Att satsa på att återupprätta flygbaserna som behövs för att sprida våra JAS-plan kräver också tillskott. Luftvärn och tung kustrobot till Gotland handlar om pengar. För att Robot 70 och Robot 90 eller Archerhaubitsarna från Norge inte bara ska ställas ned i källaren utan i stället användas, förbandssätts och bli farliga för en eventuell angripare krävs det mer än en eller två kronor.

Vi uppskattar att dörren är öppen – det är bra – men då är min förhoppning att det också finns en insikt om att det kommer att krävas rejäla tillskott redan i år och kommande år om detta ska fungera.

Anf. 55 MATTIAS OTTOSSON (S) replik:

Herr talman! Man ska börja i den ändan att en upprustning av det svenska försvaret är det viktiga. Internationella samarbeten kommer aldrig att lösa det problemet. Ska vi vara med i internationella samarbeten? Om vi ska ha samarbete med Finland eller med länderna i Europeiska unionen – det är ett slags allians som Sverige är med i – handlar det om att bygga upp det svenska försvaret. Det finns inga genvägar. Ett medlemskap i Nato skulle inte lösa problemet. Det viktiga är vår egen förmåga.

I dagsläget tycker jag att de bilaterala avtalen kan utvecklas och bli bättre. Det är ett sätt för Sverige att skapa säkerhet och trygghet runt vårt land och i vår omvärld. I dagsläget räcker det alldeles utmärkt.

Det har blivit många diskussioner om Nato och finansiering. Oscarsson kom in på detaljnivå om vad som inte fungerar och vad som borde komma till. Vi ska också komma ihåg att de kvinnor och män som finns i det svenska försvaret i dag har hög kompetens. Jag är imponerad över de insatser de gör. I de olika internationella samarbeten som Sverige är med i får vi mycket beröm för den kompetens och kunskap som finns bland dem. Det ska vi ta till oss. Ibland i våra diskussioner och debatter låter det som att försvaret är helt odugligt och inte klarar av någonting. Det är inte riktigt den bild omvärlden har av oss. Det finns en hög kompetens. Den kompetensen ska naturligtvis skärpas och utvecklas än mer.

(Applåder)

Anf. 56 ANDERS SCHRÖDER (MP):

Herr talman! När jag talade här i kammaren i slutet av förra året konstaterade jag att omvärldsläget är osäkrare än på länge. Nu en bit in på det nya året gäller detta i stora delar fortfarande.

Trots att Trump har redovisat sitt kabinett råder en stor osäkerhet om vilken utrikes- och säkerhetspolitik som kommer att bedrivas för USA:s del. Vi vet inte heller hur brexit kommer att utvecklas. Spänningarna mellan EU och Ryssland kvarstår, och likaså krigen i Ukraina och Syrien.

Vissa saker har dock blivit tydligare sedan december. På Folk och Försvar i Sälén för drygt en vecka sedan – där många av oss här i kammaren närvarade – annonserade försvarsministern tillsättandet av den nya Försvarsberedningen och presenterade också direktiven.

Det är positivt att vi inom kort gemensamt kan komma igång med att analysera omvärldsläget och på lite längre sikt vilka behov svensk försvarsmakt kommer att behöva möta för att hantera den verkligheten. Jag vet att många här inne har varit ivriga att påbörja Försvarsberedningens arbete, vilket inte minst syns i de motioner som har inkommit till utskottet. Min bild från denna och tidigare debatter är att det bland oss försvarspolitiker finns en bred enighet om det försämrade säkerhetspolitiska läget. Jag ser fram emot att få diskutera frågorna på ett strukturerat sätt inom Försvarsberedningen.

Överlag är det tydligt när man tittar på de motioner och reservationer som har inkommit att mycket av det som oppositionspartierna efterfrågar är sådant som regeringen jobbar med. Förutom Försvarsberedningen som nu ska tillsättas är också frågan om cyberförmåga ett bra exempel. Det finns redan ett uppdrag om att Försvarsmakten ska utveckla en aktiv cyberförmåga. Även ett utökat samarbete med Finland är ett exempel. Det är något som efterfrågas i flera reservationer, och det är också något som regeringen arbetar med.

Att oppositionens kritik i flera delar liknar det som regeringen redan jobbar med kanske också indikerar att regeringen ändå gör ett bra jobb.

Jag noterar att allianspartierna de senaste månaderna har börjat skilja sig mer i försvarspolitiken. Det handlar framför allt om finansieringen. Moderaterna vill satsa 8,5 miljarder de kommande åren. Centern vill ha 11 miljarder om året. Kristdemokraterna har en lång önskelista. Liberalerna vill få upp försvarsbudgeten till 2 procent.

Det spretar en del inom oppositionen. Här brukar företrädarna för all del framhålla att de drar åt samma håll – och det kan man säga att de gör. Men Liberalernas partiledare Jan Björklund konstaterar samtidigt att partierna inte behöver komma överens om försvarspolitiken förrän efter valet. Här vill jag framhålla vikten av långsiktighet inom försvarspolitiken.

Den punkt där den borgerliga oppositionen ändå har lyckats ena sig är angående behovet av ännu en Natoutredning, vilket framgår av reservation 4. Min och regeringens linje ligger såklart fast. Vår utrikespolitik är inte betjänt av tvära kast. Såväl Sverige som närområdet vinner på att Sverige har en roll där vi verkar för avspänning – och det gör vi bäst som ett alliansfritt land.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 57 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Det var kloka och klarsynta reflektioner från Anders Schröder om hur läget ser ut och vad som rör sig i förhållande till omvärlden med utgångspunkt i vårt gemensamma beslut om försvarets inriktning och resurserna framöver.

Jag vill fråga hur Miljöpartiet tänker inför kommande försvarsberedning. Vad är man beredd att verka för när det handlar om anslagsökningar inför nästa inriktningsperiod?

Vi har nu gemensamt lagt grunden för åren som återstår fram till och med 2020 i form av ytterligare 10,2 miljarder till försvaret. Hur ser Anders Schröder på fortsättningen? Vilka områden bör prioriteras när det handlar om viktningen mellan det civila och det militära men också mellan olika områden, bland annat hybridkrigföring? Anders nämner cyberförmågor och annat.

Anf. 58 ANDERS SCHRÖDER (MP) replik:

Herr talman! Tack för frågan! Den har två delar om jag förstod det rätt – dels pengarna och dels vad pengarna ska användas till.

Vad gäller resurser inför nästa försvarsbeslut har jag uttryckt tidigare och i medierna att vi ser ett försämrat säkerhetspolitiskt läge. Det är vi överens om. Det innebär i sin tur att försvaret har ett större behov, kanske fler hot att möta och en större utmaning. Det bör rimligtvis avspeglas på något sätt i de prioriteringar som görs framöver. Jag tänker inte budgetförhandla här – det har jag inte mandat till. Men jag är säker på att de diskussionerna kommer.

Vad gäller prioriteringar ser jag att det finns många saker som behöver resurser. Men jag noterar framför allt det här med påverkansoperationer, som har växt mycket de senaste åren. Vi känner alla till exemplen, nu senast från USA. Vi har här diskuterat många europeiska exempel. Men även de civila delarna är det värt att fundera på. Det kanske inte ska vara ett civilt försvar på samma sätt som under kalla kriget, men det kommer ändå att behövas resurser där.

Som Daniel Bäckström noterade i sin debatt med Roger Richtoff tidigare kommer myndigheterna att presentera vad de efterfrågar senare i år. Vi får se hur vi kan arbeta med det på bästa sätt.

Anf. 59 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Det är knappt fyra år kvar av den här inriktningsperioden. Efter de tre år som ligger bakom oss och det löpande arbetet i den dåvarande försvarsberedningen, där man analyserade hur läget såg ut då och framtidsutsikterna, ser vi att läget har förändrats på många olika områden. Omvärlden förändras, och det säkerhetspolitiska läget påverkas också för vår del.

Fyra år framåt är en längre period. Min fråga till den miljöpartistiske representanten är om Miljöpartiet är berett att aktivt ta ansvar för att säkerställa att det blir ytterligare pengar den här inriktningsperioden och att regeringen medverkar till att snabbt ge ett uppdrag till Försvarsmakten att inventera vad som behöver göras ytterligare, utöver det försvarsbeslut vi tillsammans fattade här i kammaren 2015, både för att stärka Försvarsmaktens olika områden och för att kunna möta den omvärldsutveckling som sker. Den relativa förmågeutvecklingen är betydande, inte minst i Ryssland.

Hur kommer Miljöpartiet att ta ansvar för att det blir en så stabil och bra period som möjligt under de här fyra åren?

Anf. 60 ANDERS SCHRÖDER (MP) replik:

Herr talman! Jag följer omvärldsläget, precis som alla andra i den här kammaren. Vi måste kontinuerligt uppdatera vår politik och våra bedömningar utifrån vad som händer runt omkring.

Precis som försvarsministern är jag beredd att diskutera, inom försvarsgruppen eller Försvarsberedningen eller vad man nu vill, olika sätt att också på kortare sikt höja försvarets förmåga. Men sådana diskussioner bör tas i de forumen, tycker jag.

Anf. 61 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag har sviter av influensa men smittar inte, så även miljöpartisterna kan vara glada.

Vi behöver inte delta i budgivning, herr talman, eftersom vi i vår budget har lagt drygt 25 miljarder mer än regeringen och allianspartierna – Liberalerna undantaget – satsar.

Däremot tycker vi naturligtvis att när Försvarsmakten nu presenterar det som vi alla vet, att pengarna av olika orsaker inte kommer att räcka, måste man titta på vad man vill ha utöver det som är inlagt i inriktningsbeslutet. Det ska bli mycket intressant att titta på det. Vi är naturligtvis beredda att resonera för att föra dit de pengarna, men vi gör det på sedvanligt sätt: Vi sätter oss tillsammans och prioriterar mellan utskotten. För Sverigedemokraterna har försvaret av Sverige mycket hög och ibland högsta prioritet.

Vi frågar konkret: Varför satsar inte Miljöpartiet? Hur ser ni på det civila försvaret? I den budgeten har ni inga direkta satsningar. Vi satsar 4 miljarder mer under den här perioden. Hur ser Miljöpartiet på det här? Vad är det som gör att ni inte driver den frågan eller att ni, om ni gör det, inte når fram? Är det så att ni inte förstår vikten av det civila försvaret?

Det var den första frågan. Jag kan klämma in en annan på den tid jag har kvar.

Ni säger att ni gör bedömningar av vad som händer runt omkring. Det tolkar jag som att det ska vara en ökad hotbild eller något annat. Min andra fråga är: Hur ser Miljöpartiet på att bibehålla ett starkt försvar över tid, alltså inte ett som fluktuerar beroende på olika händelser runt omkring utan ett starkt försvar över tid, gärna i förbund med Finland?

Anf. 62 ANDERS SCHRÖDER (MP) replik:

Herr talman! Det civila försvaret är någonting som Miljöpartiet gärna pratar om och tycker om att lyfta fram. Att man successivt avvecklade det var någonting som vi var skeptiska till. Jag tror att mer kommer att behöva göras där de kommande åren. Det behöver som sagt inte nödvändigtvis se ut som under kalla kriget. Samhället har förändrats. Men saker behöver ändå göras.

Det är som Daniel Bäckström upplyste om här tidigare: Myndigheterna har fått i uppdrag att presentera vad de behöver och ska komma in med det i juni. Jag ser fram emot att titta på och gå igenom det och se hur vi kan tillgodose de önskemålen på ett bra sätt.

Vad gäller hotbilden lyfter Roger Richtoff fram behovet av ett starkt försvar över tid, oavsett läge. Så kan man tycka. Jag tycker att det finns ett värde i att ha ett försvar som är anpassat efter omvärldsläget.

Vi kunde ha behållit det invasionsförsvar som vi hade vid kalla krigets slut. Det kostade 2 ½ procent av bnp. Hade vi gjort det hade det kostat omkring 400 miljarder över 20 år. Det är ganska mycket pengar, som man kan lägga på andra saker. Jag tror att det var rimligt att göra en omprioritering där.

Nu har vi ett annat säkerhetspolitiskt läge, och då måste vi ta hänsyn till det. Naturligtvis finns det en gräns, och man måste också vara medveten om att en omställning tar tid. Men vi måste göra en bedömning utifrån hur vi ser på omvärldsläget.

Anf. 63 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Det innebär, för att göra en reflektion, att Miljöpartiet anpassade och tycker att det var bra att man gjorde en anpassning. Säg att den här anpassningen lågt räknat kostat ungefär 200 miljarder om Miljöpartiet fått styra, vilket man i och för sig har varit med och gjort, alltså 200 miljarder för att avveckla.

Nu lägger vi budgetar, och vi ska förstärka budgetarna. Miljarder i skattepengar ska gå till att bygga upp det här igen. Jag blir djupt oroad över den politiken. Vi ska ha en anpassning av försvaret – en neddragning, som jag tolkar Miljöpartiet. Blir det av olika skäl lugnare i omvärlden, ja, då raserar vi systemen igen. Sedan poppar vi upp dem igen och hoppas på att återtagningsperioden för ett starkt svenskt försvar på 10–15 år räcker. Jag blir djupt oroad över det synsättet.

Men vidare till min konkreta fråga. Vi lyckades stoppa vindsnurrorna i Hanöbukten. Försvarets intressen är så starka att vi inte kan släppa Hanöbukten.

Min uppfattning är att Miljöpartiet var mycket tveksamt till att låta försvarets intressen gå före dessa vindsnurror.

Jag skulle gärna vilja ha en korrigering när det gäller denna uppfattning. Är den fel? Och hur ser Miljöpartiet på försvarets intressen, som kan krocka med de enligt Miljöpartiet jättefina subventionerade vindsnurrorna?

Anf. 64 ANDERS SCHRÖDER (MP) replik:

Herr talman! Det är alltid en avvägning när det gäller vindkraftsparker och den typen av konflikter som kan uppstå med Försvarmakten. Det är politikerns jobb att göra prioriteringar mellan olika intressen. Vi måste naturligtvis lyssna till båda sidor i dessa fall.

När det gäller energiberoende och inte minst klimatfrågan vill jag påminna om att det också är två viktiga säkerhetsintressen. Det är viktigt att vi kan stå fria och producera vår egen el. Det är värdefullt i sig för Sverige. Det är också mycket värdefullt att vi undviker de säkerhetsproblem som kommer att komma om vi inte gör någonting åt klimatförändringarna, och om vi låter temperaturen öka så att människor måste flytta. Då får vi stora migrationsströmmar, vilket Sverigedemokraterna inte brukar gilla särskilt mycket. Detta är viktigt att förebygga. Då måste vi också ställa om till hållbara energisystem.

Anf. 65 MIKAEL JANSSON (SD):

Herr talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 12.

Vissa centrala perspektiv är alla partier ense om, exempelvis att det militära försvaret inte fungerar ens korta stunder utan ett civilt försvar. Det civila försvaret försörjer det militära med resurser, medan det militära försvaret är en sköld för det civila. Tillsammans är det militära och det civila försvaret ett totalförsvar.

Det moderna krigets alltmer utpräglade hybridkaraktär gör att totalförsvaret måste vara alltmer totalt. Därför definierar vi det som ett existensförsvar. Tyvärr har vi i dag inget existensförsvar utan endast ett insatsförsvar. Ett insatsförsvar är ett försvar som baseras på bataljoner som enskilt ska kunna sättas in framför allt i internationella fredsoperationer. Och

svenska soldater har gjort och gör fantastiska insatser i dessa insatsbataljoner.

Men nu när vi enligt försvarsbeslutet 2015 har bestämt att invasionsförsvaret ska återtas står vi inför en stor utmaning. Vårt försvar ska återigen bli ett system av system. Det ska fungera även om vi utsätts för angrepp och sabotage på eget territorium.

Länge – orimligt länge, anser vi – har vi nu väntat på att regeringen ska komma med sin proposition om det nya civila försvaret. Därför har vi redan innevarande år i vårt budgetförslag börjat reservera medel för det civila försvaret.

Det nya civila försvaret kan, som vi ser det, inte vara helt nytt. På flera punkter bör det bygga på det avskaffade systemet. Exempelvis måste beredskapslager sättas upp, och inom totalförsvaret måste driftvärnet återtas.

Vi vill att MSB avvecklas och att dess personal flyttas till FOI och till en ny civilförsvarsmyndighet. Civilförsvarsmyndigheten ska vara en operativ myndighet med egna befälhavare men vara underställd regeringen, länsstyrelserna och kommunerna på de olika nivåerna. Civilförsvarsmyndigheten ska också ha en rad olika avdelningar motsvarande samhällets nödvändigaste behov i krigs- och kristid.

En funktion som det talas mycket om men som det gjorts mycket lite åt är it-försvaret. Här har vi förlorat massor med år genom passivitet. Nu har myndigheterna i vissa fall till och med sina servrar stående utomlands, och de flesta myndigheter har helt olika konsulter.

It-försvaret bör vara en avdelning inom civilförsvaret. Medan FRA genom tester prövar om olika myndigheter klarar attacker ska it-försvaret bygga plattformarna för att klara det passiva it-försvaret.

Plattformarna ska innehålla såväl hård- som mjukvara och service. Det aktiva it-försvaret ska skötas av FRA eller inom en egen avdelning. Med aktivt menas här förstörelse av information hos en fiende i dennes system. Det passiva it-försvaret är fullt ut verksamt även i fredstid, medan det aktiva är verksamt enbart i krig.

En sådan här omvandling till ett myndighetsgemensamt system tar några år men bör påbörjas omgående.

När mjukvaran till myndigheternas nya system ska utvecklas ska de negativa erfarenheterna från försvarets Priosystem först analyseras.

Lika mycket som det talas om it-hot talas det om hybridkrigföring. En del säger att hybridkrigföring är helt nytt, vilket är fel. Andra världskriget hade många episoder av karaktären hybridkrig. Och vad handlade den trojanska hästen om, om inte just hybridkrig? Vi kan konstatera att dagens krig och krigshot har alltmer av hybridkaraktär.

Kärnan i att förstå utvecklingen, när andra aktörer försöker vilseleda genom att bedriva hybridkrig, är att ha rätt information. Det psykologiska försvar som vi ska återskapa bör också ha som första mål att förse totalförsvarets ledning med riktig och fyllig information. I krig och kris ska allmänheten ges riktig information genom statliga kanaler. Allmänheten bör ha batteridrivna radiomottagare.

Under kalla kriget försörjde vår egen industri oss med försvarsmateriel. För att uppnå detta gjorde samhället en gemensam ansträngning. Staten bidrog med medel till forskning. Det blev en stor framgång på grund av våra duktiga ingenjörer och innovativa företagare.

Nu i vår tid lever försvarsindustrin mest på export. Men till en del lever försvarsindustrin naturligtvis också på de historiska inhemska satsningar som byggde själva fundamentet.

Sverige har i dag en försvarsindustri som tillverkar försvarsmateriel i världsklass. Det är en enorm fördel. När vi köper egna system till vårt försvar är det samhällsekonomiskt gratis. Pengarna går tillbaka in i ekonomin. Försvarsindustrin genererar spinoff-effekter, och de system som vi köper blir gynnade för export.

Samtidigt hårdnar konkurrensen. Internationella materielsamarbeten är enda vägen framåt när det gäller mycket avancerade och dyra system. Det viktigaste i dag är att svensk försvarsindustri förblir en del av de internationella materielsamarbetena. Det kan så förbli om vi inte skärper vår exportkontroll ytterligare. Den är redan näst strängast i världen.

Ännu viktigare är det att vi säger nej till EU:s försök, genom dess försvarsbyrå EDA, att ta kontroll över Europas samfälliga försvarsmaterielproduktion.

EU vill ta politiska beslut angående vilka försvarsindustrier som ska överleva och vilka som ska försvinna. Det, herr talman, måste vi undvika.

Anf. 66 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Debatten har pågått ett tag, och det är många som sitter och väntar på nästa ärende. Därför ska jag fatta mig kort.

Jag måste reflektera över det din kollega sa tidigare, Mikael Jansson, nämligen att Ryssland inte hotar Sverige i dag. Om det är så att Ryssland inte hotar Sverige i dag, varför ska vi då dimensionera upp försvaret? Om det inte är så att Ryssland hotar Sverige, vilka militära hot har då Sverige i dag?

Anf. 67 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är väldigt konstigt att få en sådan fråga av en moderat. Jag satt med i förra försvarsberedningen, och när Peter Hultqvist på försök lanserade en tes om att upprustningen i vårt närområde påverkar vår säkerhetsmiljö negativt sa Moderaterna: Nej, det får inte stå i rapporten. Det får inte stå ett ord om att Ryssland är ett hot.

Det var Moderaternas linje för tre år sedan. Vi ansåg dock att Peter Hultqvist i det läget hade rätt – naturligtvis är upprustning i vårt närområde något som påverkar vår säkerhetsmiljö negativt. Nu har ni alltså svängt om 180 grader, Jan R Andersson, och det är jag i och för sig tacksam för – men ni kan ju inte fråga oss om detta. Det är klart att vi anser att upprustning i vårt närområde gör att vi måste följa med och rusta.

Anf. 68 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag måste givetvis fråga Sverigedemokraterna vad partiet tycker när man har uttryckt att Ryssland inte hotar Sverige i dag. Ett sådant uttalande är faktiskt ganska tendentiöst. Även om du motsäger det, Mikael Jansson, finns det som jag ser det ändå ett bockande och bugande inför Moskva som det faktiskt är svårt att komma ifrån.

Mikael Jansson må ha en viss uppfattning, men Sverigedemokraterna är ett parti som på många plan har varit väldigt följsamt mot Moskva. Inte minst kan man titta på när EU-parlamentet ville skärpa kraven gentemot Ryssland och öka öppenheten framför allt gällande finansieringen av olika

partier. Det var Sverigedemokraterna motståndare till. Man kan också titta på Sverigedemokraternas samarbetsparti Ukip, som har en ledare som är väldigt karismatisk och dessutom hyllar Putin i både handling och person. Det är klart att det är svårt att komma ifrån att det faktiskt finns en koppling till Moskva inom ert parti, Mikael Jansson.

Jag märker det även på ett lokalt plan. Sverigedemokraterna i mitt hemlän har varit tveksamma till att säga nej till Nord Stream, fastän Försvarsmakten har varit väldigt tydlig med att det kan utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet. Även regeringen har sagt att vi inte ska bjuda in ryska intressen till svensk mark. Där har Sverigedemokraterna intagit en annan hållning, och det är klart att det är svårt att komma ifrån att Sverigedemokraterna är imponerade av eller i alla fall har en tydlig sympati för makthavarna i Kreml. Därför upprördes jag speciellt av uttalandet att Ryssland inte hotar Sverige i dag.

Det är upp till Sverigedemokraterna att visa partiets uppfattning och vara tydliga i det. Jag hoppas att du kan vara tydlig med just detta i din slutreplik, Mikael Jansson.

Anf. 69 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Herr talman! Det är väl svårt att finna någon så stor ploj som detta att vi skulle bocka inför Moskva och regimen där. Det är helt fel. När det gäller samarbetspartier inom EU-parlamentet sitter ju Moderaterna med i EPP och har samarbetat med postfascister. Vilka växlar ska vi dra på det? Det är klart att det inte betyder någonting för vilka ni är att ni ingår i ett sådant samarbete; det kan bli så i EU-parlamentet att partierna i de unionsvida grupperna skiljer sig ganska mycket åt.

På intet sätt över huvud taget bockar vi för Moskva. Det är vi som har stått mest och pekat för att rusta upp och vara redo om någonting händer. FOI säger till oss att någonting *kan* hända och att vi måste rusta. Att därefter hetsa och, som vissa moderater har gjort här i kammaren, peka ut Ryssland och säga att landet är vår fiende ser vi ingen anledning till. Vi är oroade över hur den ryska regimen hanterar sin egen demokrati, och vi måste ta hänsyn till Rysslands upprustning. Att peka ut landet som fiende är dock kontraproduktivt. Det gör exempelvis inte Finland; där har man en helt annan – mogen – hållning i frågan.

Anf. 70 ROGER RICHTOFF (SD):

Herr talman! Jag begärde ordet en gång till då jag gärna ville svara på de frågor som ledamot Oscarsson ställde tidigare.

När det gäller en solidaritetsförklaring säger vi nej. Skriv ned detta nu, Oscarsson, så att du inte missuppfattar det! Jag har sagt det fyra fem gånger: Vi i Sverigedemokraterna vill inte förklara Ryssland krig. Om vi nu tar som exempel att Ryssland skulle gå in i Baltikum vill vi inte, till skillnad från Mikael Oscarsson, förklara Ryssland krig. Det är ett faktum att vi förklarar angriparen krig om vi skickar soldater till Baltikum för att försvara området mot ett angrepp. Det vill inte vi. Skriv ned detta nu, så att vi slipper få frågan igen vad vi tycker när det gäller detta!

Det var den första frågan. Sedan säger samme ledamot vid några tillfällen: en för alla, alla för en. Jag tror att Mikael Oscarsson har sett för mycket på *De tre musketörerna*. Han hoppar upp och ned och tittar på samma film jämt och ständigt. Jag har frågat om man inte kan komma upp

och berätta hur samarbetet med Turkiet ska se ut. Det är ju en av de partner Mikael Oscarsson gärna samarbetar med. Han vill bygga lojalitet med Turkiet – en för alla, alla för en. Jag vill gärna ha svar på den frågan.

Man säger här att Sverige ska bevara en alliansfrihet i sin säkerhetspolitiska inriktning. Jag kan konstatera att vi faktiskt inte är ensamma, herr talman. Men man har kanske inget förtroende för personer som Hans Blix. Han är liberal och delar inte Sverigedemokraternas uppfattning i många stycken – det är jag säker på – men i denna fråga gör han det. Men andra kanske förstår bättre. Lars-Gunnar Liljestrand har skrivit böcker om detta. Har han ingen trovärdighet alls i detta?

Anf. 71 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Jag tror att det bara är någon timme sedan som avgående vicepresidenten i USA, Joe Biden, på plats i Davos pekade ut Ryssland som det stora hotet mot den fria världen. Men han vet kanske inte så mycket om detta.

För mig stämmer inte den säkerhetspolitiska bild Sverigedemokraterna i dag har målat upp i kammaren. Man säger att Ryssland inte hotar. När Sverige har en diskussion om Nato och frågan ställs till utrikesminister Lavrov säger han: Om Sverige eller Finland går med i Nato kommer det att mötas av motåtgärder från rysk sida. Jag vet inte om man anser det vara ett hot eller inte; jag skulle nog uppfatta det som det, och jag är helt övertygad om att det är så det är menat. Det har också från rysk sida sagts att danska örlogsfartyg kan bli mål för ryska kärnvapen.

Har man den bilden att Ryssland med sin politiska utveckling inte innebär ett hot mot Sverige, Europa och den fria världen ska naturligtvis också – vilket Sverigedemokraterna gör – para detta med att vi inte ska ha solidaritet med någon annan än oss själva. Då, herr talman, är man inne på precis det Mikael Jansson försökte förneka. Då bockar man för Ryssland. Då bockar man för en helt ny säkerhetsordning för Europa, och då bockar man tyvärr för den auktoritära politiska utvecklingen. Det är enligt min mening beklämmande att det finns partier i Sveriges riksdag i dag som torgför en sådan politik.

Den 8 december 2016 klockan 08.42 meddelade Sverigedemokraterna per mejl till åtta ledamöter av försvarsutskottet att man inte avsåg att bifalla utskottsinitiativet att motorunderhåll och produktstöd skulle finnas kvar i Sverige. I stället skulle det flyttas till Florida.

Anf. 72 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Det var mycket från Allan Widman, som var med och raserade försvaret i grunden. Jag tror att det helt enkelt är så här, Allan Widman: Ni i Alliansen försöker flytta fokus från era egna tillkortakommanden i försvarspolitik och från era egna uteblivna satsningar på det civila försvaret.

I desperation försöker man nu hitta ett sätt att motivera en höjning. I stället för att be svenska folket om ursäkt försöker man hitta på hur man ska göra, och så sitter man i badtunnan igen och gör analyser. Man kommer fram till att man ska hitta en fiende. Men vi är ju alliansfria, invänder någon. Ja, men vi pekar ut en fiende och kör Natospåret, säger en annan. Då har vi nämligen det, plus den där fienden som har poppat upp i öster,

vilket motiverar en höjning av försvarsanslaget. Och så pekar man ut Sverigedemokraterna, vars förtroende i försvarsfrågan stiger ute bland medborgarna. Man pekar ut Sverigedemokraterna som Putinvänner. Man slänger till och med in en gammal räv som Gunnar Hökmark, som i Dagens industri kallar Sverigedemokraterna Putinvänner. Nu lägger man all kraft på detta, och man kommer att misslyckas totalt.

Alliansfrihet innebär att man måste stå utanför stormakernas nät. Om man ska bedriva en trovärdig säkerhetspolitik kan man inte gå till den ena parten. Exempelvis Finland har rollen som alliansfritt land, och de säger samma sak: Vi bistår de baltiska länderna på alla sätt utom militärt.

Vi tycker att detta är en alldeles utmärkt politik, och den stärker alliansfriheten. I min nästa replik ska jag kommentera de övriga delarna i det som Allan Widman sa.

Anf. 73 ALLAN WIDMAN (L) replik:

Herr talman! Alliansens behov av att flytta fokus har väl aldrig varit så litet som när Sverigedemokraterna nu förklarar sin världsbild här i kammaren. Min bedömning är att detta skapar tillräcklig uppståndelse.

Mina följdfrågor till Roger Richtoff är huruvida Sverigedemokraterna och Roger Richtoff är beredda att fördöma den aggression som Ryssland nu riktar mot de östra delarna av Ukraina samt huruvida de är beredda att fördöma den illegala annekteringen av Krim. Står Sverigedemokraterna bakom de sanktioner som EU har beslutat om och som även stora delar av västvärlden i övrigt – bland andra Kanada, Japan och Australien – deltar i?

Anf. 74 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Tack för en alldeles utmärkt fråga! Du ska få ett tydligt svar: Ja, vi fördömer detta. Vi fördömer annekteringen av Krim. Det har vi även gjort tidigare – läs på och lyssna på vad vi har sagt förut!

Det är bra att du tar upp detta, Allan Widman. Vi står bakom de här sanktionerna. Jag har precis överlämnat handlingar till Centerpartiet, med anledning av centerledarens påstående att vi konsekvent röstar på ett visst sätt. Detta är ren lögn.

Nu har vi lämnat över handlingar som visar hur vi har röstat. Där framgår att vi många gånger inte har röstat för dessa sanktioner, när man har bakat in dem i ett paket. Detta paket har innehållit väldigt många delar – läs gärna detta senare! Paketet som helhet har vi inte kunnat säga ja till, och vi har då avstått från att rösta.

En del i det här paketet har varit sanktioner mot Ryssland. Man vill inte ta ut denna del, utan man vill passa på att baka in annat, som till exempel att ansluta Ukraina till EU. Det finns många, många delar – läs detta noggrant! Här har jag i alla fall tydligt svarat att vi fördömer detta.

Vad innebär ett hot mot Sverige? När man som ni i Alliansen – inte alla, men många av er – pekar ut Ryssland som en fiende tycker jag att man försöker att flytta fokus.

Ska man som en alliansfri stat peka ut ett annat land som en fiende till sig själv? Om man inte ens förstår detta, om man inte säger nej till sådana yttringar, tror jag att man går helt fel igen.

Detta är mycket allvarligt. Vi har hela tiden arbetat för ett starkt svenskt försvar över tid, för att ta höjd för olika angriparens möjligheter. Om man, som Allan Widman och Alliansen vill, gör Östersjön till ett Natoönnahav har Ryssland sagt att de kommer att placera ut sina förband vid gränsen. Vad är det konstiga med detta?

Anf. 75 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Den här försvarsdebatten börjar att lida mot sitt slut, och det är dags att summera alla klokheter som har sagts den här förmiddagen. Det har också kommit en hel del otydliga uttalanden som bidrar till att sprida viss desinformation och till att förstärka bilden av propaganda och även tolkningsföreträde åt olika riktningar.

Jag har bland annat hört Roger Richtoff säga sig berömma regeringens försvarspolitik. Jag hörde tidigare under förmiddagen att Roger uttalade att regeringen har en bra försvarspolitik. Han gav också återkoppling och beröm till försvarsministern, vilket ofta repeteras av Roger Richtoff. Samtidigt talar man om att det behövs ytterligare så och så många miljarder till försvaret.

Detta är ett tecken på att man gärna ställer sig i en gemensam grupp och aktivt motverkar initiativ, som när vi från Alliansens sida före jul föreslog för utskottet att underhåll av motorer för JAS-plan framöver ska ske i Sverige. Sverigedemokraterna bidrog till att detta initiativ uteblev.

Roger Richtoff ger i dag väldigt många olika riktningar. Med erfarenhet av militärt ledarskap borde det vara enkelt för Roger Richtoff att vara tydlig i kommunikationen, med tanke på att man ska kunna följa budskapet och sedan praktisera det. Men i dag är bilden, när vi summerar uttalandena, väldigt snurrig och otydlig.

Jag skulle vilja fråga Roger Richtoff vad han egentligen avser att uppnå.

Anf. 76 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag fick ingen konkret fråga om den här otydligheten, men jag svarar på det som nämndes om regeringen.

Jag tycker att vi har en försvarsminister som är värd namnet. Han har försökt; han är ett trendbrott. Det tycker vi att vi kan berömma honom för.

Ni i Alliansen är ansvariga för att totalt ha raserat systemen. När ni anklagar regeringen för passivitet reagerar vi på detta. Vi satsar ju mycket mer än vad regeringen gör, och det är vi tydliga med.

År efter år, när Centern satt i samma sits och rustade ned och avvecklade det civila försvaret, stod vi här och sa: Vi kan inte göra detta! Finns det något tydligare i det här? Vi har behållit den linjen; vi vill ha en god försvarsförmåga över tid.

Vi satsar mycket mer, och vi kommer att återkomma ständigt och jämt med detta. Nu är ni med på båten. Bra! Kul att ni vill hoppa ombord! Men konkretisera gärna vad det är som är otydligt. Är det otydlighet mot Ryssland? Vi har precis fördömt deras agerande. Var finns otydligheten?

Vi uppfattar heller inte att de hotar oss i den bemärkelsen att de säger att de kommer att angripa oss på något sätt om vi inte gör så eller så.

Vi talade om kärnvapen. Både Nato och Ryssland har ju taktiska kärnvapen som en naturlig del i sina vapensystem, och båda sidor säger att de är beredda att använda dem.

Ta gärna med båda sidorna, och precisera gärna detta med otydligheten. Jag vill nämligen gärna vara väldigt tydlig, och det är sällan någon säger att jag är otydlig, så om detta preciseras kan jag återkomma och förklara igen.

Anf. 77 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik:

Herr talman! Att överlämna skriftliga dokument är ett tecken på att man behöver bekräfta vad man själv står för. Jag tycker att man kan ha en viss dialog här inne, som bygger på att man ska stå för det man säger.

När det handlar om försvarsanslaget, som nu är givet Försvarsmakten för de här fyra återstående åren, har Centerpartiet tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna aktivt medverkat till att landa ett försvarsbeslut. Sverigedemokraterna har inte tillfört en krona i realiteten, men man uttalar gärna många olika riktningar.

Vi tog ansvar 2015 för att landa ett försvarsbeslut för de fem år som låg framför oss. Vi är beredda att här och nu fortsätta dialogen om vad mer som behöver göras under denna inriktningsperiod.

Vi är också beredda att sätta en tydlig målsättning om att under nästa inriktningsperiod som minst nå det nordiska snittet vad gäller försvarsutgifter för svensk försvarsmakt. Ytterligare 11 miljarder per år, vilket kan summeras som minst 55 miljarder kronor.

Detta om något visar att vi tar utvecklingen i vårt närområde på största allvar och att vi är beredda att i konstruktiv anda medverka till praktiska beslut, så att dessa får verkningskraft och verkningsgrad i organisationen.

Retorik är en sak, men det handlar också om att visa ledarskap i praktisk handling och om att uppnå någonting som bär över tid. Vi i Centerpartiet är oerhört angelägna om att ha en bred försvarspolitisk debatt och att få en bred överenskommelse för framtida beslut.

Man får gärna stå här i talarstolen och enbart angripa allianspartierna, vilket i praktiken är vad Roger Richtoff har gjort i dag. Men lyft gärna blicken och fundera på vad regeringen kommer att bidra till.

Anf. 78 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Jag fick inte precisera vad jag är otydlig med, så då tolkar jag det bara som retorik.

Nåväl, att jag överlämnade handlingarna nyss var för att er partiledare står och ljuger här. Hon påstår att vi konsekvent röstar på ett sätt. Ni själva tycker ju att det är jättebra att säga: Här, ta det här, ni kan väl läsa det! Och statsministern står och säger: Trams!

Nu har vi lämnat över handlingar som visar att det inte är sant det hon säger. Det går inte att upprepa en lögn här i kammaren och tro att den ska bli sanning så småningom, för vi är med här nu och kommer att bemöta lögnerna. Det var svaret på den frågan.

Ni säger att ni tar ansvar. För några veckor sedan, före jul, lade ni fram samma budget. Den innehöll inte något mer till det civila försvaret, eller hur? Ska ni avveckla det civila försvaret? Återkom gärna i framtiden och svara på om ni vill avveckla det civila försvaret. Varför satsar ni inga pengar? Som du påtalade alldeles nyss här är det ju viktigt för framtiden, eller hur?

Ledarskap bär över tid, och satsningar bär över tid. Vilket parti är det då som konsekvent har sagt att vi måste ha en hög försvarsförmåga i Sverige? Det är Sverigedemokraterna. Det är min bestämda uppfattning att ni försöker flytta fokus. Ni klarar inte av den här debatten. Och ni klarar inte att be svenska folket om ursäkt för det ni har gjort, utan ni försöker flytta fokus. Då försöker ni, inte Centern men vissa andra här, skapa en fiende som skulle motivera en hög försvarsförmåga. Det behövs ingen sådan.

Vi ska ha en hög försvarsförmåga över tid för kommande hotbilder som är verkliga och reella, till exempel om angrepp riktade direkt mot Sverige.

Anf. 79 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Vi har här i kammaren antagit en solidaritetsförklaring. Det betyder att vi i Sverige förväntar oss att vi ska kunna få hjälp vid ett hot. Vi har sagt att om det blir en katastrof eller krig ska vi inte vara passiva. Då ska Sverige ställa upp.

Jag har haft förmånen att få vara riksdagsledamot i snart 19 år, och ett av de mest märkliga påståenden jag har hört här från talarstolen är Roger Richtoffs påstående att jag har sett för mycket på *De tre musketörerna*. Är det inte ganska tydligt att för Sverigedemokraterna finns jag, mig och jag själv?

Är det inte så, Roger Richtoff, att svenska folket mycket väl vet att trygghet och säkerhet bygger vi tillsammans? Hur tror du att det här påverkar omvärlden? Hur tror du att Norge, Danmark, Finland, Polen, Tyskland och Baltikum skulle diskutera om er politik skulle råda och Sverige skulle säga att vi förväntar oss hjälp på alla sätt. Det är nämligen det vi bygger allting på, för vi vet att vi klarar oss några dagar, och sedan hoppas vi att Nato ska komma och hjälpa oss. Men från Sverigedemokraternas sida sitter ni med armarna i kors och säger att det bara är fråga om civil hjälp.

Är inte solidaritet någonting mer än *De tre musketörerna* för Sverigedemokraterna? Betyder det inte en för alla, alla för en?

Anf. 80 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Att vi klarar att försvara oss några dagar eller en vecka beror ju på den politik som Oscarsson ivrigt har förfäktat här i kammaren och i praktiken. Är det inte så att den försvarsförmåga vi har i dag beror på den politik som du företrätt under så många år? Nu har man kvicknat till.

Nu har vi smort gångjärnen till vårt kopieringsrum, så kom gärna upp och kopiera mer om hur det civila försvaret ska utvecklas. Välkommen upp!

Om solidaritet är en för alla, alla för en, berätta då, Mikael Oscarsson, hur långt ni har kommit med förhandlingarna med Turkiet och solidariteten med Turkiet! Hur ser anfallsplanerna ut över Östersjön? Kan ni inte någon gång presentera hur ni har tänkt att vi ska anfälla en angripare som går in i Baltikum? Hur ser den planen ut?

Ni pratar om hur man uppfattar det här i Finland. Ja, Finland säger ju samma sak. Har du inte läst det? Finland säger i sin solidaritetsförklaring: Vi ger stöd med alla till buds stående medel utom militärt, för vi behöver vår militär för vårt eget territorium. Den räcker inte till något annat.

Det farliga vore om Oscarsson skulle få trovärdighet i det här. Om en angripare tror att vi skulle ha kapacitet att anfälla en angripare är det ju lika bra att anfälla Sverige direkt, eller hur? Varför ska man vänta tills man har passerat Östersjön? Det är klart att man anfäller Sverige då.

Bevare mig väl för den politik som ni företräder!

Resurser, möjligheter och trovärdighet måste hänga ihop. Att bygga en alliansfrihet kräver att man tar de mått och steg som en alliansfrihet innebär.

Min repliktid är slut just nu.

Anf. 81 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Och tiden är slut för den politiken. Neutraliteten tog slut i samband med att vi gick med i EU, så det är länge sedan den politik som Roger Richtoff företräder blev outdated.

Låt mig också påminna om, Roger Richtoff, en av de största skandaler som Sverige har gjort sig skyldigt till. Den 26 januari 1946 lämnade vi ut 146 balter av totalt 3 000. Det finns fortfarande, till denna dag, sådana sår i de baltiska länderna efter vad som skedde då. Därför är det så viktigt att vi är medlemmar i EU. Vi blickade bort 1946. Vi ska aldrig göra det igen.

Det går inte att ha en politik som bygger på att vi förväntar oss något helt annat av andra än vad vi själva tänker ställa upp med. Som jag sa i en replik finns det en gyllene regel som går ut på att som man själv vill bli behandlad ska man behandla andra. Det är faktiskt något mycket viktigare än en film, *De tre musketörerna*. Detta är verklighet, på riktigt. Solidaritetsförklaringar är på riktigt, och då går det inte att titta undan. Det gjorde ni 1946. Ni ska inte göra det igen.

Det är därför som Kristdemokraterna är så ivriga förespråkare för att vara Natomedlem. Det är bättre, herr talman, att förbereda sig med sina vänner än att improvisera.

Anf. 82 ROGER RICHTOFF (SD) replik:

Herr talman! Vi var inte med då. Men det är väl inte så att Mikael Oscarsson anklagar oss för baltutlämningen, för ni var ju själva med bland de partier som fanns på den tiden. Jag har tittat lite grann efter vilka protester ni framförde då, men jag hittar inga. Men kom gärna tillbaka med svar på hur ni agerade i tidningarna! Jag hittar inget. Därmed inte sagt att ni inte gjorde det – det vill jag vara tydlig med, herr talman – men jag hittade ingenting. Hjälp mig! Kom till oss och visa hur ni protesterade, att ni gick ut på gator och torg och protesterade mot baltutlämningen. Jag hittar ingenting, men Oscarsson kanske har det i någon tjuvgömma någonstans eller i någon annan gömma. Ni var, som sagt, med då.

Alliansfrihet är någonting som Oscarsson inte riktigt förstår, tror jag. Jag behöver inte ha rätt i detta, men det är min uppfattning att Oscarsson inte förstår skillnaden mellan att vara alliansfri och att tillhöra någon form av allians. Här säger jag emot mig själv lite grann, eftersom vi gärna går i allians eller i förbund med Finland. Men det förpliktar att försöka vara alliansfri från stormakter och andra. Det är precis det vi vill vara, gärna i förbund med Finland. Vi tror att det är en stabiliserande faktor i vår del av Europa.

Med på tåget finns också ledande personer som inte Oscarsson men vi har förtroende för, till exempel Hans Blix, Lars-Gunnar Liljestrand och

många andra som har skrivit böcker om det här. Jag har pratat med många företrädare som delar vår uppfattning och vår säkerhetspolitiska analys.

Det förpliktar att inte peka ut fiender och att agera här. Det ger stora möjligheter säkerhetspolitiskt att agera inom ramen för alliansfriheten. Det ska vi satsa på. Men vi ska bibehålla ett starkt svenskt försvar över tid.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 9.)

Prot. 2016/17:56
18 januari

Försvarspolitik

§ 5 Associationsrätt

Associationsrätt

Civilutskottets betänkande 2016/17:CU6
Associationsrätt
föredrogs.

Anf. 83 LARS ERIKSSON (S):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 1 och 4 i betänkandet.

I betänkandet finns tillkännagivanden från Alliansen och Sverigedemokraterna. Det märks att partierna börjar ladda inför valet, för det ska sättas bilder på hur dåligt det går för Sverige. Men det är ingen lätt uppgift.

Till skillnad från under allianstiden sjunker arbetslösheten, och ungdomsarbetslösheten är den lägsta på 13 år. Fler kan gå hemifrån på morgonen och säga att de går till jobbet. Fler kan bidra till det gemensamma.

Nyföretagandet ligger på höga nivåer. Under 2016 ökade nyföretagandet i landet med 6,4 procent. Bolagsverket registrerade 68 793 nya företag.

Förutsättningar för kvinnor och män i bolagens styrelser, vad som är rimlig insats för att starta ett aktiebolag och ordning och reda på papperen är frågor som kommer att beröras i denna debatt.

Herr talman! Om kvinnor bedömdes efter sin kompetens hade näringslivet redan varit jämställt. Men så vet vi att det inte är, och den positiva utveckling som ändå sker går för långsamt.

Enligt Allbrights sammanställning sitter det kvinnor på 32 procent av stolarna i landets börsbolagsstyrelser. På ordförandestolarna är det betydligt glesare mellan kvinnorna. Hela 94 procent av Sveriges styrelseordförande är män. Likadant ser det ut på vd-posterna. Även här är 94 procent män. I bolagens ledningsgrupper är 80 procent män.

Enligt Andra AP-fondens kvinnoindex handlar det om decennier innan andelen kvinnor och män uppnår balans i styrelser och ledningar. Tror man att förändringstakten kommer att vara stor tar det kortare tid. Tror man att förändringstakten kommer att ligga på i genomsnitt vad den har gjort de senaste tolv åren kommer det att ta längre tid. Frågan är naturligtvis hur länge man vill vänta.

Även från den tidigare alliansregeringen har signaler kommit om att könskvotering i bolagsstyrelser är viktig. Det går för långsamt och argumenten mot lagstiftning eroderar, hävdade finansminister Anders Borg.

Jämställdhet har alltid ett värde i sig själv ur ett rättighetsperspektiv och ett demokratiskt perspektiv.

Det stärker också bolagens lönsamhet och konkurrenskraft. Enligt Avanza har jämställda bolag de senaste tre åren gett tillbaka dubbelt så mycket till ägarna jämfört med genomsnittet på Stockholmsbörsen.

Det finns bolag på Stockholmsbörsen som klarar sig bra ur ett jämställdhetsperspektiv. Det finns även bolag som inte gör det. 27 bolag saknar kvinnor i styrelsen, och 80 bolag har ingen kvinna i ledningsgruppen. Finans- och konsumentbranschen har högst andel kvinnor i sina styrelser. Råvaru- och tjänstebranschen har lägst andel. Det ser alltså olika ut.

Herr talman! Mot bakgrund av denna statistik kan man välja förhållningssätt. Man kan antingen sätta sin tilltro till naturens gång, vänta och hoppas att det kommer att lösa sig av sig självt. Eller så tänker man att det som så många gånger förut krävs politiska beslut för att utjämna skillnader.

Kvotering löser inte alla problem men nyanserar bilden av vem som kan och vill bli chef, skapar fler förebilder, ger en mer korrekt spegling av samhället och är en stor politisk signal om viljan till jämställdhet.

Ett politiskt beslut om könskvotering till bolagens styrelser vore bra för en mer jämställd, nyskapande och konkurrenskraftig arbetsmarknad.

Det hade varit välkommet om regeringen lagt fram en proposition på riksdagens bord om könskvotering i bolagsstyrelser. Men de konservativa krafterna i riksdagens civilutskott, bestående av Alliansen och Sverigedemokraterna, har enats om att det mest effektiva sättet att uppnå mer jämställda styrelser är att inte sända signalen till landets bolagsstämmor om att öka jämställdheten eftersom det kommer en lag 2019.

Signalerna om kvotering har haft betydelse för att förändringstakten i bolagsstyrelsernas sammansättning skulle ta fart. Med riksdagens tillkännagivande om att stoppa detta riskerar förändringstakten att avstanna. Det beklagar jag.

Herr talman! Fredrik Reinfeldts majoritetsregering lade 2009 fram en proposition till riksdagen om att kravet på aktiekapital för den som vill bilda ett aktiebolag ska uppgå till 50 000 kronor. Om detta har vi haft en samsyn. Fredrik Reinfeldts majoritetsregering kunde 2009 ha valt att lägga fram ett krav på aktiekapital på 25 000 kronor eller 1 krona. Men man valde 50 000 kronor, och det fanns skäl till det.

Det är väl känt att ett aktiebolag endast kan användas en begränsad tid i brottsligt syfte innan samhällets kontrollmekanismer slår till. Brottsupp- läggen förutsätter därför att det ständigt finns nya aktiebolag att tillgå som kan ersätta de bolag som har förbrukats. Kravet på ett aktiekapital om 50 000 kronor i ett bolag stoppar i och för sig inte missbruk, men det kan utgöra ett visst hinder för personer som vill starta ett bolag i oseriöst syfte.

Att det krävs ett kapitaltillskott av den som vill starta ett aktiebolag borgar i någon mån för att företagaren har en genomtänkt och hållbar affärsidé som han eller hon är beredd att satsa en del egna medel på för att förverkliga.

Att ägaren själv satsar kapital kan vidare antas minska benägenheten hos företagaren att ta alltför stora risker med verksamheten.

Ett kapitalkrav utgör också ett visst hinder för att aktiebolagsformen utnyttjas för att nå skattemässiga fördelar.

Detta har varit argumentationen. Den har vi varit överens om när motioner som krävt ett borttagande av aktiekapital behandlats i utskottet – åtminstone när justitieministern var moderat.

Det var även den tidigare regeringens argumentation. När justitieministern hette Beatrice Ask avslogs denna typ av förslag på sänkt aktiekapital till 25 000 kronor eller noll kronor.

Nu går Alliansen och Sverigedemokraterna fram med krav på sänkt aktiekapital för bildandet av aktiebolag. Det ska sänkas till 25 000 kronor ”som ett första steg”. Det är en viktig slutkläm, för det indikerar att Alliansen och Sverigedemokraterna är överens om att helt avskaffa aktiekapitalet. Frågan är bara varför man inte klipper till med noll kronor på en gång. Varför vänta?

Samtliga partier som står bakom majoritetstexten i betänkandet vill sänka aktiekapitalet mer än till 25 000 kronor. Majoriteten ser sänkningen som ett första steg.

I betänkandet hänvisas till arbetet på EU-nivå om de så kallade SUP-bolagen. Här ska det räcka med 1 euro i aktiekapital. I betänkandets majoritetstext välkomnas lagstiftningen på EU-nivå.

Vad utskottets majoritet gör är att helt avfärda de invändningar mot de så kallade SUP-bolagen som har inkommit från betydande delar av den svenska statsförvaltningen.

Det är stor skillnad på när Alliansen utgör regering och när den utgör opposition.

När det gäller undantag från revisionsplikten har vi inte någon annan uppfattning än den som regeringen tidigare gett uttryck för. Vi vill också peka på det arbete som pågår inom EU och som syftar till att motverka skatteflykt. I det arbetet spelar revisionsplikten en stor roll.

(Applåder)

Anf. 84 CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Jag yrkar bifall till betänkandet och till reservation 5.

Jag tänkte att jag skulle börja där Lars Eriksson slutade, nämligen med frågan om aktiekapitalets storlek. Vid en internationell utblick över grannekonomier till Sverige kan man konstatera att nästan alla länder och nästan alla jämförbara ekonomier i EU har en bolagsform som innebär ett begränsat personligt ansvar och kräver noll eller väldigt lite i startkapital.

Varför är detta en viktig reform för Sverige? Jo, därför att nyföretagande inte alltid ser ut som det gjort tidigare. För många är det inte kapital bestående av lokaler, möbler, utrustning och maskiner som är det bärande, utan en idé. Varför är det så att den som har en app eller en idé om en app och vill förverkliga den ska tvingas pytsa in 50 000 kronor i ett aktiebolag för att kunna komma igång? Annars är man hänvisad till den mer riskfyllda form av företagande som det innebär att starta en enskild firma.

Varför skriver Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i sin reservation att aktiekapitalet fyller en funktion som en spärr mot ogenomtänkt och oseriöst företagande? Det är lite förbluffande att vänstergänget i Sveriges riksdag i realiteten står här och säger att det råder en presumtion att den som är mindre bemedlad och mindre kapitalstark står för mer oseriöst eller ogenomtänkt företagande. Det är häpnadsväckande, måste man säga.

Och varför är det så att övriga ekonomier i Europa klarar av att ha ett sådant här system? Om det var så som Socialdemokraterna hävdar skulle inte det här vara den gängse formen runt om i Europa. Därför är detta ett viktigt ställningstagande från utskottet i dag.

Därefter vill jag gå över till det andra viktiga tillkännagivandet av de fyra tillkännagivanden vi har till regeringen i det här betänkandet, nämligen det om bolagskvotering. Vad är det då egentligen vi diskuterar? Vi har i dag en representation av kvinnor i börsbolagsstyrelser på 32 procent. Jag är den förste att säga att det är ett viktigt och angeläget arbete att uppnå jämställdhet i alla delar av samhället. Därför är det så märkligt att det så att säga hissas upp ett rött skynke framför näringslivet. Socialdemokraterna pratar om att det är angeläget att verka för ökad jämställdhet i näringslivet, inte på arbetsmarknaden i dess helhet; det är inom näringslivet vi ska kvotera. Det gäller just börsbolagsstyrelserna. Men om det är en normerande effekt man vill uppnå, varför vänder man sig då inte till ideella föreningar och till kommunala bolag, där det faktiskt är vi politiker som utser vilka som ska sitta i styrelserna?

Vi har 200 börsbolagsstyrelser, men vi har 1 600 kommunala bolag. De kommunala bolagen, där det är vi politiker som styr, omfattas inte av det här förslaget. Det största börsbolaget i Sverige har 40 000 anställda. Jämför med till exempel fackföreningsrörelsen! Byggnads har 100 000 medlemmar. Det är en synnerligen normerande kraft på svensk arbetsmarknad. Där är det noll kvinnor i styrelsen.

Det som vi i realiteten pratar om är att kvotera från dagens 32 procent till 40 procent. Det var det som var förslaget. Lagstiftningen har nu dragits tillbaka, men det var en lagstiftning som i realiteten hade träffat kanske 200 personer. Alla kvinnor som hade träffats av den lagstiftningen hade alltså fått plats i denna kammare, herr talman. Jag tror inte att Sveriges riksdag någonsin har varit i närheten av att diskutera en lagstiftningsprodukt som träffat så få svenska medborgare. Det, herr talman, är plakatpolitik när den är som absolut sämst.

Det socialdemokratin borde börja med att göra är att sopa framför egen dörr genom att se till att det råder jämställdhet i arbetarrörelsen och se till att driva på för att vi får jämställda bolagsstyrelser i de kommunala bolagen, som vi faktiskt är med och styr. Socialdemokraterna är de facto med och styr i de flesta av landets kommuner. Morgan Johansson sa dock under en dragning med civilutskottet för ett par år sedan, tror jag att det var, att det är alldeles för komplext att ställa det kravet på kommunala bolag. Man ställer alltså ett krav på andra som man inte är beredd att ställa på sig själv. Det, herr talman, är att ägna sig åt hyckleri. Jag är stolt över att civilutskottet i dag tydligt sätter ned foten mot just den typen av hyckleri.

(Applåder)

Anf. 85 LARS ERIKSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Carl-Oskar Bohlin för hans anförande. Jag tyckte att det var intressant. Framför allt var det ett angrepp på socialdemokratin för vår uppfattning om nivån på aktiekapitalet i bolagen. Men det som jag nu har anført om detta är inte bara en socialdemokratisk ståndpunkt. Jag citerade i mitt anförande ur Skatteverkets remissvar. De är signerade av Skatteverkets generaldirektör Ingemar Hansson, tidigare statssekreterare hos Anders Borg. Det är ditåt angreppet riktas. Och det som jag i övrigt har tagit upp om aktiekapitalet är direkt hämtat från ärendehandlingen 2010/2011. Det är alltså något som ni har skrivit fram under den tid då justitieministern hette Beatrice Ask. Det är det som dina frontalangrepp riktar sig mot, Carl-Oskar Bohlin.

Att vi socialdemokrater tycker att det där är bra är naturligtvis helt korrekt. Men man måste ju besinna sig lite och beakta vad de här ståndpunkterna kommer från och vad de har sin bärighet i, nämligen de ståndpunkter som Carl-Oskar Bohlins eget partis företrädare haft i den här frågan över tid. Vi har haft en samsyn. Det är här det blir märkligt.

Anf. 86 CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik:

Herr talman! Jag uppfattade ingen fråga från Lars Eriksson, men jag ska ändå ta mig tid att svara på något av det han sa. Det här är väldigt symtomatiskt och typiskt för hurdan socialdemokratin är. Man uppmärksammar att det tidigare gjordes en förändring. Därefter önskar man att verkligheten ska vara statisk. Men verkligheten är ju inte statisk.

Det stämmer att det var Alliansen som drev på för att vi skulle sänka från 100 000 till 50 000. Effekten, som nu har kunnat utvärderas, är att fler företag har startats – det ledde till att många fler aktiebolag registrerades, i stället för att man valde den mindre fördelaktiga bolagsformen enskild firma.

Politik måste utvecklas i samverkan med hur omvärlden ser ut. Om vi konstaterar att Tyskland, Finland, Norge, Danmark och Frankrike alla har bolagsformer som inte kräver något insatt kapital – eller en euro, som det ofta ser ut i EU – måste vi någonstans fundera. Vad gör det för vår konkurrenskraft om det finns en tröskel för att starta ett bolag i Sverige när man har en idé som i grunden inte kräver något kapital?

Vad skapar det för trösklar att det kostar 50 000 kronor att starta ett aktiebolag? Är det en fråga som Socialdemokraterna reflekterar över? Eller lutar man sig bara tillbaka mot att så här har det en gång varit, och därför ska det alltid fortsätta att vara så? Vi tar vår utgångspunkt i att samhället förändras, och då behöver de politiska lösningarna också göra det.

Anf. 87 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Carl-Oskar Bohlin, för dina kommentarer!

Det jag ville fästa uppmärksamheten på är vad som skrivs i betänkandet, nämligen att detta ska ses som ett första steg. Det är inte alls 25 000 kronor som är det som ni tycker att det ska vara. Ni vill någon helt annanstans. Men ni skriver inte vart ni vill i den här frågan. Det tar ni inte alls upp.

Det är klart att samtiden förändras. Det blir inte minst intressant utifrån de synpunkter som tidigare har kommit om dessa frågor från Ekobrottsmyndigheten och Säkerhetspolisen. De har pekat på det allvarliga i att det kan komma att användas av grovt olämpliga personer och organisationer. Det handlar också om finansiering av terrorism.

Det har justitieutskottet självt tagit upp. Det har behandlat frågan om hur man starkare kan verka för att komma åt terrorism. I detta arbete pekar man på att utskottet vill fästa uppmärksamheten på att bolag i vissa fall kan användas som en plattform för brottslig verksamhet och penningtvätt.

Det är nästan ordagrant vad Säkerhetspolisen har tagit upp i de här frågorna. Det som är det allvarliga i detta är att Carl-Oskar Bohlin, Alliansen och Sverigedemokraterna helt avstår från att ens kommentera det i en handling där man pekar på att det ska ses som ett första steg att det finns ett pågående arbete som handlar om SUP-bolagen.

Det är helt kliniskt fritt från reflektioner kring detta. Jag tycker att det är anmärkningsvärt. Jag undrar lite, Carl-Oskar Bohlin: Talar inte ni på Moderaternas sida i civilutskottet och justitieutskottet med varandra?

Anf. 88 CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik:

Fru talman! För den som bara har en hammare i sin verktygslåda tenderar alla problem att se ut som en spik. Det är vad Socialdemokraterna visar på här.

Den associationsrättsliga lagstiftningen syftar inte i första hand till att beivra brott. För detta har vi en brottsbalk, straffrätt och rättsvårdande myndigheter. Om man vill ta den associationsrättsliga lagstiftningen och med den i första hand bekämpa brottslighet riskerar det att ske på omsättningens bekostnad. Det ökar trösklarna för att starta företag.

Det är klart att vi ska ha en ordning där vi beivrar brott. Men frågan är om vi ska göra det med aktiebolagslagen, Lars Eriksson. Han gör ett stort nummer av Säpos remissvar. Jag vet inte om Lars Eriksson har läst Säpos remissvar till utkastet om SUP-bolag. Om jag minns rätt var det två rader långt. Det vittnar väl om ett ganska begränsat engagemang och intresse för frågan om SUP-bolag från Säpos sida. Det vittnar kanske också om att det finns vissa viktigare frågor än storleken på insatskapitalet för att registrera en juridisk person när det kommer till att bekämpa brott i största allmänhet.

Den fråga som Socialdemokraterna och de rödgröna partierna är svaret skyldiga på är: Varför ska inte vi förhålla oss till att det i vår omvärld och våra grannekonomier är betydligt enklare och lägre trösklar att starta ett bolag och bedriva näringsverksamhet? Menar Socialdemokraterna att det i större utsträckning bedrivs kriminell verksamhet i enskilda firmor?

Anf. 89 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP):

Fru talman! Varför ska inte Sverige förhålla sig till att många länder i vårt närområde tar frågan om jämställdhet i näringslivet på stort allvar och inför kvotering av börsbolagens styrelser? Den frågan vill jag ställa till Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. De menar i dag: Jodå, jämställdhet är viktigt. Men det är inte så viktigt att vi vill göra någonting för att uppnå jämställdhet. Så här sa avgående vd:n för SEB, Annika Falkengren: Hotet om kvotering har trots allt varit bra. Släpper man på gaspedalen går det tillbaka lite. Trycket måste vara där.

Fru talman! Om vi nu är överens om att det är viktigt med jämställdhet även i näringslivets absoluta maktcentrum, börsbolagens styrelser, måste vi vara beredda att göra det som krävs för att uppnå jämställdhet. Det vi har sett i flera omgångar är att hotet om att införa en lag som tvingar börsbolagen att ha minst 40 procent kvinnor och minst 40 procent män, även om det aldrig har varit problemet, i sina styrelser har lett till att vi har fått fler kvinnor i styrelserummen.

Förra gången som de borgerliga partierna tog bort hotet stannade utvecklingen av. När vi i Miljöpartiet och Socialdemokraterna tog makten återuppväckte vi detta och sa: Om vi inte våren 2016 ser minst 40 procent kvinnor i styrelserna lägger vi fram ett lagförslag. Då hände det någonting igen. Trycket måste vara där, som Annika Falkengren säger.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till vår reservation 1 i betänkandet. Den går ut på att vi vill att regeringen ska lägga fram ett lagförslag till riksdagen eftersom utvecklingen inte gått tillräckligt långt.

I debatten hittills har vi också diskuterat frågan om aktiekapitalets storlek. De borgerliga partierna med stöd av Sverigedemokraterna vill sänka till 25 000 kronor eller 1 krona. Det är lite olika siffror som hörs i debatten.

Faktum är att när vi talar om verktyg, spikar och hammare i den här kammaren sitter kriminella organiserade brottslingar och de som stöder terrorism och växlar sina verktyg. Kofoten blir aktiebolag. Det är en utveckling som måste tas på största allvar.

Min uppfattning som ledamot och vice ordförande i justitieutskottet är att hela samhället måste ta utvecklingen på allvar och göra det som krävs för att hindra den grova organiserade brottslighet som hotar själva det demokratiska samhället. Vi måste ta terrorismen, som tyvärr har blivit alltmer närvarande även i den europeiska verkligheten, på allvar.

Vi måste agera. Det kan inte, som Carl-Oskar Bohlin var inne på, vara en isolerad fråga för bara justitieutskottet, polisen och rättsväsendet. Vi måste se till att täppa till luckor och inte så som Moderaterna vill erbjuda nya verktyg till dem som vill montera ned det demokratiska samhället och hotar det med allvarlig brottslighet.

Därför är det anmärkningsvärt att Carl-Oskar Bohlin viftar bort Skatteverkets egna formuleringar om vad som kan hända om aktiekapitalet sänks till någon krona eller någon euro, nämligen att det ökar möjligheterna för kriminella att använda bolag i syfte att tvätta pengar, finansiera terrorism och begå bedrägerier både mot andra företag och mot privatpersoner. Det som också pekas ut i de remissvar som har diskuterats är att det är de små företagen som drabbas värst av denna typ av verksamhet och av att det egna aktiekapitalet är lägre. Till skillnad från de största bolagen har de inte tillräckliga möjligheter och resurser att kräva personliga borgensåtaganden.

Jag slås av hur frånvarande detta perspektiv är i civilutskottets betänkande. Det gäller även frågan om att minska kraven på revisorer. Revisorererna är också en instans som borgar för att brottslighet genom de här bolagens verksamhet upptäcks tidigt.

Det är precis som min företrädare i debatten från Socialdemokraterna anförde: Aktiebolag som används i brottsligt syfte kan ofta bara användas en kort tid. Ju billigare de blir att starta, desto lättare är det att hela tiden skapa ett nytt.

Fru talman! Av det skälet vill jag yrka bifall till vår reservation 4 i betänkandet.

I dag har dock civilutskottets majoritet ställt sig bakom att vi ska utöka verktygen för dem som vill begå brott genom aktiebolag och att vi inte ska införa verktyg för att uppnå jämställdhet i näringslivet. Det är en sorglig dag för den feministiska regeringens Sverige.

(Applåder)

Anf. 90 CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik:

Fru talman! Det är närmast fascinerande att stå och lyssna på Miljöpartiet i denna debatt. Ni menar att skillnaden mellan 25 000 kronor i insatskapital för att starta ett aktiebolag och 50 000 kronor, som det är i dag,

skulle vara något slags skyddsvall mot terrorism och den grova organiserade brottslighetens anstormning av Sverige.

Jag har två enkla frågor till Miljöpartiet. Det kostar runt 1 000 kronor att registrera ett handelsbolag. Varför är då detta inte i dag en bolagsform som i större utsträckning än aktiebolag används för att finansiera grov organiserad brottslighet och terrorism? Och om detta nu är ett sådant gigantiskt problem som Miljöpartiet beskriver – varför föreslår ni då inte omedelbart en kraftig ökning av aktiekapitalet? Ju större det är, desto svårare måste det rimligen vara för den grova organiserade brottsligheten att använda detta verktyg.

Om man tänker lite på resonemanget inser man vilken tankekurva Miljöpartiet och den rödgröna minoriteten i kammaren har fastnat i, det vill säga att de försöker använda fel sorts lagstiftning till att slå i fel sorts spik. Den associationsrättsliga lagstiftningen syftar till att öka omsättningen i samhället och inte till att beivra brott. För att beivra brott har vi en annan lagstiftning, och det är inte den vi står här och diskuterar i dag. Men det är absolut en nog så viktig lagstiftning.

Anf. 91 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Carl-Oskar Bohlin har rätt i att det här är en avvägning mellan viktiga intressen. Det var därför Miljöpartiet förde detta resonemang när aktiekapitalet sänktes från 100 000 till 50 000 kronor. Det är egentligen svårt att veta var den optimala balansen finns mellan intressena: Å ena sidan ska det vara lätt att starta företag för aktörer som vill bidra till samhället med sina idéer och sin kunskap, å andra sidan ska vi inte göra det så lätt att vi helt enkelt serverar ett smörgåsbord för organiserad brottslighet.

Jag tycker inte att förebyggande och bekämpande av brott är en angelägenhet bara för rättspolitikerna och de rättsvårdande myndigheterna. Jag tycker att det är hela samhällets ansvar att se till att vi inte oreflekterat serverar nya hammare och andra nya verktyg till den organiserade brottsligheten. Så ser det faktiskt ut när man läser civilutskottets betänkande; det är helt tomt på denna avvägning.

Faktum är att det jag vänder mig mest emot egentligen inte är siffran 25 000 utan siffran i sig till att börja med. För vad tänker egentligen Moderaterna? Vad är målet? Är det noll kronor, eller är det 10 000 kronor? Det går inte att utläsa. Moderaterna har ställt sig positiva till den modell som pekas ut av våra brottsbekämpande myndigheter och Skatteverket som otroligt enkel för kriminella att utnyttja. Det gör mig oroligt att man gör det – återigen oreflekterat och utan att se konsekvenserna.

Anf. 92 CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att läsa ur den reservation som också Miljöpartiet står bakom. Där skriver man: Det faktum att det krävs ett kapitaltillskott av den storlek som nu gäller borgar för att man har en genomtänkt och hållbar idé. Är det alltså så att vänsterminoriteten i den här kammaren tycker att mycket kapital är synonymt med goda idéer? Det är i så fall en revolutionerande omsvängning från Sveriges så kallade arbetarrörelse. Den mindre bemedlade presumeras alltså ha sämre idéer än den mer bemedlade. Det är en märklig utgångspunkt, måste jag verkligen säga.

Om det nu vore så att det fanns fog för alla de farhågor som Miljöpartiet och Socialdemokraterna gör gällande här inne – skulle vi då inte se detta som ett genomgående mönster i våra nordiska grannländer Norge, Danmark och Finland? De har alla en bolagsform med ett begränsat personligt ansvar utan krav på insatskapital, eller i varje fall ett mycket lägre ställt krav på insatskapital. Vilka slutsatser har ni dragit av den associationsrättsliga situationen i Danmark, Finland och Norge? Min gissning är: inga. Min gissning är att ni bara står här och gissar och gömmer er bakom floskler som saknar stöd i empirin när det gäller hur denna typ av sänkningar har fallit ut i andra länder.

Anf. 93 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Den formulering som Carl-Oskar Bohlin vänder sig emot är ett citat från det remissvar som Skatteverket lämnade in på det förslag som då låg för diskussion i Europa om motsvarande förändringar. Det är inte bara taget ur luften, utan Skatteverket är en av våra tunga myndigheter på området, som är nog så kunnigt och erfaret när det gäller hur bolag utnyttjas för brottsliga ändamål.

Det är ett faktum att aktiebolaget, med sin ansvarsbegränsning som gör att den som bedriver aktiebolaget normalt inte blir skyldig att betala tillbaka pengar när bolaget går i konkurs, blir väldigt attraktivt för den som vill lura andra människor på pengar eller den som på olika sätt vill ägna sig åt kriminell verksamhet.

De här bolagen används mer i dag än tidigare. Det är också en utveckling som vi behöver ta på stort allvar. Jag ser inte någonstans i civilutskottets betänkande att de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna har förstått att det är så här verkligheten ser ut i dag. Aktiebolaget, inte kofoten, är ett av de brottsverktyg som vi behöver bli bättre på att bevaka. Därför vore det inte seriöst att diskutera de här frågorna som om vi inte hade den utmaning vi har med organiserad brottslighet, terrorfinansiering etcetera.

Det här är problem som många lägger mycket kraft på att motverka. Det vill Carl-Oskar Bohlin helt separera från de regler som faktiskt omgärdar några av de verktyg som de kriminella också använder.

Anf. 94 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Häromdagen hölls en tv-sänd presskonferens. Nyheten kablades ut i alla upptänkliga medier och är fortfarande en huvudnyhet. I elva år har Annika Falkengren varit vd på SEB. Ett av guldäggen i familjen Wallenbergs korg mister en person som arbetat i företaget i mer än 30 år.

I ett uppmärksammat uttalande som jag hörde medan det här anförandet förbereddes i går kväll sa hon: Sverige är inte på rätt väg; Sverige har blivit kallare. Hon syftade då på att vi är dåliga på att ta vara på kunskap genom att vi ofta misslyckas med integration.

Sedan fick hon svara på frågan vad hon skulle göra för att kvinnor ska tillsättas som chefer i näringslivet. Svaret hon gav var att hon själv intervjuar kandidaterna tre steg ned i organisationen. Det gör hon för att män tenderar att föredra män om meriterna i övrigt är lika och att det blir anorlunda i intervjusituationen när olika personligheter möter varandra på lika villkor.

Att jag lyfter fram Annika i debatten, vilket jag inte är ensam om att göra, är inte för att just hon är en så fantastisk person eller för att den bank hon har varit chef för har ett jättebra jämställdhetsarbete. Det vet jag inte någonting om. Jag gör det för att påpeka att ett jämställt näringsliv med jämställda ledningsgrupper, kvinnor som chefer också i mansdominerade branscher och inte minst en jämlik fördelning mellan könen i bolagsstyrelser inte är något som kan tvingas fram genom åtgärder uppifrån.

Det handlar om att bygga från grunden, att arbeta med värderingar och att grundlägga intresset för företagande och ledarskap tidigt i livet, inte minst i rollen som pappa och som mamma. Hur vi betar oss hemma och vilken sorts förbild vi är för våra söner och döttrar har betydelse. Det har betydelse hur vi uppträder mot varandra i arbetslivet som kollegor och som chefer.

Jag har erfarenhet av bådadera – dock inte av att vara kvinna, och därmed kan jag inte med trovärdighet förklara hur det kan kännas att vara på en arbetsplats där traditionella könsmonster råder och härskarteknik och lönediskriminering förekommer liksom en allmänt bristande förståelse för hur det är, såväl för män som för kvinnor, att kombinera arbete med ansvar för småbarn och kanske också äldre anhöriga.

Fru talman! Det är glädjande att vi i dag kommer att få tillkännagivanden som markerar att styrelsers sammansättning alltså ska vara något som börsbolagens ägare och deras valberedningar ska ta ansvar för och att Sverige inte längre ska verka inom EU för ett sådant direktiv. Det är klokt av regeringen att dra tillbaka en proposition med förslag om kvotering som det inte finns förutsättningar att få igenom i Sveriges riksdag. Därmed kan man övergå till att arbeta med mer verkningfulla åtgärder.

Centerpartiet menar att jämställdhet och feminism oavsett frågan om kvotering hör hemma i den här debatten. Jag yrkar därför bifall till Centerpartiets reservation nr 3 om ytterligare åtgärder för att främja kvinnors inflytande i näringslivet.

”För att som kvinna bestämma över sitt liv, ta ansvar för sina val och få belöning för sitt arbete måste kvinnor själva kunna bestämma var de ska jobba, hur de vill göra karriär och få upp sin lön för att påverka sin livsinkomst. Men kvinnor har mindre makt och inflytande än män. Fler män är höginkomsttagare, styrelseordföranden och styrelseledamöter.”

Så skriver vi i vår partimotion och konstaterar, när det gäller de statligt helägda bolagen, att det under Centerpartiets tid i alliansregeringen jobbadet hårt och framgångsrikt för en jämnare könsfördelning i styrelserna. I dag är andelen kvinnor i statliga bolag 49 procent. Vi visade att det är möjligt, och nu kan det privata näringslivet följa efter. Är det den politiken som Lars Eriksson i sitt huvudanförande beskrev som konservativa krafter inom Alliansen?

Att driva företag ger frihet och också möjlighet att komma in i näringslivet. Genom att stärka kvinnors möjligheter att starta och driva företag och genom att fler kvinnor ges möjlighet att anta höga positioner i näringslivet når vi till slut ända till toppen, upp till ägarna och till styrelsen. Företagandet ger frihet och även möjlighet att komma in i näringslivet. Att sitta i styrelsen i det egna bolaget skapar vägar till andra styrelseuppdrag i andra bolag och i förlängningen till andra branscher.

Det vi hittills sett av regeringens näringspolitik visar tvärtom, för att återigen använda Annika Falkengrens ord, att Sverige inte är på rätt väg. Förslag om att införa vinstbegränsning för företag som verkar inom vård, skola och omsorg betyder att ni i regeringen skickar en signal till dem som driver företag inom de kvinnodominerade sektorerna att det inte är okej att tjäna pengar och att man inte i de verksamheterna ska kunna utveckla sitt företag och vara framgångsrik.

När kvinnor inte förväntas vara drivna entreprenörer eller ta risker i sitt företagande bidrar det till att kvinnor inte driver företag i samma utsträckning som män, inte satsar lika mycket pengar eller tid på sina företag och har svårare att få lån beviljade för sitt företagande. Kvinnors företag växer därmed inte lika snabbt och lika mycket som mäns. Antalet entreprenörer i Sverige har sedan mitten på 2000-talet ökat, men 2014, hör och häpna, bröts den uppåtgående trenden. Sverige behöver fler, inte färre, kvinnor som driver företag.

Med fler arbetsgivare inom kvinnodominerade sektorer ges dessutom möjlighet att göra karriär som anställd. Det har blivit enklare på många håll i landet där det tidigare inte har funnits flera arbetsgivare att välja mellan. Genom LOV, lagen om valfrihet, har det öppnats möjligheter för kvinnor att starta företag inom en sektor där de hittills bara kunnat vara anställda av en enda arbetsgivare, nämligen kommunen. Vill man inte leda eller äga företaget finns möjligheten att förbättra sin lön och sina anställningsvillkor genom att byta arbetsgivare. Är det dåligt?

Vi yrkar bifall till punkterna 1, 2, 6 och 12 och avslag på de fyra reservationerna. Med vårt ställningstagande vill vi understryka hur viktigt det är att regeringen nu tar initiativ till att stärka kvinnors inflytande i näringslivet och främja kvinnors företagande. Det är en del i en feministisk politik och ett resultatriktat och framgångsrikt jämställdhetsarbete.

Fru talman! Att sänka kravet på aktiekapital från 50 000 till 25 000 kronor är ytterligare en jämställdhetspolitisk satsning, eller ännu hellre en satsning på jämlikhet. Ekonomisk jämlikhet handlar ju om att göra det möjligt för dem som har en kunskap och en drivkraft att starta och driva företag med så låg tröskel till det som möjligt. Därför är det också viktigt att vi nu tar ställning för att undanta fler företag från revisionsplikten. En majoritet i Sveriges riksdag vill förenkla för småföretagen. Det är bra. Regeringen borde lyssna och agera och inte stå här och anklaga potentiella företagare för att vara potentiella kriminella.

Vi vill öppna bolagsformen aktiebolag för ännu fler av dem som bara har ett litet kapital att tillgå. Det kan vara ungdomar, personer med invandrarbakgrund eller sådana som jobbat i sin bransch länge och vill knoppa av men som tycker att kostnaden är för hög och reglerna svåra att följa.

Tack vare alliansregeringen undantogs de små aktiebolagen från revisionsplikten 2009. Det gäller aktiebolag som har färre än tre anställda och en balansomslutning på mindre än 1 ½ miljon. Nu vill vi gå vidare, eftersom de farhågor som fanns om ökat fusk inte heller besannades.

Fru talman! Det förvånar mig att regeringen, tillsammans med Vänsterpartiet, reserverar sig mot förslag som detta som skulle öka den ekonomiska jämlikheten.

I linje med det förslaget föreslår Centerpartiet en ny företagsform – ingångsföretag – med en företagsbeskattning om totalt maximalt 25 procent på omsättningen, så länge den understiger 250 000 kronor. Det skulle vara en språngbräda, inte bara till nyföretagande utan även till en arbetsmarknad som annars skulle vara stängd för den som inte har kontakter, formell utbildning eller kännedom om hur lagar, regler, myndigheter, arbetsmarknad och näringsliv fungerar. Den företagsformen finns i många europeiska länder och torde ligga nära till hands för den som har erfarenhet av företagande och som har drivit verksamhet i sitt hemland.

Centerpartiet har också en reservation som handlar om att komma till rätta med den kriminella klick som förekommer inom näringsverksamhet. Reservationen handlar om att komma åt ekonomisk brottslighet där människor utnyttjas som målvakter och bulvaner åt dem som tjänar de stora pengarna. För att upprätthålla tron på samhällets lagar och regler och alla seriösa näringsidkare måste det nämnas här. Resurser ska tilldelas dem som ska bevaka att dessa lagar efterlevs och ska inte användas som ett element i den här associationsrättsliga debatten.

Fru talman! Vi måste utgå från att den som startar ett företag har ett gott syfte, att man vill förverkliga drömmar, tjäna pengar och bidra till samhället med sitt arbete och sina skatteintäkter. En satsning på regel-förenklingar, lägre trösklar till företagande och främjande av fler företag i fler branscher handlar om rättvisa och jämlikhet. Vi har lyckats stoppa planerna på en konstlad, konstruerad och kvoterad jämställdhet med de beslut som ska fattas här i dag. Nu börjar arbetet med att bygga ett mer jämställt samhälle underifrån.

Jag vill ta ett sista exempel. Nyligen utsåg Svenskt Näringsliv Maria Åkerberg från Frillesås utanför Kungsbacka till Hallands mest företag-samma person 2016. Maria arbetade som hudterapeut men ville öppna en egen salong och behövde produkter till den. Det visade sig dock vara omöjligt att hitta produkter utan mineraloljor och syntetiska ingredienser. Det ledde till att hon själv började experimentera med naturliga ämnen. I hennes oljor och krämer ingår, enligt företagets hemsida, så långt som möjligt naturliga produkter. I dag är företaget det enda i världen som genom sina kunder erbjuder behandling med levande stamceller. I dag har Maria Åkerberg ett eget varumärke och är som synes mycket framgångsrik.

Det finns många sådana exempel runt omkring oss. Debatten om associationsrätt handlar om vilka lagar och regler företagen ska följa. Jag har valt att ta min utgångspunkt i ett feministiskt perspektiv.

Vi säger nej till kvotering och vinstförbud och ja till regelförenklingar med lägre trösklar för kvinnor och män som startar och driver företag. (Applåder)

Anf. 95 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Ola Johansson vill bygga ett jämställt samhälle underifrån. För mig som gräsrotsentusiast låter det fantastiskt. Men då måste frågan bli: Hur länge vill Centerpartiet vänta? Underifrånbyggandet går nämligen fruktansvärt långsamt. Arbetet för jämställdhet går för långsamt.

Precis det exempel som Ola Johansson själv tog upp – Annika Falkengrens engagemang i vilka som anställs i bolaget längre ned i hierarkin – visar att vi också måste arbeta uppifrån. Ledarskapet har betydelse. Vi

ser en korrelation; i bolag där det finns många kvinnor i styrelsen finns det också fler kvinnor i ledningsgrupperna. Därför är det viktigt att vi uppnår jämställda bolagsstyrelser i den maktsfär som börsbolagen ändå utgör.

Jämställdhet handlar om makt. Det är viktigt med jämställdhet, inom såväl politiken som det privata näringslivet.

De svenska företagens största hinder mot att växa upplevs i dag vara tillgången till kompetens. I dag kvoterar kvinnor bort på grund av de mekanismer som Ola Johansson också lyfte fram, nämligen att män tenderar att välja män – allt annat lika. Det innebär att jämställdhet i bolagen inte bara är en fråga om mänskliga rättigheter utan också en fråga om svensk konkurrenskraft.

Hur länge vill Centerpartiet vänta på att jämställdheten ska växa fram?

Anf. 96 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Annika Hirvonen Falk för frågan.

Annika besjålas av underifrånperspektivet men väljer konsekvent uppifrånperspektivet i debatten. Det förvånar mig mycket.

Min grund i anförandet var hur vi uppträder som arbetskamrater, som föräldrar, som föregångare och som chefer. Det gäller också den roll som vi tar här i den beslutande församlingen, i de organisationer vi verkar och det sätt på vilket man regerar och styr landet. Den förra regeringen såg till exempel till att 49 procent av styrelseledamöterna i de statliga bolagen var kvinnor. Tidigare talare har nämnt hur det ser ut i några organisationer som står nära en del av de i den här kammaren närvarande partierna.

Annika Falkengren är ett utmärkt exempel, som vi båda använder. Det är bra. Men jag tror inte att hotet om kvotering är det främsta motivet till att arbeta med jämställda styrelser. Jag tror att det hotet är i högsta grad levande ändå. Det främsta hotet borde vara, vilket tidigare talare har påpekat, att ett företag som inte har en jämställd styrelse är mindre lönsamt än ett företag som har det.

De ekonomiska drivkrafterna – möjligheterna att kunna utveckla sina produkter, förbättra sin ekonomi och skaffa fler kunder – nås genom att vara lönsam och innovativ. Det är Maria Åkerberg ett alldeles utmärkt exempel på.

Anf. 97 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Jag tror att vi behöver både och. Vi måste arbeta underifrån, se till att alla barn får en uppfostran med närvarande mödrar och fäder. Därför har vi också reserverat ytterligare en månad i föräldraförsäkringen för vardera föräldern, den så kallade tredje pappamånaden. Och därför satsar vi på normkritisk pedagogik i förskolan. Men om vi ska vänta på att varje generation ska bli lite mer jämställd kommer utvecklingen att gå så långsamt att inte ens mina barn kommer att leva i det jämställda samhälle som både jag och Ola Johansson säger oss vilja uppnå. Därför behöver vi också arbeta uppifrån.

I dag röstar Centerpartiet, som säger sig företräda en feministisk analys och näringspolitik, nej till ett konkret förslag på något som har visat sig fungera internationellt för att uppnå jämställdhet också i bolagens styrelser. Det är beklämmande. Då är man inte beredd att leva upp till ambitionen om att uppnå ett jämställt samhälle. Då är man inte beredd att använda de verktyg som finns.

Fru talman! Jag vill lovorda Ola Johanssons optimistiska människosyn. Han sa i sitt anförande att vi måste tro på att alla som startar företag vill gott. Jag önskar att samhället var sådant att vi kunde tro att alla människor alltid vill göra gott. Men vi kan inte vara så naiva att vi bortser från det som finns framför ögonen på oss. Det finns också människor som, genom organiserad brottslighet och terrorism, vill förstöra det som vi gemensamt har byggt upp.

Anf. 98 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag ska förklara Centerpartiets motiv för att vi i dag röstar nej till kvotering. Ett av motiven är att det har vi gjort varje gång som den här frågan har varit uppe till diskussionen, och den argumentationen har vi fört många gånger i den här kammaren.

Det handlar om äganderätten, som är ett grundläggande fundament i Centerpartiets politik. Den som äger ett företag, ett stycke mark, en fastighet eller vad det än vara månne ska inte känna att samhället griper in och styr hur den personen ska använda sin egendom. Man ska hålla sig till lagar, och man ska inte begå brottsliga handlingar. Man ska använda sin egendom för att främja sig själv och sin omgivning.

När riksdagen beslutar och talar om hur en person eller ett företag ska bruka sin egendom och använda sin egen beslutsförmåga står det stopp i centerpartisters ryggmärg. Vi säger nej till den typen av förslag.

Jag konstaterar att det är varje människas och företags frihet att vara mindre framgångsrik i sitt företagande och att vara mindre framgångsrik i att sköta sin fastighet eller sitt jordbruk. Men påverkan och makten ska ligga hos den enskilde. Det är den ideologiska grunden till att vi säger nej till könskvotering i bolagsstyrelser, även om vi tycker att det vore bra om man som ägare fattar kloka beslut för sitt eget företags framtid.

Sedan kommer jag till den fråga som Annika Hirvonen ställde eftersom hon hade 30 sekunder kvar på sin repliktid. Jag har 20 sekunder kvar. Jag tycker att det är häpnadsväckande att den här diskussionen om hur vi ska främja människors möjlighet att starta företag, att komma i arbete och att finna en mening i sitt liv här i Sverige med låg utbildningsnivå och erfarenheter från andra länder ska handla om huruvida den personen är potentiellt kriminell. Häpnadsväckande!

Anf. 99 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Ola Johansson, för ett intressant anförande!

Nu har jag lyssnat på två företrädare från Alliansen, och jag begärde ordet för att få klart för mig vad ni menar med den formulering som ni har. Ingen av er har än så länge tagit upp det i sitt anförande. Vad menar ni när ni säger att ni vill se en sänkning av aktiekapitalet till 25 000 kronor i ett första steg? Varför landar ni på 25 000 kronor? Varför beskriver ni inte vad ni egentligen vill se?

Den enda vägledning som vi andra får hittar man i betänkandet under rubriken Pågående arbete där SUP-bolagen tas upp. Det gör att vi måste få en klarhet här. Vad är det som ni fem partier har kommit överens om när det gäller den färdriktning som ni vill ska ske på det här området? Det har ingen av er rätt ut, och det går inte att utläsa ur betänkandet, mer än lite gissningar om detta.

Socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister vill ju inte ha oseriösa företagare. Nästan halva statsförvaltningen har i sina yttranden om bolagen tagit upp detta. Justitieutskottet tog upp frågan i sitt yttrande över hur man ska jobba mot terrorism. Ni viftar bort det här som floskler från statsförvaltningen. Det tycker jag är häpnadsväckande. Jag hävdar inte att företagare generellt sett skulle vara mer oseriösa än andra.

Anf. 100 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack för berömmet, Lars Eriksson!

Det verkar som att Lars Eriksson har gjort det till sin mission här i kammaren att fokusera på en siffra – i det här fallet 25 000 kronor – som innebär en halvering från siffran som gällde tidigare, 50 000 kronor.

Med en viss stolthet kunde Lars Eriksson för en stund sedan meddela att Socialdemokraterna minsann efter moget övervägande har instämt i Alliansens bedömning att kravet på aktiebolagskapital skulle förändras från 100 000 kronor till 50 000 kronor. Om inte det var ett första steg, så vet jag inte vad det är.

Uppenbarligen fanns det skäl för Lars Eriksson och hans partikamrater att ta det steget. Nu tycker han att det är oerhört problematiskt att vi vill ta ytterligare ett steg och halvera från 50 000 kronor till 25 000 kronor. Då kan man ställa frågan tillbaka till Lars Eriksson: Vad var det för typ av moget övervägande från Socialdemokraterna som gjorde att man tyckte att dessa hängslan och denna livrem på 100 000 kronor plötsligt inte längre var befogade?

Hur riktningen går kan ju Lars Eriksson fortsätta att spekulera i. Jag tror inte att det är någon hemlighet att allianspartierna stöder det arbete som pågår i EU när det gäller SUP-bolagen. Men det är ju direktiv och reglering som kommer att ske på EU-nivå, och det finns väl med största sannolikhet möjlighet för Sverige att påverka den utvecklingen, om man så vill. Något sådant besked från den socialdemokratiska regeringssidan känner jag inte till. Möjligen har man redan från början bestämt sig för att detta inte ska genomföras på den nivån.

Men i dag ska vi fatta beslut om 25 000 kronor. Det gläder mig. Ytterligare spekulationer får anses onödiga i det här läget.

Anf. 101 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Ola Johansson, för dina kommentarer kring mina frågor.

Men vad ska vi annars göra än att spekulera när vi inte får något svar? Varför redovisas det inte vad ni fem partier har kommit överens om som ett första steg? Det redovisas inte i den här handlingen. Däremot redovisas det pågående arbetet i EU. Då har jag tagit fram de yttranden om detta som har kommit från statsförvaltningens olika delar. Det är inte vilka myndigheter som helst som vi talar om. Vi talar om Ekobrottsmyndigheten, Säkerhetspolisen, Skatteverket. Det är en lång rad väldigt tunga myndigheter som har yttrat sig i den här frågan. Det viftas bort som floskler från statsförvaltningen och någonting som sossarna har hittat på. Det är ju inte sant.

Jag tycker att det är märkligt och anmärkningsvärt att den här typen av frågor och aspekter inte berörs när den har tagits upp i andra utskott i den här riksdagen. Jag får ju inget svar av den gode Ola Johansson här vars engagemang i dessa frågor jag inte ett dugg tvekar på är i hjärtat gott. Än så länge får jag inget svar. Men det kommer ju fler företrädare för Alliansen, så jag hoppas att det är någon som berättar vad som döljer sig bakom formuleringarna om i ett första steg. Än så länge blir man tvungen att ställa frågor om detta.

Anf. 102 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Det är härligt och sympatiskt att Lars Eriksson använder de sista 20 sekunderna av sitt anförande till att berömma mig för att vara godhjärtad och välvillig. Det är mycket trevligt.

Men det är tydligt vilken irritation och frustration som har väckts från det socialdemokratiska partiet och Miljöpartiet över att man återigen åker på ett tillkännagivande här i Sveriges riksdag. Det finns en majoritet i riksdagen som vill ta en annan väg än vad regeringen tycks vilja.

Socialdemokraterna är ett parti som i sig självt är stort och har alla möjliga resurser. Dessutom kan man ta till hela Regeringskansliet med alla tjänstemän och utredningsresurser. Man kan också använda sig av de statliga myndigheterna. Då är det inte förvånande att man lägger ut en bombmatta med olika dubier inför ett förslag från allianspartierna som är välgrundat och som syftar till förbättra villkoren och möjligheten för vanliga människor att i större utsträckning starta och driva företag.

Man skräms med en propaganda mot den som har en företagsidé och vill skapa en bolagsform som är betydligt bättre än vad den enskilda firman är, om ägaren vill ta lån, utveckla bolaget och öka omsättningen. Det är mer riskfyllt att starta en enskild firma. Det är helt enkelt kontraproduktivt när det gäller att skapa förutsättningar för att utveckla ett växande näringsliv med företag som vill utvecklas framåt här i samhället.

Man grundar sig på argumentet att det plötsligt skulle vara en risk för en stor och omfattande kriminell verksamhet bland svenska företagare. Det tycker jag är otrevligt.

Anf. 103 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V):

Fru talman! Vi debatterar just nu civilutskottets betänkande om associationsrätt. Jag tänkte fokusera på frågan som rör jämställdhet och representation i bolagsstyrelser.

Jag är stolt över att tillhöra ett parti som står på en både socialistisk och feministisk grund. Att vara feminist innebär att se att vi lever i ett samhälle med en ojämlik maktstruktur med en könsmaksordning som gynnar män på kvinnors bekostnad och att vilja förändra detta. Jag vill att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom samhällets alla områden, där frågan om kön inte spelar någon roll för hur en människa bemöts eller vilka möjligheter hon eller han har.

Den ojämlika könsmaksordningen tar sig uttryck i att män som grupp har omotiverat mycket makt och inflytande i samhället. Exempelvis värderas kvinnors arbete lägre än mäns arbete, kvinnor har lägre löner än män och de har sämre position på arbetsmarknaden.

Ett tydligt exempel på detta är representationen i bolagsstyrelser där män fortfarande är i majoritet. Andra AP-fondens kvinnoindex för 2016 visar att andelen kvinnor i bolagen nu uppgår till 30,7 procent och att andelen kvinnor i ledningen uppgår till 20,9 procent. När det gäller den absoluta toppen ser det betydligt sämre ut då endast 6,3 procent kvinnor innehar poster som styrelseordförande respektive vd. Även om det har skett en viss förbättring är siffrorna över kvinnlig representation i bolagens styrelser fortfarande alltför låga.

Fru talman! Anledningen till den ojämlika representationen i bolagens styrelser beror inte på att kvinnor är mindre kompetenta, har sämre utbildning eller är sämre skickade att leda företag. Det beror helt enkelt på att de är just kvinnor. Det handlar om diskriminering. Vi ser hur mäns normer och värderingar styr valet av representanter och hur män föredrar att rekrytera män. Det är uppenbart att företagen inte själva klarar av att rätta till den ojämlika fördelningen om vi vill se en förändring inom överskådlig tid.

Det är märkligt att näringslivet och de borgerliga partierna tillsammans med Sverigedemokraterna inte är mer intresserade av att få en jämlikare fördelning i bolagens styrelser och ledning. Flera forskare visar på hur företag med fler kvinnor i ledningen har varit mer lönsamma och framgångsrika än företag med enbart män. Kvinnor har i dag en hög utbildning och mycket kompetens som inte tas till vara fullt ut, vilket företagen också förlorar på.

Frågan om jämställdhet handlar självklart inte bara om man ska ha kvotering eller inte till bolagens styrelser. Jämställdhet handlar om mycket mer. Vill vi uppnå jämställdhet måste vi låta frågan genomsyra samhällets alla områden. Men kvotering kan vara ett viktigt steg på vägen för att uppnå mer jämställdhet inom bolagsvärlden, något som även kan bidra till att öka jämställdheten i samhället och i arbetslivet i stort. Jag vill dock understryka att detta långt ifrån är den enda lösningen.

Jag anser att det är angeläget att sträva efter en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män. Jämställdhet är en fråga om mänskliga rättigheter, demokrati och rättvisa men också om att ta till vara alla människors kompetens. Om kompetensen hos kvinnor och män i näringslivet tillvaratas får företagsledningarna den bästa sammansättningen, vilket gynnar företagen och därmed tillväxten. Det är också mycket angeläget med initiativ som syftar till att könsfördelningen blir avsevärt jämnare när det gäller deltagandet i ekonomiskt beslutsfattande.

Jag vänder mig även mot förslaget om lägre krav på aktiekapital. Att det krävs ett kapitaltillskott av den som vill starta ett aktiebolag borgar för att företagaren har en genomtänkt och hållbar affärsidé, som han eller hon är beredd att satsa en del egna medel på för att förverkliga. Utskottet har även tidigare pekat på att benägenheten hos företagaren att ta alltför stora risker i verksamheten minskar om denne själv satsar ett kapital. Ett rimligt kapitalkrav utgör också ett visst hinder mot att aktiebolagsformen utnyttjas för oseriösa syften såsom penningtvätt, bedrägeri och annan brottslig verksamhet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4.

Anf. 104 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag begärde replik eftersom jag kände att vi behöver diskutera de frågor som faktiskt ligger på bordet, det vill säga den lagstiftning som reglerar hur vi äger och driver företag i Sverige. Lotta Johnsson Fornarve har här problematiserat en enda fråga, nämligen kvoteringsfrågan. Hon kom även in lite på kravet på aktiekapital.

Jag vill ställa en fråga till Lotta Johnsson Fornarve angående det faktum att Sveriges kommuner och landsting köper tjänster för åtskilliga miljarder kronor varje år. Det kan handla om tjänster som rör alltifrån att köra bussar till att ploga vägar och bygga fastigheter för kommunal drift av vård, skola och omsorg. När det handlar om att leverera tjänster som går ut på att bedriva verksamhet i dessa lokaler – det som normalt kan förknippas med det vi kallar välfärdstjänster – ställer Vänsterpartiet och det regeringsalternativ som man stöder krav på att dessa företag ska ha vinstbegränsningar.

Utifrån det könmönster som Lotta Johnsson Fornarve så väl beskriver och med vetskap om vilka som normalt sett representerar dessa företagsformer undrar jag hur välmotiverat hon tycker att det är att det finns skillnader i synen på manligt och kvinnligt företagande och de olika företagens tjänsteleveranser till offentlig verksamhet som ägs av stat, kommuner och landsting.

Anf. 105 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack, Ola Johansson, för dina kommentarer och din fråga! Det är naturligtvis viktigt med jämställdhet på alla områden, vilket jag försökte betona i mitt anförande. Vänsterpartiet är det parti som står upp för jämställdhet på alla områden i samhället.

När det gäller vinster i välfärden vill vi ha en begränsning av vinstuttaget eftersom det handlar om verksamhet som är finansierad av skattemedel. Vi menar att skattemedel ska gå till det de är avsedda för, till verksamheter såsom skolan, vården och omsorgen. De ska inte gå till att betala ut vinster till privata ägare. Detta är bakgrunden till att vi vill ha ett stopp för vinstuttag i välfärden.

Anf. 106 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Den offentliga verksamheten köper ju tjänster av andra slag. Man köper exempelvis tjänsten att uppföra byggnaderna i vilken verksamheten bedrivs. Man köper även tjänsten att drifta it-system som dessa verksamheter har stöd av. I detta fall finns ett krav på vinstbegränsningar som bara berör den mjuka verksamheten som pågår inne i husen och som pågår med stöd av dessa stödjande system som andra leverantörer med annan bakgrund och andra ägarförhållanden kan leverera till kommunernas offentliga verksamhet utan något krav på vinstbegränsning.

Det är detta som jag tycker är märkligt i Vänsterpartiets argumentation. Ni gör skillnad på traditionellt manligt företagande och traditionellt kvinnligt företagande.

Vi var tidigare inne lite på ifrågasättandet av synen på aktiekapital. Jag uppfattar Vänsterpartiet som ett parti som värnar även den ekonomiska jämlikheten i samhället. Vi ska ha goda förutsättningar för människor som bara har en liten förmögenhet och kanske till och med en låg inkomst att

kunna ta del av de möjligheter som samhället erbjuder inom den lagstiftning vi beslutar om här. En sådan möjlighet är ju att kunna starta och driva företag.

För en person som är nyanländ och har liten erfarenhet av hur det är att driva företag i Sverige, men kanske har sådan erfarenhet någon annanstans ifrån, och inte har tjänat ihop ett tillräckligt stort kapital för att kunna gå till banken och låna pengar kan det vara en möjlighet att starta en liten verksamhet, med minskat krav på revision och dessutom ett lågt insatskapital på 25 000 kronor. Hur tycker Lotta Johnsson Fornarve att det stämmer överens med önskemålet och kravet på att vi ska ha ekonomisk jämlikhet i samhället?

Anf. 107 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att det är väldigt stor skillnad på att bygga och driva ett sjukhus; det är helt olika förutsättningar som gäller. Att vi vill ha ett stopp för vinstuttag i välfärden beror ju på att denna verksamhet finansieras med skattemedel, och skattemedel ska inte gå ned i privata fickor. Varenda krona ska användas som det var tänkt inom välfärden.

Det här med aktiekapital har vi diskuterat tidigare. Vi ser att det behövs ett visst kapital för att man ska kunna starta ett aktiebolag. Det är helt enkelt nödvändigt att man har lite muskler, att man har lite att gå på, om man ska klara av att driva ett aktiebolag. Det behövs en genomtänkt och hållbar affärsidé, och det krävs ett visst kapital i botten för att man ska klara detta.

Men Vänsterpartiet ser också den stora risken för att vi, om vi minskar aktiekapitalet, får en ökad brottslighet – att det startas fler oseriösa företag. Begränsningen av aktiekapitalet är viktig för att stoppa detta.

Anf. 108 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

I betänkandet föreslår utskottet fyra tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden som rör könsfördelningen i bolagsstyrelser och sänkt krav på aktiekapital och revision, som vi har hört tidigare.

Det handlar alltså om följande punkter:

- Regeringen bör verka för att det även fortsättningsvis ska vara en fråga för aktiebolags ägare att bestämma könsfördelningen i styrelsen.
- Regeringen bör inom EU verka för nationellt självbestämmande i fråga om könsfördelningen i svenska börsbolags styrelser.
- Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att kravet på aktiekapital i privata aktiebolag sänks till 25 000 kronor.
- Regeringen bör ta initiativ till att överväga om fler företag kan undantas från revisionsplikten.

Det är inte första gången som det vi nu debatterar och så småningom beslutar om är uppe till diskussion. Motioner om könsfördelning i bolagsstyrelser har tidigare behandlats av utskottet i betänkande 2013/14:CU8. Utskottet uttalade då att det är viktigt att könsfördelningen blir avsevärt jämnare än i dag när det gäller deltagande i ekonomiskt beslutsfattande; det var klart redan då.

Den rådande könsfördelningen i börsbolagsstyrelser är inte tillfredsställande, men det är ägarnas ansvar att se till att styrelsen präglas av mångfald och att den samlade kompetens som finns bland både män och kvinnor tas till vara. En jämnare könsfördelning borde därför, menade utskottet då, främjas med frivilliga medel och inte med tvingande lagstiftning. En majoritet i utskottet säger detsamma. Vi har inte ändrat inställning; detta är vad vi tycker.

Så händer det föga överraskande: Det blir, på samma sätt som det blev 2013/14, en majoritet i utskottet just för att avstå från att använda redskapet kvotering. Statsrådet Damberg meddelade samma dag som civilutskottet justerade sitt betänkande att han drog tillbaka propositionen eftersom det inte fanns majoritet i riksdagen för den. Men det hade han ju vetat långt tidigare, ända sedan det förra CU-beslutet.

Varför vill man då inte ta till kvotering? Uppenbarligen finns det en samsyn om att det är värdefullt med en jämn fördelning av män och kvinnor. Man tillför olika kompetens och erfarenheter, och det är olika möjligheter som står till buds; därför ska det vara jämnt. Vi tycker att det är bra. Men varför då inte använda kvotering?

Anledningen är helt enkelt att det är ett för trubbigt redskap, som inte åstadkommer det man vill och som dessutom innebär ett övervåld mot den frihet som i detta fall företagen har rätt till.

Men det lönar ju sig med jämställdhet – varför inte tvinga dem då? Ja, företag har rätt att gå sämre, att vara dummare eller att vara mindre jämställda. Det vore en bättre tingens ordning om det var mer jämställt, om de hade bättre lönsamhet och skötte detta, men det är till syvende och sist deras egen sak att bestämma om. Dessutom är ju tendensen att de mer och mer kommer på vad som faktiskt gagnar dem själva.

Låt oss ta frågan om kvotering i knät på oss själva. Om det nu vore så bra med kvotering, varför har inte riksdagen fattat beslut om att det ska vara varannan damernas på våra valsedlar, eller att slutresultatet inte blir giltigt om det inte är minst 40 procent kvinnor? Varför är inte det en bra idé? Nu är det fullt i manskvoten, och resten av riksdagsledamöterna blir kvinnor.

Är det någon som på allvar tror att det skulle innebära att det i till exempel mitt eget parti inte skulle vara Ebba Busch Thor som var partiledare, Acko Ankarberg Johansson som var partisekreterare och Emma Henriks-son som var vice partiledare? Det är uppenbart att kvinnor är dugliga och kan ta sig fram i partier som inte sätter ”feministiskt” överst på visitkortet.

Det är uppenbart att kvinnor kan ta sig fram av egen kraft och med den kompetens som finns. Det är också uppenbart att kvinnor tillför just den kompetens som vi talar om och att en organisation som Kristdemokraterna, i mitt fall, ser detta och därför lyfter in kvinnor. Vi behöver kvinnorna, men vi behöver inte kvotering.

Om vi nu, för att fortsätta tankeexperimentet, använde kvotering, tänk då på Feministiskt initiativ! Något säger mig att det gärna skulle bli lite för mycket kvinnor hos dem, men ska vi begränsa Feministiskt initiativ och säga: Nej, nej, nej! I era styrande organ eller er representation här eller där – som i min egen hemkommun Simrishamn, där Feministiskt initiativ med Gudrun Schyman är mycket framträdande – har ni alldeles för få män! Det ska ju vara jämställt!

Det är deras sak, deras affärsidé, deras sätt att presentera sin politik. Det är upp till dem att se till att deras beslutande organ eller deras valsedlar ser ut som de gör.

Den andra frågan handlar om aktiekapitalet. Det har gått från 100 000 till 50 000 kronor, och nu är en majoritet beredd att testa 25 000 kronor; tendensen är riktig. Där kan vi väl som en replik till Lars Eriksson säga att det i ett första steg handlar om en riktning – vi har gått från 100 till 50 till 25. Låt mig bara poängtera att det, oaktat att vi har ett annat penningvärde i dag än när ändringen från 100 till 50 genomfördes, är väldigt liten skillnad mellan 50 och 25, jämfört med mellan 100 000 och 50 000 då. Och det gick att leva med.

Nu testar vi och ser. Blir det så att hela världen rasar ned över Sverige och brottsligheten fullkomligt exploderar för 25 000 kronor? Tror vi att den organiserade brottsligheten sitter och räknar: 25 000 kronor – nej, jag ska inte ägna mig åt brott; det kostar för mycket.

Men det jag är mest orolig för är hur den rödgröna majoriteten presumerar att företagare är benägna att begå brott. Det är inte bra.

Det skickar ut en signal som inte ni har glädje av i era partier, om jag får vara så förmätn att jag säger så, och det är illa för företagarna att få påklistrat på sig att de skulle vara mer benägna än andra att sälja sig för 25 000 kronor.

Det är enorma belopp som hanteras i aktiebolag. 25 000 kronor är småpotatis. Det är närmast oanständigt att anklaga företagarna för att så lätt ge sig ut på brottets bana och att kalla dem för terrorister, organiserad brottslighet, penningtvättare och bedragare. Tänk om där!

Anf. 109 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Tuve Skånberg stod för den här debattens absoluta lågvattenmärke. Det är ingen som har påstått att företagare i större utsträckning är benägna att begå terrorbrott. Däremot är kriminella i högre grad benägna att använda aktiebolag för att begå allvarlig brottslighet. Det är beklämmande att inte ens ordföranden i civilutskottet tar detta på allvar.

Ja, det är viktiga intressen som står mot varandra här. En del handlar om att underlätta för människor att bidra till ekonomin och förverkliga sina idéer. Men oppositionen måste förstå det som de brottsbekämpande myndigheterna säger: Det finns risker. Förändringarna kommer att öka kriminellas möjligheter. För de kriminella räknar, Tuve Skånberg. Det handlar om pengar.

Fru talman! Låt mig nu gå in på det jag egentligen ville ta upp i det här replikskiftet och som gör mig nästan lika upprörd. Det är talet om att det är uppenbart att kvinnor klarar sig och att kvinnor är så kompetenta, så därför kommer det att gå bra för dem. Men detta handlar inte om kompetens. Det handlar faktiskt om att vi har en strukturell ojämställdhet, en strukturell diskriminering av kvinnor och en struktur där män kvoterar in män. Det är detta vi talar om i dag. Låt oss vara tydliga med det.

Anledningen till att vi inte diskuterar kvotering av riksdagspartierna är att partierna löste det själva. Vi har faktiskt uppnått jämställdhet i Sveriges riksdag, även om ett parti motverkar den trenden.

Anf. 110 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Fru talman! Tack, Annika Hirvonen Falk, för frågorna och synpunkterna! Likväl blir du mig svaret skyldig, Annika. Hur kan det komma sig att Kristdemokraterna får fram både partiledare, vice partiledare och partisekreterare utan att ha piskan över ryggen? Ingen lagstiftning har hotat oss. Vi har sett att det helt enkelt blir bättre. Det gagnar vår politik och de mjuka värden vi tycker är viktiga att föra fram. De är helt enkelt bättre budbärare. Det är bra för Kristdemokraterna med kvinnor.

Detta ser företagarna också. De ser att det är en kompetens och en resurs. Det är budbärare och bärare av företagsidéer som helt enkelt är mer värdefulla. Översatt i den branschens krassa termer lönar det sig med jämställdhet, helt enkelt. Låt den processen ha sin gång! Låt dem upptäcka det som lönar sig, för det kommer ju att vara de företag som använder kvinnorna fullt ut som kommer att överleva. De andra kommer inte att ha råd.

Jag kan inte se att man ska lägga ideologin som en piska över ryggen på företag, partier eller föreningar – vi har ju föreningsfrihet. För övrigt har vi 1 600 kommunala bolag. Vill Annika Hirvonen Falk tvinga också dem att se till att det blir jämställt?

Anf. 111 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Det vore väl fantastiskt bra! Vet ni vad? Nu börjar jag bli exalterad.

Det har säkert varit bra att Kristdemokraterna har insett att jämställdhet är framgångsrikt. Problemet är ju att de svenska börsbolagen inte har gjort det. Därför har regeringen satt tryck på de svenska börsbolagen genom att hota med lagstiftning om de inte uppnår jämställdhet med minst 40 procent av vardera könet. Det har varit effektivt. Det har varit effektivt att hålla det trycket. Det har fungerat.

Att vänta och se, som Tuve Skånberg förordar, har inte varit effektivt. Det har lett till att utvecklingen går långsammare.

Ja, en vacker dag kommer vi att se jämställdhet även om vi inte gör något – en vacker dag om kanske några hundra år eller så. Men faktum är att hittills har det varit effektivt att agera och driva igenom förslag som leder till jämställdhet. Att vänta och se har hittills inte varit särskilt framgångsrikt.

Egentligen undrar jag om det kanske är så att Tuve Skånberg inte tycker att jämställdhet är tillräckligt viktigt för att staten ska agera. Staten lägger sig i människors interna angelägenheter på många olika sätt. Vi omhändertar barn som far illa. Vi har krav på att bolag ska ha arbetstagarrepresentanter i sina styrelser. Vi har regler om hur geléhallon ska förvaras på olika hyllor. Men Tuve Skånberg tycker inte att jämställdhet är tillräckligt viktigt för att det ska finnas regler som leder till det.

Anf. 112 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Fru talman! Låt mig få rätta Annika Hirvonen Falk: Det är inte målet som skiljer oss åt, det är medlet. Det är alltså själva kvoteringen som vi tycker är felaktig. Det är inget bra arbetsredskap. I så fall hade det använts i politiken, i föreningar eller över huvud taget där vi ville ha en förändring i någon riktning. Om det nu hade varit så bra, varför finns det inget om det när det gäller de 1 600 kommunala bolagen? Ni tror ju inte på det själva.

Vi pratar och diskuterar och använder en god del av den här eftermiddagen åt 200 människor. Tala om sÄrlagstiftning! Det berör 200 människor, fick vi veta här tidigare. Men 1 600 kommunala bolag är i alla händelser bra mycket fler.

Jag tror att ni bara är ute efter plakatpolitik. Det verkar inte finnas någon egentlig substans bakom detta. Det handlar om att kunna hålla upp en skylt för den mest feministiska regeringen. När regeringspartierna bara i ett par fall har en kvinna som partiledare får man ta till andra saker för att lysa och vara feministisk. Men det är ingen mening att jobba för 200 människor och tvinga dem till något som de ändå kommer att ta sig fram till. Det kommer inte att ta 200 år för dessa 200 människor. De kommer att klara det.

Anf. 113 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära replik i detta ärende, men jag kan inte låta bli.

Nej, Tuve Skånberg, så kan man inte säga. När man hänvisar till vad statsförvaltningen skriver i sina utlåtanden om en särskild bolagsform – även justitieutskottet tar upp frågan i ett utlåtande om arbetet mot terrorism – kan man inte säga att vi hävdar att företagare skulle ägna sig åt detta. Det är häpnadsväckande och anmärkningsvärt att Tuve Skånberg uttrycker sig på detta sätt, och jag blir otroligt sårad av att från utskottets ordförande få höra att vi socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister skulle ha anfört detta här inne.

Vad vi gör är att vi tar upp vad som står i utlåtanden från statsförvaltningen. När de brottsförebyggande myndigheterna har yttrat sig om detta tycker jag att det är anständigt att ta upp det.

Handlingen från utskottets majoritet är kliniskt fri från detta. Ändå hänvisar man till det pågående arbetet. Jag tycker att detta var debattens lågvattenmärke, precis som Annika Hirvonen sa. Jag hade inte förväntat mig att få höra detta från utskottets ordförande.

(Applåder)

Anf. 114 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Fru talman! Jag citerade faktiskt Lars Eriksson, Annika Hirvonen med flera när det gällde talet om terrorister, organiserad brottslighet, penningtvätt och bedrägerier. Det är inte meningen att de som för 25 000 kronor överväger att gå från ett handelsbolag till ett aktiebolag ska riskera att hamna i den kretsen.

Visst finns det möjlighet till ekonomisk brottslighet – det vet vi innerligt väl. Men detta är inte redskapet för att komma åt det – ett incitament på 25 000 kronor. Vi har hela den rättsvårdande myndigheten som tar hand om detta. Det kan förvisso göras bättre, och ekonomisk brottslighet ska stävjas med större kraft och större resurser. Men det är likväl på marginalen. 25 000 kronor är inte tillräckligt för att säga: Här löper vi en enorm risk.

Om risken skulle vara så stor var det ju större skillnad mellan 100 000 och 50 000. Varför skulle vi då inte gå uppåt, om vi nu ville komma åt brottsligheten, och lägga oss på 75 000 kronor? Det har inte nämnts.

Nej, nu tar faktiskt Lars Eriksson i från tårna. Jag tycker att retoriken blir missledande när man tar i så allvarligt och påstår att det här är något annat än att citera er.

Jag har själv ett handelsbolag. Det kostade mig 800 kronor en gång att få det. Jag har ett litet företag för att få det rent och snyggt när jag är ute och håller föredrag, när jag skriver en bok eller när jag gör någonting annat. Nog har jag sneplat på ett aktiebolag. Men, nej, det har inte blivit så. Nu när det är 25 000 kanske jag kan använda den formen. Men hamnar jag då i gruppen av presumtiva terrorister och organiserad brottslighet?

Anf. 115 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Tuve Skånberg, för dina kommentarer på min fråga!

Det är detta jag har tagit upp hela tiden. Utskottets majoritet skriver att man vill sänka i ett första steg. Sedan beskrivs i utskottets handling det pågående arbetet, nämligen de så kallade SUP-bolagen. Då förstår man ju att det är ditåt man vill gå, om det är ett första steg.

När det gäller det första steget tittar vi naturligtvis på vad statsförvaltningen har kommit in med för synpunkter på detta. Det är det som vi har tagit upp i denna ärendedebatt. Det är naturligtvis fullt rimligt att vi gör det. Även Tuve Skånbergs partivänner i justitieutskottet har varit med på de oroväckande formuleringarna från justitieutskottet när det gäller dessa frågor och hur man kan använda bolagen.

Detta sopas bara undan, som att det är någonting som sossarna har hittat på för att skrämma människor. Vi pratar om utlåtanden från den svenska statsförvaltningen, som jobbar med brottsförebyggande frågor. Och vi pratar om andra utskott i det här parlamentet som har diskuterat detta. EU-nämnden har haft uppe frågan inför diskussioner om detta på rådsmötena. Det är en rad olika institutioner i det här huset som har tagit fram synpunkter på detta. Det är ingenting som Socialdemokraterna har hittat på. Jag tycker att vi ska ha respekt för det.

Anf. 116 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Fru talman! Vad ligger i uttrycket ”ett första steg”? Som jag sa i mitt anförande är det tydligt att det anger en riktning – från 100 000 till 50 000 till 25 000. Låt oss nu stanna vid det. Det är 25 000 som är förslaget, som det finns en majoritet kring. Det får väl utvärderas sedan. Vi får se om hela världen rasar samman i och med denna förändring, som handlar om 25 000. Mitt tips är att det inte kommer att bli så. SUP-bolagen kommer vi att utvärdera när de kommer på bordet.

(Applåder)

Anf. 117 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Varför ska könet vara viktigare än kompetensen? Om vi menar allvar med att kön faktiskt inte ska vara avgörande för våra möjligheter att lyckas i livet är enda vägen framåt att vi undviker all form av kvotering.

För oss sverigedemokrater är äganderätten central, och det är viktigt att ägarna har möjlighet att tillsätta den styrelse som de själva önskar utifrån kompetens, kunskap och erfarenhet. Att dela upp människor efter kön

och därefter kvotera in en viss mängd av varje kön till en styrelse blir diskriminerande i det enskilda fallet, där könet mycket väl kan bli avgörande för möjligheten att ingå i styrelsen.

Jämställdhet handlar för oss om att ha lika rättigheter och om att bli bemött, bedömd och sedd som en person. Det är stor skillnad från det som regeringen vill, där kvinnor ses som en del av ett kollektiv. Regeringen delar upp i grupper i stället för att skapa förutsättningar för individer att lyckas.

Om man inför särbehandling av kvinnor och särskild lagstiftning för kvinnor innebär det i praktiken att skillnaderna för den enskilda individen ökar. Man skapar ett mer segregerat samhälle.

Vi vill i stället se tydliga krav på likabehandling oavsett kön, där människor ska ha samma möjligheter och där ditt kön aldrig ska bli avgörande för vilka möjligheter du har att få en plats i en styrelse.

Utvecklingen går för sakta, tycker regeringen, då bolagsstyrelserna inte motsvarar befolkningens fördelning, där överskottet av män visserligen har vuxit under senare år men är betydligt lägre än i bolagsstyrelserna. Men är det rättvist att jämföra med samhället i stort?

Regeringen väljer att helt blunda för det faktum att antalet kvinnor som läst ekonomi- eller civilingenjörsutbildningar på universiteten för lagom många år sedan, för att ha den erfarenhet som efterfrågas i styrelserna, är betydligt mindre än antalet män som gick samma utbildningar.

Det kan till exempel nämnas att 1997 var 24,2 procent av dem som läste till civilingenjörer kvinnor. Mer än 75 procent var alltså män. Även på civilekonomutbildningen, som är en vanlig utbildning, var det tidigare flest män. Men numera är det flest kvinnor.

Man kan titta på hur det såg ut några årtionden tillbaka. Då var männen kraftigt överrepresenterade på dessa utbildningar, vilket givetvis avspeglar sig i dagens samhälle. På universiteten har fördelningen senare blivit jämnare. Det talar för att vi inom en tioårsperiod också kommer att få en jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser, utan kvotering.

Det är enligt Sverigedemokraterna inget bra mått på jämställdhet, eller avsaknad av jämställdhet, om en styrelse har mer eller mindre än 60 procent av ett kön i sin styrelse. Det förekommer även bland stora bolagsstyrelser att andelen kvinnor i styrelsen överstiger 60 procent, vilket alltså enligt regeringen är ett tecken på ojämställdhet. Ett exempel på ett sådant bolag är Kappahl, som sedan december 2016 har över 66 procent kvinnor i styrelsen. Om regeringens kvoteringslag hade gällt när Kappahl hade sin årsstämma hade de tvingats byta ut en av kvinnorna i styrelsen mot en man.

Detta är något som aldrig har varit ett problem, säger Miljöpartiets Anika Hirvonen Falk. Enligt henne är det bara ett problem när män är överrepresenterade.

Kvotering går på tvärs mot den inställning vi har: att människor ska ha samma möjligheter oavsett kön och att kön aldrig ska bli avgörande för vilken möjlighet man har att få en plats i en bolagsstyrelse.

Fru talman! Vi har också ställt oss bakom en sänkning av lägsta aktiekapital i aktiebolag, en förändring som kanske inte leder till några nya arbetstillfällen men som kan göra det lite lättare för de minsta företagen att bli aktiebolag. För företag som vill växa finns det fördelar med att vara

aktiebolag, och att vi nu ställer oss bakom en sänkning av aktiekapital ska ses i perspektiv av att omgivande länder har lägre aktiekapital än Sverige.

I Finland krävs det 2 500 euro, alltså knappt 25 000 svenska kronor, för att starta ett aktiebolag. I Norge behövs 30 000 norska kronor. Åker jag över Sundet till Danmark finns möjligheten att starta ett bolag för bara 1 dansk krona. Det danska bolaget får visserligen inte betala ut utdelningar förrän aktiekapitalet höjts, men utdelningar är kanske inte heller det första som ett nystartat bolag ska göra.

Sverige ligger alltså klart högre än omgivande länder. Regler för fritt företagande gör att den som vill vara oseriös kan utnyttja andra länders företagande, men vi har än så länge inte sett att Sverige översvämmas av oseriösa företag från vare sig Finland eller Danmark.

Grunden till att Sverigedemokraterna nu tar ställning för en sänkning från 50 000 kronor till 25 000 kronor som lägsta aktiekapital är att det skulle underlätta för dem som i dag funderar på att starta aktiebolag. Det kan röra sig om personer som redan driver ett mindre företag i någon annan form eller som just nu står i begrepp att starta sitt första företag.

Fördelarna för den enskilde att driva sitt företag som aktiebolag kan vara många, och för den som ser dessa fördelar är nog inte kravet på 25 000 eller 50 000 kronor avgörande för valet. Däremot tror vi att en sådan sänkning skulle göra det lite lättare att komma igång, särskilt för alla de mindre företag som har låga investeringskostnader i övrigt.

Fru talman! Detta är ett tillkännagivande, så nu är det regeringen som ska lägga fram förslaget. Det är också regeringen som får i uppdrag att skapa ett regelverk runt det och därigenom se till att brottsligheten inte ökar.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag bara nämna att vi har som uttalat mål att minska onödig byråkrati för de minsta företagen. Därför ställer vi oss även bakom att fler företag bör undantas från revisionsplikten. Vi ser fram emot att se förslagen från regeringen.

Anf. 118 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Jag önskar att kön saknade betydelse. Jag önskar att vi kunde vara så könsblinda att vi inte diskuterade kategorierna man och kvinna.

Men, fru talman, så ser samhället inte ut i dag. Skulle vi blunda för att människor i första hand i dag delas in efter sitt kön i två fasta kategorier, män respektive kvinnor, skulle vi också blunda för den ojämställdhet som finns inbyggd i könsmaktsordningen, där kvinnor, kvinnors kompetens och det som kategoriseras som kvinnligt generellt sett värderas lägre.

Den första delen av en feministisk analys måste handla om den här insikten och den andra om att vilja göra någonting åt det.

I dag diskuterar vi just ett sådant förslag som kan åstadkomma förändring. Jag är för att införa kvotering i bolagsstyrelser, eftersom vi har en ojämställdhet och verktyget kvotering är effektivt för att motverka detta. Det har vi sett i Norge, och vi ser att fler och fler av länderna i vårt närområde väljer den här vägen, därför att de ser dels att vi har en ojämställdhet, dels att ojämställdheten är olönsam och skadar konkurrenskraften. Det är såklart också en fråga om mänskliga rättigheter.

Därför, fru talman, kan vi inte vara så könsblinda i dag som Sverige-
demokraterna vill vara. Är vi det kommer vi inte att ta tag i problemen
med ojämsställdhet.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Associationsrätt

Anf. 119 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte någon egentlig fråga, så jag får passa
på att ställa en fråga till Miljöpartiet: Varför är det inte ett problem att
Kappahl har mer än 60 procent kvinnor i sin styrelse, medan det är ett
problem när en styrelse består av mer än 60 procent män? Jag kan faktiskt
inte få ihop det. Det borde i så fall vara samma problem med det.

Jag tycker dessutom att det är direkt diskriminerande mot dem som
sitter i Kappahls styrelse att säga att de har för många kvinnor, för jag
tycker att det i högsta grad verkar vara kompetenta kvinnor som sitter i den
styrelsen.

Jag förstår varför Kappahl har så pass många kvinnor. De marknadsför
sig ju framför allt mot kvinnor, och då kan det finnas en fördel att ha kvin-
nor i styrelsen som kanske har en större insikt i de segmenten. Varför Mil-
jöpartiet är emot det förstår jag faktiskt inte över huvud taget.

Miljöpartiet tenderar ständigt att straffa kvinnor på olika sätt. Det är
samma sak när det gäller att företag inom skola och sjukvård, där många
kvinnor jobbar, inte ska få lov att tjäna pengar. Däremot är det helt okej
för den man som kör lastbilen med varorna dit att tjäna hur mycket pengar
han vill, och den som gräver med grävmaskin på skolgården kan ha hur
mycket vinst som helst på det han gräver.

Man riktar hela tiden in sig *mot* kvinnorna snarare än *för* kvinnorna.
Jag skulle gärna vilja ha ett svar på varför Miljöpartiet gör det.

Anf. 120 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Miljöpartiet arbetar för att det inte alltid ska vara en han
som äger grävföretaget.

Jag ställde ingen fråga till Mikael Eskilandersson, för jag tror inte att
jag kommer att få ut så mycket av något svar. Jag tog i stället replik därför
att jag märkte att Mikael Eskilandersson inte riktigt hade greppat den fe-
ministiska analysen och därför inte förstod varför ett parti som Miljöpar-
tiet, som har som mål att människor inte ska kategoriseras utifrån kön,
ändå ser behovet av att använda verktyg som träffar och att man måste se
att människor i dag särbehandlas utifrån kön för att kunna uppnå resultat.

Fru talman! Jag tycker inte att det är ett problem att ett enskilt bolag
har en överrepresentation av kvinnor i ett samhälle där kvinnor strukturellt
diskrimineras. Däremot är ju regeringens förslag könsneutralt på det sättet
att det kräver att minst 40 procent av vardera könet är representerat.

Detta kan man diskutera. Det finns organisationer som arbetar med
kvotering som väljer att bara kvotera upp det underrepresenterade könet
eller underrepresenterade grupper. Om Sverigedemokraterna lägger fram
sådana förslag är jag öppen för det, men det absolut centrala problemet är
ju att kvinnor i dag är starkt underrepresenterade i börsbolagens ledningar,
särskilt på vd-nivå. Trots att vi länge har arbetat med att uppnå jämställd-
het i styrelserna står det och stampar.

Anf. 121 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Man måste se det här i ett större perspektiv än bara det faktum att det inte finns 50 procent kvinnor och 50 procent män i varje bolagsstyrelse. Det är ett faktum att fler män än kvinnor tidigare utbildat sig till exempel till civilingenjör, som är en ganska vanlig utbildning hos dem som sitter i bolagsstyrelser. För bara så kort tid sedan som 20 år var det 75 procent män som utbildade sig till civilingenjörer, och det tror jag har en mycket större påverkan än vad de har mellan benen. Jag har liksom svårt att se att det skulle vara det som det hänger på.

Jag förstår fortfarande inte riktigt tänkesättet att det är okej att kvotera men tydligen bara på det ena hållet: Kappahl ska tillåtas ha fler kvinnor i sin styrelse, men i andra företag som har ett överskott av män är det ett problem.

Jag ser inte riktigt problemet på det sättet. Man måste se noggrannare på varje styrelse, och det finns det ingen möjlighet att göra. Då är det bättre att ägarna får ta ansvaret att tillsätta den mest kompetenta styrelsen. Då är det viktigt att ägarna bortser från kön snarare än att de ska tvingas ha hälften av varje kön.

Anf. 122 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Mikael EskilanderSSon, för ditt anförande. Det var intressant.

Jag minns debatten som hölls för något år sedan. Då hävdade Mikael EskilanderSSon följande: ”Svenska företag har många problem som snedvrider konkurrensen och försämrar deras möjligheter att konkurrera. Kravet på aktiekapital är dock inte ett av dem. --- Som vi ser det finns det inte heller någon anledning att nu devalvera värdet på aktiebolag. --- Det är inget påtagligt hinder för företagande att aktiekapitalet är 50 000 kronor. --- Givetvis anser vi inte att alla företag är oseriösa. Men om man tar bort de spärrar som finns kommer det självklart att komma fler oseriösa företag. --- Om EU inför märkliga regler, där man säger att 1 krona eller 1 euro ska räcka för att starta aktiebolag, urholkar man egentligen hela aktiebolagsvärdet på sikt.”

Det här är vad Mikael EskilanderSSon hävdade i debatten för något år sedan. I dag hävdar han diametralt, helt andra uppfattningar på alla punkterna. Det som jag tycker är mest anmärkningsvärt är att Mikael EskilanderSSon och Sverigedemokraterna från att ha i princip reserverat sig mot allt i riksdagen som handlar om vad EU ska få rätt att ägna sig åt nu välkomnar att EU ska ta tag i frågorna om aktiekapitalet och SUP-bolagen.

Det här måste vara den mest anmärkningsvärda svängningen. Om vi tittar på vad Sverigedemokraterna har för uppfattning i EU-frågor ser vi att detta måste vara en av de få frågorna av *alla* frågor som man tycker är positivt med EU.

Anf. 123 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Nej, det är en ordentlig missuppfattning. Vi i Sverigedemokraterna har i stort sett samma inställning – med skillnaden att vi nu vill ha 25 000 kronor som gräns. Vi har inte ställt oss positiva till några SUP-bolag eller något sådant från EU:s sida. Däremot har vi tittat på hur det ser ut i till exempel Norge. Där är det betydligt lägre än 50 000. Vi ser inte riktigt någon anledning till att det ska vara dyrast i Sverige, det vill säga

dyrare än i samtliga övriga nordiska länder – ganska duktigt mycket dyrare.

En normalisering till vad som i övrigt gäller i Norden och inte vad som gäller i Europa har ingenting med SUP-bolagen att göra. Däremot förstår vi inte att beroende på om man befinner sig på den ena eller andra sidan gränsen till Norge eller Finland ska man ha dubbelt så mycket i aktiekapital. Nu är det upp till regeringen att svara på hur detta ska genomföras. Vi har sagt att det bör ligga på samma linje, det vill säga runt 25 000 kronor.

Anf. 124 LARS ERIKSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Mikael Eskilander, för dina kommentarer på min fråga.

Sverigedemokraterna står bakom majoritetstexten, varje ord, i utskottets betänkande. Ni kan inte bara välja vad ni ska stå bakom. Ni står bakom att se sänkningen i ett första steg, det vill säga Sverigedemokraterna vill gå längre än sänkningen till 25 000 kronor. För något år sedan var ni helt främmande till att över huvud taget röra frågan.

I dag välkomnar Sverigedemokraterna att EU fattar beslut i de frågorna, som de enskilda medlemsländerna ska rätta sig efter. Det måste vara för oss som ägnat lite tid åt att studera EU-frågor en av de få frågorna i kammaren som Sverigedemokraterna över huvud taget tycker att EU ska ägna sig åt. Då blir det detta Sverigedemokraterna tycker att EU ska ägna sig åt – av alla frågor! Det finns mängder av frågor som man kan tycka att EU borde ägna sig åt eller inte, men det är detta som ni riktar in er på nu. Det står i betänkandet att EU ska ges makten att fatta dessa beslut i fråga om dessa bolag, och det är vad Mikael Eskilander ska rösta ja till i dag.

I betänkandet finns skrivningar om det pågående arbetet. Det är därför som vi tar upp diskussionen om SUP-bolagen. Det är dit Mikael Eskilander måste vara på väg. Annars måste Mikael Eskilander förklara för kammaren vad det första steget är enligt er version. Ni som utgör majoriteten i frågan verkar inte vara sampratade eller överens om vad den innebär, vilket gör det ännu märkligare att påstå att den ska ses som ett första steg.

Anf. 125 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Fru talman! Nej, vi är kanske inte helt sampratade om vad ett första steg innebär. För min del innebär ett första steg att vi ändrar från 50 000 till 25 000 kronor och att det görs ett tillkännagivande till regeringen om att ta fram ett lagstiftningsförslag. Något annat har jag inte gått med på, och något annat har jag inte ställt mig bakom.

Sedan var det frågan om man kan tolka vissa skrivningar som att Sverigedemokraterna är positiva till SUP-bolag i EU. Jag förutsätter att frågan kommer upp som en egen punkt så småningom och att vi kan ta ställning till frågan då. I dag tar vi bara ställning till frågan om 50 000 eller 25 000 som lägsta aktiekapital, och då tar vi ställning för 25 000 kronor som lägsta aktiekapital. Vi ser det som ett mer gällande belopp i Norden eftersom våra grannländer har det beloppet.

Trots att våra grannländer har detta belopp, och Danmark har 1 krona, ser jag inte när jag åker hem till Skåne mängder med oseriösa danska bolag som invaderar Skåne. Det skulle de rent teoretiskt kunna göra om det är så som Socialdemokraterna som företrädare för regeringen försöker måla upp. Från Socialdemokraterna har vi hela tiden fått höra att det kommer att bli mängder med oseriösa bolag om kapitalet minskas. Men så har det inte riktigt blivit i våra grannländer. Sverigedemokraterna ser därför inte någon anledning till att det ska vara dubbelt så dyrt att starta aktiebolag i Sverige.

Anf. 126 ROBERT HANNAH (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Det är första gången jag gör så i kammaren, och det är skönt att kunna säga att det finns fyra tillkännagivanden. Jag förväntar mig att regeringen återkommer med till exempel ett förslag om revision, som vi kommer att få igenom i dag.

Liberalerna anser att bristen på kvinnor i näringslivets högsta positioner är ett betydande maktproblem som inte kan accepteras. Det offentliga har ett ansvar att verka för en jämställd tillgång till makt och att särskilt visa vägen genom jämställd karriärutveckling och rekrytering till myndigheter och offentligt ägda bolag. Det gjorde Alliansen under våra åtta år vid makten, särskilt när det gäller rekrytering till myndigheter och offentligt ägda bolag.

Vilka personer som sitter i en bolagsstyrelse är dock ytterst ett ägaransvar. Respekten för företagarnas frihet att själva bestämma över styrelsens sammansättning ska bestå. Det är inte detsamma som att det vore ointressant vilken könsfördelning som finns i styrelserna, men det påverkar vilka metoder som vi i Liberalerna vill använda för att uppnå jämställda styrelser.

Till exempel välkomnar Liberalerna att allt fler ägare frivilligt tillämpar en kvoteringsprincip. Detta ligger i linje med principen om ägaransvar, och det avspeglas också i den kod för bolagsstyrning som utarbetats av Kollegiet för svensk bolagsstyrning, som dock uppdaterats med nya jämställdhetsregler 2014. Bland annat står det att bolagens valberedningar särskilt ska eftersträva jämn könsfördelning och motivera sina förslag mot bakgrund av den principen. På detta sätt arbetar Liberalerna när vi ska tillsätta personer till olika uppdrag, sätta våra riksdagslistor och så vidare. Det är en frivillig princip som vi arbetar efter.

Kollegiet har också uttalat att ägarna måste påskynda utvecklingen, och man uppställde tre mål 2014. För det första en andel på sammantaget 40 procent för det minst företrädde könet i bolagsstyrelserna år 2020, för det andra att de stora bolagen år 2017 bör ha i genomsnitt 35 procent kvinnor i sina styrelser och för det tredje att de mindre företagen fram till 2017 närmar sig 30 procent.

Den senaste statistiken visar att andelen kvinnor bland stämмоvalda ledamöter ökat till 36 procent i storföretagen. Det är fortfarande långt ifrån en jämställd fördelning, men utvecklingen går, som alla kan se, åt rätt håll – alla utom den rödgröna regeringen.

Hittills pekar alltså utvecklingen på att näringslivets egen tidsplan för att uppnå jämn könsfördelning uppföljs och nås. Allbrights senaste rapport använder ord som ”vinden har vänt” och ”när nya rekordnivåer”. Man har uppnått ca 32 procent, och de stora bolagen närmar sig nu 35 procent. Man har alltså nått de mål man har satt upp.

Regeringen kommer hit till riksdagen och föreslår att man fram till 2019 ska uppnå 40 procent medan branschen själv säger 40 procent till 2020. Hittills når man sina mål, så lagstiftning är totalt onödig. Regeringen har hotat med lagstiftning om man inte når en god utveckling. Man når en god utveckling, men den rödgröna regeringen tänker trots det komma med lagstiftning. Den håller inte sitt eget ord; den bryter sitt eget löfte. Det visar med all tydlighet att det här i grund och botten handlar om att regeringen vill ge mer makt till staten och politikerna och mindre till frivillighet.

Eftersom det redan finns tydligt etablerade riktlinjer som åstadkommit genom självreglering kan syftet knappast vara att synliggöra en fråga som blivit otillräckligt beaktad. För regeringen handlar det inte om att åstadkomma en utveckling mot jämnare könsfördelning, utan det handlar helt enkelt om att omdömeslöst tvinga fram lagstiftning när branschen håller på att självreglera sig. Det är totalt onödigt.

I ett läge där andelen kvinnor i bolagsstyrelser ökar år för år genom näringslivets egna åtgärder, bland annat genom den formulerade koden för bolagsstyrning och en tydligt uttalad tidsplan, tycker Liberalerna att det är totalt uteslutet att överväga lagstiftning. Liberalerna kommer inte att stödja lagförslaget.

Vad gäller statligt ägda företag finns det redan en motsvarande ägar-policy som Alliansen var med och tog fram. Den eftersträvar jämn könsfördelning i styrelserna. Andelen kvinnor och män i en privat bolagsstyrelse är i mångt och mycket en fråga där ägarna måste ta sitt eget ansvar. Det ska inte läggas i statens händer att bestämma över detta.

På motsvarande sätt är det LO:s medlemmar och inte staten som ska avgöra könsfördelningen i LO:s styrelse, för att jämföra med en annan betydelsefull privat samhällsaktör. Man kan också titta på en av LO:s medlemmar, Byggnads, som vi har ledamöter här som är medlemmar i. Byggnads brist på jämställdhet är total. Ändå vill regeringen inte lagstifta där.

Självklart behövs det en rad åtgärder som kan påverka kvinnors möjlighet att ta plats i styrelser. Inte minst är det viktigt att stat och kommun föregår med goda exempel samt att kvinnors möjligheter att starta och driva företag värnas.

Det ligger därför en ironi i den så kallade feministiska regeringens förslag att lagstifta om könskvotering i bolagsstyrelser. Samtidigt flaggar man för lagändringar som ska försvåra eller helt omöjliggöra privata alternativ i kvinnodominerade sektorer. Där kvinnor finns ska man inte få driva företag, men där män finns ska man få driva företag.

Annika Hirvonen Falk talar om att Annika Falkengren tror att det kan leda till en sämre utveckling att vi inte hotar med lagstiftning. Det blir väldigt konstigt när man hotar med lagstiftning och företagen uppnår den policyn och en god utveckling men man ändå vill ha lagstiftning. Det om något är det oseriösa i sammanhanget.

(Applåder)

Anf. 127 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Jag hoppas att Robert Hannah har rätt. Jag hoppas att utvecklingen fortsätter ändå. Jag hoppas att det inte blir så som bland annat Annika Falkengren verkar befara. Jag hoppas att det inte blir så som det blev sist, när de borgerliga partierna tog bort trycket i frågan genom att säga att det inte kommer att bli någon lagstiftning om kvotering. Jag hoppas det.

Men historien talar för att det beslut som Robert Hannah är med och fattar i dag kommer att sinka jämställdhetsarbetet och göra att vi inte uppnår jämställdhet i börsbolagens styrelser på det sätt som vi hade gjort om regeringens förslag hade gått igenom.

Robert Hannah säger att det inte är politikens område att besluta om jämställdhet i börsbolagen. Vilka andra jämställdhetsfrågor ska vi inte bry oss om? På vilka andra arenor i samhället är jämställdhet inte tillräckligt viktig för politiskt engagemang?

Anf. 128 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru talman! Det intressanta i sammanhanget är att det är Miljöpartiet och regeringen som anklagar Liberalerna för att inte arbeta för jämställdhet.

Om det var några partier i Sverige som tog bort trycket på privata aktörer att ha jämställda styrelser var det de i den rödgröna regeringen. Det var din regering och din minister, Annika Hirvonen Falk. Det var Miljöpartiet som gjorde det genom att hela tiden säga: Om vi inte får en positiv utveckling kommer vi till riksdagen med lagstiftning. Sedan blir det en positiv utveckling, men man kommer ändå till Sveriges riksdag och vill kvotera och lagstifta. Det är oseriöst.

Vad regeringen föreslog var lagstiftning om 40 procent till 2019. Branschen själv beslutade år 2014 om 40 procent till 2020. Det är helt oseriöst att hota med lagstiftning när utvecklingen går åt rätt håll, när till och med Allbright skriver att vinden har vänt och att vi når nya rekordnivåer. Att komma och säga att vi behöver lagstiftning när utvecklingen går i positiv riktning är oseriöst. Politikerna har i många år hotat med att om den inte går i en positiv riktning kan de tänka sig lagstiftning.

Det är Miljöpartiet och den rödgröna regeringen som har tagit bort trycket i det här fallet. Det är inte på något sätt Liberalerna som har gjort det. Det är ni själva som får stå till svars för det som Annika Falkengren nu hotar med. Det är inte Liberalerna.

Om vi ser att utvecklingen stannar av i framtiden kan vi tänka oss att titta på frågan, men det gör den inte. Allting pekar åt rätt håll. Annika Hirvonen Falk jämför med de länder som har kvotering. Ja, men svara på frågan varför Sverige ändå, trots att vi inte har kvotering, ligger tvåa i hela Europa och etta i EU när det gäller storbolagen! Vi har en positiv utveckling. De länder som har kvotering, till exempel Nederländerna, har 30 procent. Tyskland har 30 procent. Vi har högre än det redan i dag. Vi behöver inte kvotering. Utvecklingen går åt rätt håll. Företagen gör det själva. Vi behöver inte mer av statligt ingripande eller politiker som blandar sig i.

Anf. 129 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik:

Fru talman! Om utvecklingen inte fortsätter och bolagen inte uppnår jämställdhetsmålet om minst 40 procent till 2020, kommer Liberalerna då

att vara beredda att göra vad som krävs för att uppnå jämställdhet i börsbolagens styrelser?

Prot. 2016/17:56
18 januari

Associationsrätt

Anf. 130 ROBERT HANNAH (L) replik:

Fru talman! Jag är helt övertygad om att de här bolagen, som hittills har satt och nått sina egna mål, kommer att lösa det hela. Jag är helt övertygad om att utvecklingen går åt rätt håll.

Senaste gången man valde in nya personer i bolagsstyrelserna var 46 procent av alla som valdes in kvinnor. Det är en väldigt positiv utveckling, skulle jag säga.

Från Liberalernas sida kommer vi självklart alltid att se över och omvärdera lagstiftning. Det gör vi med all lagstiftning. Men som det ser ut i dag är det totalt oseriöst av regeringen att föreslå lagstiftad kvotering år 2019, när de privata företagen själva föreslår ett system för att nå samma mål 2020. Det är inte seriöst. Vi kommer att titta på det och följa utvecklingen, men vi kommer inte att hota med lagstiftning eller andra kvoteringsåtgärder när det inte behövs över huvud taget.

I grund och botten är det här de privata företagens eget revir, och de behöver själva sköta sin jämställdhet. Precis som Liberalerna sköter sin egen jämställdhet måste det vara upp till dem. Jag tror mycket mer på de privata alternativen i det här fallet. De har visat sig lönsamma.

Tittar man på EU-statistiken ser man att allt talar till Sveriges fördel. Regeringen vill också införa någon typ av EU-lagstiftning inom området. Man säger att det ska vara 27 procent, som EU nu föreslår. Men vi ligger ju högre än 27 procent, så varför ska vi gå med på lagstiftad kvotering? Det är helt onödigt.

Om utvecklingen verkligen stannar av får vi titta på frågan, men just nu finns det inget som helst behov av det.

Jag läser Allbrights rapporter. Jag läser nyhetsartiklarna. Jag kommer att följa utvecklingen. Det gör självklart hela Liberalerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 9.)

§ 6 Ersättningsrätt

Ersättningsrätt

Civilutskottets betänkande 2016/17:CU7
Ersättningsrätt
föredrogs.

Anf. 131 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Civilutskottets betänkande 7, *Ersättningsrätt*, är ett motionsbetänkande där 18 motioner från allmänna motionstiden 2015/16 och 2016/17 behandlas. Jag vill lyfta fram en av dessa 18 motioner och yrka bifall till reservation 1 där den tas upp. Det innebär att Kristdemokraterna vill ändra i 17 kap. 14 § försäkringsavtalslagen. Varför vill vi göra det? Detta är lite tekniskt, men det är nog så många som berörs.

Försäkringsavtalslagen hämmar konkurrensen på grupp-försäkringsmarknaden, vilket gör att oseriösa försäkringsbolag kan sko sig på konsumenternas bekostnad. Konsumenterna kan komma i kläm, och de kan få andra försäkringsvillkor genom att deras försäkring övergår till annan försäkring från grupp-försäkring utan att de vet om det. Det är svårt att som konsument bilda sig en uppfattning om försäkringar och att själv förhandla sig till bättre försäkringsvillkor med försäkringsbolag. I praktiken finns inte någon reell möjlighet för den enskilde konsumenten att förhandla.

Tanken med de grupp-försäkringar som flera miljoner konsumenter har i Sverige är att konsumentgrupp-företrädare, som ideella föreningar och fackförbund, ska kunna förhandla fram bättre priser och villkor för de grupper som de företräder. Tack vare detta ökar konkurrensen på försäkringsmarknaden, och därmed förbättras försäkringsvillkoren.

Ett exempel är att det tidigare i princip inte fanns några villaförsäkringar som ersatte skador av äkta hussvamp, vilket är bland det värsta som kan drabba ett hus. När grupp-försäkringarna började täcka dessa skador kände sig dock resten av marknaden för villaförsäkringar tvungen att följa efter, och nu finns denna försäkring.

Om en ideell förening eller ett fackförbund lyckas förhandla sig fram till bättre grupp-försäkringsvillkor för sina medlemmar hos ett annat försäkringsbolag finns det märkligt nog risk för att föreningen eller fackförbundet kan råka ut för stora problem. Så borde inte vara fallet. Enligt 17 kap. 14 § försäkringsavtalslagen gäller dock att om man som grupp-företrädare – alltså föreningen eller fackförbundet – säger upp samarbetet med försäkringsbolaget upphör grupp-försäkringarna för samtliga medlemmar eller konsumenter som har denna grupp-försäkring. Det innebär att grupp-företrädaren kastas in i ett administrativt och kostsamt kaos, där grupp-företrädaren tvingas börja om från ruta ett och teckna om varenda försäkring.

Ideella föreningar och fackföreningar har ofta små resurser, och konsekvenserna är att det blir svårare för dem att byta grupp-försäkringsbolag och att såväl konkurrensen som konsumentnyttan sätts på undantag.

När försäkringarna tvångsvis måste tecknas om öppnas ett tidsfönster för ett oseriöst försäkringsbolag att – oberoende av om lagstiftning, samarbetsavtal, försäkringsvillkor, förhandlingsunderlag med mera säger att det rör sig om en grupp-försäkring – genom negativ avtalsbindning försöka behålla kunderna och hävda att det rör sig om en direktförsäkring.

17 kap. 14 § försäkringsavtalslagen är i sin nuvarande skrivning närmast kontraproduktiv och behöver ändras. Skälet är att konkurrensen på grupp-försäkringar hämmas genom att incitamenten försvagas för föreningar och fackförbund att förhandla fram bättre grupp-försäkringar. Dessutom öppnas ett tidsfönster för mindre nogräknade försäkringsbolag att försöka behålla grupper av försäkringstagare, trots att grupp-försäkringarna är uppsagda.

Utgångspunkten vid en ändring av detta lagrum kan dock precis som i dag vara att vid byte av grupp-försäkringsbolag upphör grupp-försäkringen för samtliga konsumenter som har grupp-försäkringen. En förändring kan därför stanna vid att komplettera lagrummet med att när försäkringspremierna inte blir högre för samtliga grupp-försäkringstagare och omfattningen av försäkringen blir minst densamma behöver grupp-försäkringen inte upphöra utan kan flyttas över till det nya grupp-försäkringsbolaget. Ingen av

konsumenterna som har gruppforsakringen lider då någon skada eller orsakas någon förlust.

Detta är Kristdemokraternas förslag, och det hade varit roligt att få höra från majoriteten varför detta inte kan genomföras.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Ersättningsrätt

Anf. 132 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Fru talman! Varje år drabbas tusentals personer i Sverige av nackskador. En stor del av skadorna orsakas av trafikolyckor. De flesta som drabbas blir återställda, men för många av dem som har skadats leder skadorna till invaliditet. För många innebär detta en stor omställning, fysisk och psykisk påfrestning samt i vissa fall även utdragna processer med försäkringsbolag för att få ekonomisk ersättning för skadan.

I Trafikskadenämnden kan den trafikskadade få sin sak prövad. Nämnden ska vara oberoende och avgöra tvister mellan skadade och deras försäkringsbolag. Nämnden har dock fått stark kritik, då många trafikskadade och anhöriga upplever att prövningen i Trafikskadenämnden inte är rättsäker. Jag har även själv varit i kontakt med många trafikskadade som bekräftar denna bild.

Mot denna bakgrund har jag skrivit en motion där jag bland annat yrkar att regeringen bör tillsätta en utredning för att undersöka hur Trafikskadenämnden fungerar ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

De skadades tilltro till Trafikskadenämndens förmåga att pröva ärenden objektivt, obundet och rättssäkert är liten och har stadigt minskat under en längre tid. Att de trafikskadade själva har ett så litet förtroende för nämnden borde vara tillräcklig anledning till att regeringen snarast inleder en noggrann undersökning av nämndens verksamhet.

Utskottets majoritet avstyrker min motion och hänvisar till två statliga utredningar med många år på nacken. Att två statliga utredningar från 1995 respektive 2009 har ansett att Trafikskadenämnden fungerar på ett tillfredsställande sätt säger ingenting om hur nämnden fungerar i dag. En översyn av nämnden måste självklart basera sig på ett så färskt underlag som möjligt. Det hör även till saken att det inte i utredningsdirektiven för någon av dessa utredningar ingick en översyn av nämnden.

Det finns anledning att starkt ifrågasätta Trafikskadenämndens obundenhet. Försäkringsbolagen har ett stort inflytande i nämnden. Två försäkringsbolagsrepresentanter är med och fattar beslut i ärenden. Det ger försäkringsbolagen ett stort övertag gentemot de trafikskadade. Det är inte rimligt att den ena parten i en tvist har ett sådant övertag i en tvistenämnd. Det finns även två konsumentrepresentanter som kommer från fackföreningsrörelsen. Det hade varit mer rimligt om de kommit från någon av de trafikskadades organisationer, som är de som har bäst kunskap och erfarenhet av trafikskador. Försäkringsbolagens starka ställning i nämnden bekräftas av att nämnden oftast följer de förslag som presenteras av bolagen. Under 2015 gick nämnden på försäkringsbolagens förslag i 80 procent av fallen.

När en person råkar ut för en olycka utreds han eller hon av den skadades försäkringsbolag. Bolagets läkare träffar inte patienten men går igenom tidigare journaler. Det är läkare som jobbar inom vården som extraknacker åt bolagen som medicinska rådgivare till en lukrativ ersättning. Det är uppenbart att det finns en stor risk för en jävssituation när de läkare som uttalar sig är betalda direkt av försäkringsbolagen. I granskningen av

radioprogrammet *Kaliber* från 2015 visas också att nämndens egna läkare flera gånger har arbetat åt försäkringsbolag samt att nämnden avråder och varnar trafikskadade för att kontakta läkare som brukar ställa sig på patientens sida i tvister mellan försäkringsbolag och de skadade.

Införandet av det så kallade tvistlösningsförfarandet har också inneburit försämringar för den enskilde. Tidigare räckte det att den skadade begärde hos försäkringsbolaget att ärendet skulle prövas i nämnden. Bolaget sammanställde då en promemoria som den skadade kunde lämna synpunkter på och komplettera. I dag ska den skadade vända sig direkt till nämnden och sedan själv ta fram det material – medicinska uttalanden med mera – som han eller hon vill åberopa. Detta innebär stora svårigheter för den skadade, som ofta saknar advokat. Här förväntas den skadade vara sin egen advokat i en situation då han eller hon har tillräckliga svårigheter att få livet att fungera.

I ett fall där sextonårig trafikskadad pojke nekas ersättning skriver försäkringsbolaget att man kan begära att en sextonåring ska förstå hur pass skadad han är efter ett år, så att han vet vad han kommer att klara i framtiden och kan utbilda sig därefter. Det är svårt att finna ord för detta skamliga beteende från försäkringsbolaget i fråga.

Med den starka ställning nämnden har blir ett yttrande därifrån i praktiken slutet på skaderegleringen. I så gott som samtliga fall väljer den skadade att inte gå vidare till domstol, eftersom det innebär en stor ekonomisk risktagning för den trafikskadade. Det behövs en översyn av hela processen när det gäller ersättning till trafikskadade. Det är uppenbart att det behövs ett helt nytt omtag runt dessa frågor.

De tusentals trafikskadade och nackskadade har lidit länge nog. Det är inte värdigt att behandla skadade människor på detta sätt. En grundlig översyn och granskning av Trafikskadenämndens arbete är en god början. Jag yrkar bifall till min reservation nr 2.

Anf. 133 ROBERT HANNAH (L):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Liberalernas reservation nr 3. Det gäller solidariskt betalningsansvar även för ungdomar.

För Liberalernas del är det viktigt att unga och barn som har orsakat skada genom att begå brott också ska göra rätt för sig, men det måste finnas en väg ut även för dessa personer. Omyndiga personer som har begått enstaka brott måste få möjlighet att sona det de har gjort och gå vidare.

Det solidariska betalningsansvar för skadestånd som i dag finns, och som även gäller människor som är omyndiga, gör att många ungdomar som har begått brott tillsammans med andra men senare lämnat kriminaliteten bakom sig får börja sitt vuxenliv med en skuldbörda därför att de andra ungdomarna inte har betalat sin del av skadeståndet. Även om man vid tidpunkten för brottet var omyndig blir man alltså solidariskt skadeståndsskyldig för andra personers brott och deras del av skadeståndet.

Att ungdomar som har tagit sitt ansvar, betalat sin del av skulden och sonat sitt brott ska tvingas bära bördan av andras obetalade skadestånd gör det ytterst svårt för ungdomar att bryta en kriminell verksamhet och livsstil. Därför tycker vi i Liberalerna att det solidariska skadeståndsansvaret för personer under 18 år bör tas bort.

Herr talman! Jag kommer från Göteborg, en stad som har varit otroligt drabbad av kriminalitet på sistone. Det har varit många skjutningar och liknande. Jag vet att många av dessa grabbar rekryteras när de är omyn-diga, för att begå brott i stället för äldre personer.

Många av dem vill leva ett hederligt liv och göra rätt för sig, men vi från statens sida gör det otroligt svårt med avhoppbarverksamhet – som innebär att man ska få stöd från socialen, polisen och andra enheter – om vi upprätthåller en ordning där den unga personen ska tvingas betala för alla personer som har begått brott tillsammans med dem. Det blir svårt för oss som stat och politiker att få någon att hoppa av om personen i fråga inte ser en möjlighet att bli skuldfri och börja om på ny kula efter att ha sonat sitt brott, betalat sin del av skulden och tagit sin del av straffet.

Därför menar Liberalerna att denna lagstiftning är otroligt viktig att genomföra och att vi bör yrka bifall till detta. Och jag hoppas att de andra partierna nästa år tänker över detta. Det är nämligen en otroligt viktig del för att stoppa den gängkriminalitet som just nu sprider sig i Sverige.

Anf. 134 JOHANNA HARALDSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka avslag på motionerna och därmed bifall till förslaget i betänkandet *Ersättningsrätt*.

Jag tänkte ägna min talartid i denna debatt åt en fråga inom civilutskottets område som mer än andra har skapat upprördhet och engagemang hos mig, och det är hanteringen av trafikskadade. Jag har pratat med personer och läst om människor i olika åldrar som berättat om sina liv efter en trafikolycka som har resulterat i en nackskada.

Det är många gånger väldigt sorgliga historier om hur människor blir misstrodda och inte får ersättning för den skada eller arbetsförmåga de råkat ut för och om försäkringsläkare som förkastar behandlande läkares utlåtanden. Jag har mött en stor misstro mot det system vi har, där upplevelsen är att ingen för den försäkrades talan. Jag har haft samtal med personer som har drivit sin sak vidare i domstol men där förlorat och fått stora skulder ovanpå skada och arbetsförmåga.

När vi får vittnesmål från så många människor som har liknande upplevelser och som inte litar på vårt system behöver vi agera. Problembilden, som för mig klarnat alltmer och som riksdagsledamöter från både Socialdemokraterna och andra partier sedan tidigare har lyft fram i denna kam-mare genom debatter, motioner och frågor, är komplex. Det handlar i mångt och mycket om försäkringsläkare som har stort inflytande vid be-dömning av skadan och skadans uppkomst.

Opartiskheten hos dessa läkare ifrågasätts, eftersom de avlönas av försäkringsbolagen. Tillsynen över försäkringsläkare är bristande eftersom Finansinspektionen är tillsynsmyndighet när det kommer till försäkrings-branschen och inte har kompetens när det gäller att bedöma läkares yrkes-utövning. Det vittnas även om att handläggningstiderna många gånger är orimligt långa. Ibland dröjer det flera år innan den skadade får besked om ersättning, och informationen till den försäkrade är ofta bristfällig.

Trafikskadenämnden är den tvistlösningsnämnd som finns, och det är dit de försäkrade överklagar beslut de inte är nöjda med. Försäkringsbola-gen och deras medicinska rådgivares inflytande anses även här vara för stort. Beviskraven är också väldigt höga i Trafikskadenämnden.

Herr talman! Vi som folkvalda behöver skaffa oss bred kunskap och underlag för våra beslut. I förmiddags anordnade jag tillsammans med två andra ledamöter ett seminarium just för att skaffa mer kunskap och föra samtal med både försäkringsbolag och skadelidande. Under seminariet presenterades en undersökning som gjorts bland nackskadade, där det framkom att det var väldigt stor skillnad mellan försäkringsläkares och behandlande läkares bedömning av invaliditetsgrader. Att få sambandet mellan olycka och skada godkänt har blivit svårare, och fler och fler är missnöjda med försäkringsbolagens handläggning.

Denna regering har till skillnad från den förra tagit fasta på den kritik som framkommit på trafikförsäkringsområdet, och man har agerat. Regeringen beslutade i maj förra året att ge Finansinspektionen i uppdrag att kartlägga och analysera försäkringsbolagens processer och rutiner avseende personskador för att klargöra om god försäkringsstandard vid skadereglering upprätthålls. Hanteringen av de trafikskadade ska särskilt belysas, och försäkringsläkarnas roll i förhållande till behandlande läkare och ersättningssystem ska kartläggas. Finansinspektionen ska återkomma med en handlingsplan för fortsatta insatser.

Kritiken som har lyfts fram gäller även vården och bemötandet av personer med nackskador och långvariga smärttillstånd. Det finns en stor osäkerhet inom svensk sjukvård kring både diagnostisering och behandling av nackskadade. Många skadade vittnar om att sjukvården menar att smärtan inte beror på nackskador utan är psykisk och att man hänvisas till terapi. Samtidigt har människor fått bättre hjälp utomlands – senast i måndags rapporterade *SVT Nyheter* om ett sådant fall.

Om inte kunskapen finns inom sjukvården skapar det givetvis i förlängningen dåliga förutsättningar för att skadade ska få rätt ersättning från försäkringen. Behovet av en mer samlad kunskap och forskning inom området var något som alla deltagare vid det seminarium jag tidigare nämnde var överens om – alla, från skadelidande till försäkringsbolag.

För att skapa en rättssäker behandling av trafikskadade är det därför oerhört viktigt att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att utvärdera och kartlägga vilka förutsättningar hälso- och sjukvården har för att erbjuda personer med trafikskador en god vård. Man ska även bedöma behovet av och möjligheten att ta fram nationella kunskapsstöd till vården på det här området, vilket skulle innefatta insatser som främjar ett gott bemötande av patienterna.

Jag är glad att regeringen har tagit dessa initiativ, och jag hyser en stor förhoppning om att både Socialstyrelsen och Finansinspektionen lägger fram bra analyser, kartläggningar och förslag på förändringar som gör att vi tar steg mot en bättre och mer rättssäker trafikförsäkring.
(Applåder)

Anf. 135 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag valde att ta replik på Johanna Haraldsson eftersom hon representerar ett av regeringspartierna.

Ni i majoriteten har beslutat er för att avslå min motion, och jag undrar hur ni resonerar. Du och jag verkar ha samma bild av situationen för trafikskadade, med alla de svårigheter som de står inför, till exempel när det gäller att få ersättning och vad gäller försäkringsläkarnas starka inflytande.

Trafikskadenämnden har fått massiv kritik från många trafikskadade under en lång rad år, vilket vi också hörde i dag på seminariet. Detta är ingen ny fråga.

De trafikskadade upplever att prövningen i Trafikskadenämnden inte är objektiv, obunden och rättssäker. Jag har själv – precis som du – varit i kontakt med många trafikskadade som bekräftar den här bilden.

Anser du inte, nu när de trafikskadades tilltro till Trafikskadenämndens förmåga att pröva ärenden på ett rättssäkert sätt är så låg, att detta borde vara tillräcklig grund för att snarast ta initiativ till att genomföra en grundlig utredning med syfte att granska hur Trafikskadenämnden fungerar ur ett rättssäkerhetsperspektiv?

Anf. 136 JOHANNA HARALDSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, Lotta Johnsson Fornarve, för att du också tar upp denna fråga. Den är oerhört viktig för många människor, men det är också en väldigt komplex fråga med många aspekter och många olika intressen som spelar på marknaden. Jag anser att regeringen har tagit fasta på några av de viktigaste av dessa i de uppdrag som man har gett till myndigheterna, Socialstyrelsen och Finansinspektionen.

Det handlar om vård, bemötande och kunskapsstöd när vi talar om Socialstyrelsen. Beträffande den andra aspekten handlar det om rättssäkerheten i bedömningen från försäkringsbolagen och i nästa steg också om försäkringsläkarnas roll.

Jag tycker att denna översyn är ett tydligt kvitto på att regeringen tar den här frågan på allvar.

Anf. 137 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag håller med om att det är bra att regeringen har tagit tag i den här frågan. Jag ställer mig också positiv till de åtgärder som man har vidtagit.

Men jag menar att detta inte är tillräckligt – man måste göra mer. Man måste titta på Trafikskadenämnden på djupet. Man måste titta på hur den verkligen fungerar, för det har kommit fram så mycket kritik från trafikskadades sida, och denna kritik är massiv.

Det är uppenbart att försäkringsbolagen har ett starkt inflytande – alltför starkt – i nämnden. Vi ser också hur man i de allra flesta fall som behandlas i nämnden följer bolagens linje. År 2015 gjorde man detta i 80 procent av fallen, vilket jag tycker talar sitt tydliga språk.

Det finns också mycket annat att säga om Trafikskadenämnden som jag tycker visar på att man måste gå till botten med hur den fungerar. Ett exempel är det faktum att de trafikskadade själva inte är representerade i nämnden, vilket jag tycker är väldigt negativt.

Anf. 138 JOHANNA HARALDSSON (S) replik:

Herr talman! Det finns absolut mycket kritik, men jag tror att den bottenar i hanteringen från början. Det handlar både om sjukvården och om försäkringsbolagen. När detta sedan förs vidare i kedjan förs missnöjet med.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Ersättningsrätt

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

På papperet skulle jag säga att Trafikskadenämnden inte ser ut att ha överblick av något intresse. Men om det kvarstår stora problem efter dessa utvärderingar och de förslag som jag hoppas att både Socialstyrelsen och Finansinspektionen kommer att lägga fram – om dessa åtgärder inte ger effekt på förtroendet för hela processen – måste man givetvis gå vidare i kedjan och titta på fler delar.

Jag tycker att vi ska låta det arbete som har startat ha sin gång. Sedan får vi fortsätta om vi ser att det inte ger effekt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 9.)

§ 7 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU5
Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen
föredrogs.

Anf. 139 EMANUEL ÖZ (S):

Herr talman! KU5 handlar om uppföljningen av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen.

Konstitutionsutskottet ska enligt riksdagsordningen följa detta arbete och en gång om året meddela kammaren sina iakttagelser. I detta betänkande redovisas resultatet av den uppföljning som har gjorts under 2015. Betänkandet bygger också på yttranden som vi har fått in från andra riksdagsutskott.

Subsidiaritetsprincipen handlar om att beslut ska fattas så effektivt och så nära medborgarna som möjligt. Den används för att avgöra om en fråga ska beslutas på EU-nivå eller i medlemsstaterna. Detta handlar alltså om maktfördelningen mellan de nationella parlamenten och Europeiska unionen.

I samband med godkännandet av Lissabonfördraget kom de nationella parlamentens inflytande att stärkas, bland annat genom möjligheten som infördes med subsidiaritetsprövningen och möjligheten att avge en subsidiaritetsvarning.

Det är viktigt att riksdagen tillämpar den möjlighet som Lissabonfördraget tillskapade: att vi tillsammans med andra nationella parlament antingen kan påverka innehållet i ett lagförslag eller förhindra att lagförslaget behandlas vidare. Genom dessa möjligheter kan riksdagen med andra nationella parlament ta beslut som hamnar så nära medborgarna som möjligt.

Det är ur demokratisk synpunkt viktigt att de svenska medborgarna känner att de beslut som fattas inte ligger långt ifrån dem och att beslut är förankrade i den svenska vardagen.

Under 2015 översände kommissionen 21 lagförslag för subsidiaritetsprövning, och riksdagen lämnade ett motiverat yttrande. Detta är en klar minskning i antalet förslagsutkast från kommissionen jämfört med föregående år. Vad gäller riksdagen, och även de andra nationella parlamenten, kan vi också konstatera en minskning i antalet motiverade yttranden.

Detta är på sätt och vis bra, därför att det ger oss mer tid till att kunna sätta ökat fokus på att genomföra, tillämpa och utvärdera den lagstiftning som redan finns på plats.

Herr talman! En återkommande fråga i KU5 handlar om kommissionens motiveringar. Enligt artikel 5 i protokoll nr 2, om tillämpningen av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, ska utkastet till lagstiftningsakter motiveras med avseende på subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna. Detta gäller oavsett om det är kommissionen eller någon annan som är förslagsställare.

Vi har i samband med tidigare uppföljningar kunnat konstatera brister i kommissionens motiveringar för sina lagförslag, det vill säga varför det passar bättre att besluta om ett lagförslag på unionsnivå.

Bristerna har bestått i att motiveringarna har varit ofullständiga, kortfattade eller helt saknats, vilket försvårar för de nationella parlamenten när de ska bedöma om ett förslag är förenligt med subsidiaritetsprincipen eller inte.

Uppföljningen i detta betänkande visar att det saknades motiveringar i 5 av 21 utkast, det vill säga 23 procent av alla utkast. Vi ska inte luras av att antalet procent har ökat eftersom det egentligen handlar om ett mindre antal utkast. De motiveringar som är bristfälliga eller helt saknas berör således ett mindre antal utkast från kommissionen än föregående år.

Inte heller har de utskott här i riksdagen som har yttrat sig till KU haft några invändningar mot motiveringarna utifrån subsidiaritetsprincipen, vilket kan ge uppfattningen att bristerna kan vara av någon annan karaktär.

Men alldeles oavsett detta kvarstår de facto problematiken med bristfälliga motiveringar från kommissionen. Och så länge dessa brister kvarstår utgör detta en svaghet i lagstiftningsprocessen inom unionen, vilket kommissionen ytterst bär ansvaret för.

Det är därför viktigt att det klart framgår hur kommissionen har resonerat för att komma fram till om förslagen är förenliga med subsidiaritetsprincipen eller inte.

Kommissionen, liksom andra förslagsställare, har en absolut skyldighet att motivera sina utkast till lagstiftningsakter, detta enligt protokoll nr 2. KU kommer att bevaka denna fråga även fortsättningsvis.

Vidare, herr talman, har KU vid upprepade tillfällen betonat värdet av informationsutbyte mellan de nationella parlamenten, vilket KU även här framhåller. Mot denna bakgrund bad utskottet även om en kommentar från de andra riksdagsutskotten till om några kontakter hade tagits med andra nationella parlament i syfte att inhämta information om pågående subsidiaritetsprövningar.

Det konstateras, liksom vid flera tidigare uppföljningar, att inget av utskotten uppger sig ha haft några kontakter med andra nationella parlament. Om vi inte kommunicerar med andra parlament kan vi gå miste om värdefull information. Men vi går även miste om möjligheten att uppnå de gränsvärden som finns i fördraget så att vi skulle kunna påverka innehållet i eller till och med stoppa ett lagförslag.

För att säkra det effektiva utövandet av de parlamentariska befogenheterna när det gäller övervakningen av subsidiaritetsprincipen krävs ett utökat samarbete mellan de nationella parlamenten.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Denna fråga måste diskuteras med större allvar, herr talman, och i större utsträckning. I den diskussionen bör vi i riksdagen rannsaka oss själva, titta på vad vi har gjort och fråga oss själva vad vi kan göra i vår strävan efter bättre samarbeten i dessa avseenden.

I detta sammanhang ska ändå framhållas att riksdagens representant vid EU:s institutioner är en möjlig väg till informationsutbyte med andra nationella parlament. Några av utskotten som lämnat yttranden till KU säger att de har haft kontakter med riksdagens representant och funnit att kontakterna fungerar väl och att den information som de har mottagit har varit värdefull. Detta är såklart en konstruktiv del på vägen mot förbättring men inte fullt tillräcklig för att i praktiken kunna uppfylla hela syftet med subsidiaritetsprövningen.

Den sista delen som jag vill lyfta fram här, herr talman, och som också finns angiven i betänkandet handlar om databasen som kallas för IPEX. KU har även begärt kommentarer från de utfrågade utskotten om inhämtande av information från IPEX. Det har där framkommit uppgifter om att informationen i IPEX varken är fullständig eller relevant när utskott har behandlat subsidiaritetsärenden, något som vi också hört tidigare. Det saknas till exempel uppgifter från en del medlemsstater, och information som har lagts in är ofta inte skriven på engelska utan på andra originalspråk.

Dessutom börjar tidsfristen för subsidiaritetsärenden löpa samtidigt i alla medlemsstater, vilket gör att utskotten som regel har begränsad nytta av IPEX under själva beredningen av ett ärende. Detta är ett återkommande problem. Utskott framhåller därför den begränsade nyttan med databasen och tycker att den ska förbättras. Därför skriver vi i KU att riksdagen bör verka för att IPEX utvecklas till att bli ett effektivare verktyg för informationsutbyte mellan de nationella parlamenten.

Herr talman! Jag tror att jag har varit ganska tydlig med att lyfta fram vikten av att tillämpa subsidiaritetsprincipen och hoppas att riksdagens utskott fortsätter att göra det – det gäller alla utskott – och att de också lämnar sina yttranden till KU angående deras iakttagelser. Då kan vi i KU bättre upprätthålla uppföljningen av tillämpningen av subsidiaritetsprincipen, som vi ska redovisa här varje år. Förhoppningsvis står jag här igen i januari nästa år och berättar om alla förbättringar som har skett liksom utskottens iver att få yttra sig över de iakttagelser som gjorts vid genomgången av subsidiaritetsärendena.

(Applåder)

Anf. 140 PATRICK RESLOW (M):

Herr talman! Enligt riksdagsordningens 9 kap. 20 § andra stycket har riksdagen att pröva om ett utkast till en lagstiftningsakt från EU strider mot den så kallade subsidiaritetsprincipen, alltså principen om att beslut ska fattas så effektivt och så nära medborgarna som möjligt. I praktiken är det utskotten som gör prövningarna enligt 7 kap. 8 § andra stycket. Vi ska årligen meddela kammaren om de iakttagelser som vi gör. Det är därför vi står här i dag. Mycket av det har Emanuel redan varit inne på, så jag tänker inte utveckla det närmare.

Årets uppföljning skulle man kunna sammanfatta i tre iakttagelser.

Den första är att vi nu börjar se resultaten av kommissionens ambitioner att förbättra lagstiftningen. Kommissionen har sedan en tid tillbaka haft som målsättning att lägga fram färre förslag än vad man tidigare har gjort. Det är helt och hållet i syfte att man på ett bättre sätt ska kunna genomföra, tillämpa och utvärdera befintlig lagstiftning. Det är alltså fokus på kvalitet snarare än på kvantitet.

Vi i konstitutionsutskottet ser positivt på utvecklingen och kan konstatera att som följd av denna blir antalet subsidiaritetsprövningar färre. Under den aktuella perioden, det vill säga kalenderåret 2015, har 21 utkast prövats av riksdagen. Endast i ett fall medförde det ett motiverat yttrande från riksdagen. Totalt i EU var det åtta motiverade yttranden som kom in, det vill säga en klar minskning, i alla fall till antalet, jämfört med året dessförinnan. I procent räknat har det skett en viss ökning. Men utvecklingen är helt klart positiv.

Den andra iakttagelsen handlar om själva processen vid hanteringen av subsidiaritetsprövningarna. Skatteutskottet har exempelvis i sitt yttrande framfört att det finns anledning att se över tidsramarna för subsidiaritetsprövningarna. Man anför att det finns situationer när förhandlingar har påbörjats redan innan tidsgränsen för subsidiaritetsprövningar har löpt ut. För skatteutskottets vidkommande har detta aktualiserats vid ett tillfälle under det aktuella året. Det vill säga att det nåddes en överenskommelse i rådet innan den nationella tidsfristen hade löpt ut. Detta är såklart inte en tillfredställande situation. Vi delar skatteutskottets bedömning att det finns risk för att subsidiaritetsprövningarna förlorar i betydelse om man inte tillämpar regelverket korrekt. Det är också något som vi har påpekat tidigare år, att åttaveckorsfristen måste upprätthållas och tillämpas korrekt.

En annan del av processen som är problematisk, som Emanuel Öz var inne på, är motiveringarna. Det är viktigt att kommissionen tillämpar regelverket korrekt, det som finns i protokoll nr 2, nämligen att man ska motivera subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna korrekt, inte bara göra något kort i ingressen utan faktiskt göra det, så som det framgår av protokollet, som en egen rubrik. Det ska vara klart och tydligt vad det hela handlar om. Här kan vi se att i 5 av 21 utkast till lagstiftningsakter saknas detta eller är i alla fall bristfälligt. Det är något som utskottet fäster vikt vid och framhåller måste förbättras och förändras.

Den tredje och sista iakttagelsen är att kontakterna med andra nationella parlament och informationen måste förbättras. När det gäller kontakter med andra nationella parlament inom EU har vi tidigare konstaterat att det sker ganska sällan. Däremot har man, som Emanuel Öz var inne på, kontakt med riksdagens representant vid EU:s institutioner och får därigenom hjälp med att hålla informationskontakter med andra parlament. Vår representant vid EU:s institutioner har ständigt kontakt med sina motsvarigheter från andra nationella parlament. Där finns ett indirekt meningsutbyte. När det däremot gäller direkt utbyte av information med andra nationella parlament återstår lite att göra. Där finns en klar förbättringspotential.

En annan punkt handlar om databasen IPEX. Efter att ha tittat på de yttranden som kommer in anser utskottet att den fortfarande inte är tillräckligt bra. Det handlar om språksvårigheter och brister i informationen som finns lagrad där.

Vi vidhåller det vi har sagt under flera år: IPEX måste utvecklas och bli bättre vad gäller tillgänglighet, och den måste vara mer lätthanterlig så att den uppfyller sitt syfte.

Jag ska inte upprepa vad föregående talare har sagt mer än så.
(Applåder)

Anf. 141 FREDRIK ERIKSSON (SD):

Herr talman! Jag har ingen reservation eller annat yrkande, utan jag vill mest bara tacka de övriga i utskottet och kansliet för att vi gemensamt har lyckats få till ett så bra betänkande som möjligt där vi på ett adekvat sätt sammanställer och informerar om flera av de brister och tillkortakommanden som EU:s arbete är behäftat med.

Särskilt uppskattar jag att de övriga i utskottet har visat sig lyhörda och positivt inställda till flera av de utvecklande förbättringsförslag som vi har presenterat för att göra uppföljningen ännu bättre.

Numera ber vi således också övriga utskott att yttra sig om sådant som hur majoritetsförhållandena har sett ut inom respektive utskott när det har prövats om de olika EU-förslagen kan anses leva upp till subsidiaritetsprincipen eller ej.

Vi har också särskilt uppmärksammat de möjligheter som EU-rätten medger att inom ramen för denna prövning även bedöma om förslagen kan anses vara proportionerliga eller inte.

Likaså har vi öppnat för en mer lärande process där övriga utskott uppmanas att själva komma med förslag på hur uppföljningen kan förbättras ytterligare.

För att dessa tillkommande möjligheter och förbättringar ska kunna realiseras fullt ut är det väsentligt att övriga utskott tar tillfället i akt att faktiskt yttra sig.

Jag har för egen del uppmanat ledamöterna i vår riksdagsgrupp att ihärdigt driva denna fråga inom sina olika utskott. Likaså hoppas och tror jag att övriga partiets företrädare här i dag gör detsamma inom sina riksdagsgrupper. Härigenom kan vi erhålla ett än mer fullödigt material framöver och förhoppningsvis värna våra demokratiska principer och vårt nationella självbestämmande ännu bättre – något jag tror att de flesta av oss är måna om.

Dock kan jag inte låta bli att förundras lite över Sveriges till synes något ambivalenta inställning till EU.

Det kommer väl knappast som en större överraskning för någon av oss att Sverige är en av de största nettobidragsgivarna till detta monstruösa experiment med federalistiska ambitioner.

Samtidigt välkomnar vi alltså att kommissionen lägger fram allt färre förslag, och vissa beklagar till och med att Storbritannien röstade för brexit och motiverar det med att Storbritannien utgjorde en av våra främsta allierade mot EU.

Sålunda förefaller vi varje år plöja ned sisådär 30 miljarder kronor i något som vi helst verkar vilja ha så lite att göra med som möjligt.

Pengar som skulle räcka till att exempelvis anställa över 50 000 nya lärare i den svenska skolan går nu i stället till franska bönder, infrastruktur i Polen, lönlösa projekt i Rumänien och diverse räddningsaktioner efter decennier av sydeuropeisk överbudspolitik. Genom EU ger vi till och med pengar till Erdoğan Turkiet för att de ska skicka migranter till Europa.

För mig liknar det här biståndspolitik mer än något annat, så snart är det kanske dags att se över om vi inte kan göra en Dac-avräkning mot biståndsramen för åtminstone delar av EU-avgiften.

Prot. 2016/17:56
18 januari

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 8 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU10
Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning
föredrogs.

Anf. 142 ANDREAS NORLÉN (M):

Herr talman! År 1809 avsattes kung Gustav IV Adolf genom en oblodig statskupp. Det kan sägas ha markerat inledningen på en utveckling mot demokrati i Sverige, en demokrati där regeringsmakten och den offentliga förvaltningen står under tydlig kontroll. Denna kontroll syftar till att motverka maktmissbruk och godtycke och främja insyn, gott regeringsarbete och god förvaltning.

Efter statskuppen utarbetades 1809 års regeringsform. Två nyheter i denna regeringsform var justitieombudsmannen, JO, och riksdagens konstitutionsutskott, KU. KU fick uppgiften att granska att regeringen och dess ministrar följer lagar och andra regler medan JO fick motsvarande uppdrag i relation till den statliga förvaltningen och så småningom även den kommunala förvaltningen.

Alltsedan dess, alltså sedan mer än 200 år, granskar konstitutionsutskottet olika aspekter av hur regeringsmakten utövas.

Granskningen har utförts på olika sätt genom åren, men sedan 1990-talet är det fast praxis att KU varje år överlämnar två granskningsbetänkanden till riksdagen, ett för den så kallade höstgranskningen och ett för vårgranskningen.

Det vi nu debatterar är betänkandet som rör höstgranskningen hösten 2016.

Det som KU främst förknippas med är nog vårgranskningen, som bygger på en granskning av enskilda statsråd utifrån anmälningar från riksdagens ledamöter. KU och dess kansli lägger dock väl så mycket kraft på höstgranskningen.

Jag vill framföra ett varmt tack till utskottets ledamöter för gott samarbete i denna granskning och likaledes ett varmt tack till tjänstemännen vid KU:s kansli, under ledning av kanslichef Peder Nielsen, för hårt och skickligt arbete med granskningen.

Höstgranskningen kretsar varje år kring ett halvdussin ämnen som väljs ut av KU på KU:s eget initiativ. Det handlar om att studera och följa upp arbetsprocesser inom regeringen och i Regeringskansliet. Fokus är inte, som i vårgranskningen, på att ta ställning till om en minister förtjänar kritik eller inte utan på att analysera om olika ärendetyper hanteras på ett

ur konstitutionell synvinkel tillfredsställande vis och att ge rekommendationer för framtiden så att regeringsarbetet kan utvecklas.

Jag vill här kort redovisa vilka ämnen den nu aktuella granskningen har behandlat och vilka slutsatser KU har kommit fram till.

Under rubriken Regeringens sammansättning och regeringsarbetets organisation har utskottet fortsatt att följa utvecklingen av antalet tjänstgörande i Regeringskansliet. Granskningen visar att antalet har ökat från 4 537 år 2015 till 4 642 år 2016. Antalet anställda kan låta högt men inkluderar alla anställda på Sveriges beskickningar runt om i världen och även alla som arbetar inom det statliga utredningsväsendet. Sverige har internationellt sett ett litet regeringskansli.

Vidare har utskottet gått igenom regeringsprotokoll från 2015, bland annat underprotokollen från Miljö- och energidepartementet och Försvarsdepartementet.

Detta är en granskning vars anor kan härledas ända tillbaka till 1809. Då, för 200 år sedan, läste utskottets ledamöter personligen igenom regeringens protokoll. Numera görs den formella protokollsgenomgången av tjänstemän vid utskottets kansli.

Vid varje höstgranskning brukar KU granska regeringens handläggning av en viss grupp förvaltningsärenden. Även om många förvaltningsärenden de senaste 20 åren har förts från regeringen till myndigheter eller domstolar avgörs ännu omkring 5 000 ärenden varje år av regeringen, och en hel del av dem är förvaltningsärenden.

Genomgången har denna gång avsett ärenden om överklagande av beslut om att utvidga eller upphäva strandskydd. Utskottet konstaterar att handläggningstiderna i flera fall är långa, och det förekommer långa tidsutdräkter utan att några handläggningsåtgärder kan identifieras.

I synnerhet när det gäller överklagandeärenden är det enligt utskottet viktigt att hålla handläggningstiderna så korta som möjligt eftersom handläggningen redan har pågått under en lång tid i olika andra instanser.

Utskottet framhåller betydelsen av en god bemanning i Regeringskansliet och menar att man inte kan skylla på personalbrist för att förklara långa handläggningstider. Vi pekar också på vikten av en effektiv och ändamålsenlig organisation och menar att det finns skäl att överväga om de nuvarande arbetsätten bör ses över för att skapa förutsättningar för en snabbare handläggning.

Utskottet har också granskat Utrikesdepartementets hantering av ärenden om barn i internationella förhållanden. Denna granskning kommer Annicka Engblom att kommentera för Moderaternas räkning, så jag säger inte mer om den här och nu.

I en annan granskning har utskottet gjort en genomgång av det parlamentariska inslaget i utredningsväsendet. Den kommer min partivän Maria Abrahamsson att behandla, så jag hänvisar till hennes anförande.

Vidare har utskottet granskat proportionalitetsbedömningen vid inskränkningar av den kommunala självstyrelsen. Bakgrunden är den grundlagsändring som trädde i kraft 2011 och som föreskriver att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett inskränkningen. Samtliga propositioner från 2011 och framåt har gått igenom.

Utskottet kan konstatera att i det stora flertalet lagstiftningsärenden som rör kommunerna har det gjorts en proportionalitetsprövning, som redovisas i propositionen. I några ärenden är proportionalitetsprövningen mindre tydlig eller saknas.

Utskottet framhåller att olika omständigheter som regeringen har lyft fram som skäl för att inte göra en proportionalitetsbedömning inte i sig är en grund för att avstå från en proportionalitetsprövning. Det kan handla om att ett lagförslag träffar kommuner och landsting som delar av ett kollektiv där det även ingår andra organ eller företag, andra arbetsgivare. Det kan handla om att lagförslag avser genomförande av EU-rätt, har tillkommit efter ansökan från berörda landsting, innebär att en befintlig skyldighet utvidgas eller innefattar bemyndiganden för regeringen att meddela föreskrifter som rör kommunerna. Det här menar vi inte i sig utesluter att en proportionalitetsbedömning behöver göras.

Om en prövning bedöms uppenbart obehövlig eller av något annat skäl inte är möjlig att göra bör skälen för detta tydligt redovisas i propositionen. Utskottet betonar också hur viktigt det är att möjligheterna att vidta mindre ingripande åtgärder än de som föreslås undersöks som ett led i proportionalitetsprövningen och att de övervägandena redovisas i propositionen. Utskottet förutsätter att åtgärder vidtas för att säkerställa rutiner för en mer systematisk och konsekvent tillämpning av proportionalitetsprövningskravet och att man får en ökad tydlighet och enhetlighet i redovisningen av proportionalitetsprövningarna.

Slutligen har utskottet granskat styrningen av vissa myndigheter under Näringsdepartementet, inklusive två affärsverk. Myndighetsdialogen utgör ett viktigt löpande och strukturerat inslag i relationen mellan regeringen och dess myndigheter, men dokumentationen av den utgörs, såvitt framgår av granskningen, endast av dagordningar, vilket försämrar möjligheterna att följa upp utfallet av mötena. Utskottet inskräper vikten av dokumentation vad gäller innehållet i myndighetsdialogen. Med bättre dokumentation förbättras möjligheterna för de inblandade att följa upp mötet. Förutsättningarna för KU:s granskning blir då bättre.

Vidare gör utskottet vissa uttalanden när det gäller den ekonomiska styrningen. Att riksdagen godkänner en investeringsplan för affärsverkens investeringar innebär inte i sig att riksdagen medger att ett ekonomiskt åtagande för staten får göras. När det gäller regleringsbrevan anför utskottet att riksdagens beslut innebär att anslagen ställs till regeringens, inte myndigheternas, disposition.

Det är några exempel på påpekanden vi gör.

Som framgår av den redovisning jag nu har gjort har KU genomfört en noggrann genomgång av ett antal viktiga delar av regeringsarbetet och framfört konstateranden och rekommendationer av olika slag med det grundläggande syftet att regeringsarbetet hela tiden ska bli bättre. Insyn i och kontroll av regeringsmakten och regeringens arbete är ett viktigt inslag i en levande demokrati. Därigenom håller KU arvet från 1809 levande ännu efter två århundraden.

Med detta, herr talman, anmäler konstitutionsutskottet för riksdagen resultatet av den granskning som redovisas i detta betänkande.

(Applåder)
(forts. § 10)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.53 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FöU3 Försvarspolitik

Punkt 1 (Försvarspolitisk inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (M)
3. res. 2 (L)
4. res. 3 (KD)

Förberedande votering 1:

18 för res. 2
14 för res. 3
291 avstod
26 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Penilla Gunther (KD) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Förberedande votering 2:

76 för res. 1
18 för res. 2
229 avstod
26 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Krister Hammarbergh (M) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Huvudvotering:

214 för utskottet
77 för res. 1
32 avstod
26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 45 SD, 21 MP, 21 C, 20 V

För res. 1: 77 M

Avstod: 17 L, 15 KD

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Punkt 2 (Perspektivstudiens utformning)

1. utskottet
2. res. 4 (L, M, C, KD)

Votering:

193 för utskottet
130 för res. 4
26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 45 SD, 21 MP, 20 V
För res. 4: 77 M, 21 C, 17 L, 15 KD
Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Punkt 5 (Psykologiskt försvar)

1. utskottet
2. res. 9 (SD, V)

Votering:

258 för utskottet
65 för res. 9
26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 77 M, 21 MP, 21 C, 17 L, 15 KD
För res. 9: 45 SD, 20 V
Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Punkt 7 (Försvarssamarbete med Finland)

1. utskottet
2. res. 12 (SD)

Votering:

206 för utskottet
45 för res. 12
72 avstod
26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 5 M, 21 MP, 21 C, 20 V, 17 L, 15 KD
För res. 12: 45 SD
Avstod: 72 M
Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -
Camilla Waltersson Grönvall (M) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU6 Associationsrätt

Punkt 1 (Könsfördelning i bolagsstyrelser m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

147 för res. 1

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 77 M, 45 SD, 21 C, 17 L, 15 KD

För res. 1: 106 S, 21 MP, 20 V

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Patrik Engström (S) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Åtgärder för att främja kvinnors inflytande i näringslivet)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

300 för utskottet

23 för res. 3

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 77 M, 45 SD, 19 MP, 20 V, 17 L, 15 KD

För res. 3: 2 MP, 21 C

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Jonas Eriksson och Emma Nohrén (båda MP) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 6 (Sänkt krav på aktiekapital)

1. utskottet

2. res. 4 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

147 för res. 4

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 77 M, 45 SD, 21 C, 17 L, 15 KD

För res. 4: 106 S, 21 MP, 20 V

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Punkt 7 (Avskaffande av kravet på bolagsstämma)

1. utskottet
2. res. 5 (M)

Votering:

246 för utskottet

77 för res. 5

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 45 SD, 21 MP, 21 C, 20 V, 17 L, 15 KD

För res. 5: 77 M

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU7 Ersättningsrätt

Punkt 4 (Flytträtt för gruppförsäkring)

1. utskottet
2. res. 1 (KD)

Votering:

307 för utskottet

16 för res. 1

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 106 S, 77 M, 45 SD, 21 MP, 21 C, 20 V, 17 L

För res. 1: 1 S, 15 KD

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Johanna Haraldsson (S) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 7 (Handläggning av trafikskadeärenden)

1. utskottet
2. res. 2 (V)

Votering:

303 för utskottet

20 för res. 2

26 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 77 M, 45 SD, 21 MP, 21 C, 17 L, 15 KD

För res. 2: 20 V

Frånvarande: 6 S, 7 M, 3 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Punkt 11 (Solidariskt skadeståndsansvar)

1. utskottet

2. res. 3 (L)

Votering:

305 för utskottet

17 för res. 3

27 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 S, 77 M, 44 SD, 21 MP, 21 C, 20 V, 15 KD

För res. 3: 17 L

Frånvarande: 6 S, 7 M, 4 SD, 4 MP, 1 C, 1 V, 2 L, 1 KD, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

§ 10 (forts. från § 8) **Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning** (forts. KU10)

Anf. 143 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! KU har i den så kallade höstgranskningen gjort vissa iakttagelser som kan bidra till att göra det offentliga Sverige lite bättre. Att den offentliga makten utövas på ett sätt som är förenligt med gällande lagar och regler och samtidigt effektivt och transparent är viktigt för att medborgarna ska ha förtroende för det demokratiska styrelseskicket.

KU vill i sitt ställningstagande betona vikten av att författningar kungörs i god tid så att tid finns för att kunna anpassa sig till nya regler. Lagar blir inte respekterade om de tillkännages men de facto inte kan följas. Därför behöver tillkännagivanden göras i god innan de träder i kraft.

En annan sak vi påpekar är de långa handläggningstider som finns i vissa förvaltningsärenden hos Regeringskansliet. Man hänvisar då ofta till personalsituationen. Det är inte en tillfredsställande ordning att ärenden blir liggande beroende på barnledighet eller andra orsaker. Det får organisationen ordna till så att man kan följa rimliga handläggningstider.

Regeringen förbereder en ny förvaltningslag som kommer till efter ett tillkännagivande från 2005 från de dåvarande oppositionspartierna, de borgerliga partierna och Miljöpartiet, tillsammans. Sedan gjordes en utredning som var klar 2010, men den råkade väl hamna i någon byrålåda och blev liggande under hela förra mandatperioden. Man har nu hittat den i byrålådan, och det kommer en proposition under våren. Där kommer skärpningar att ske i förslaget till ny förvaltningslag för att man ska komma till rätta med en del saker som är uppenbara problem.

En särskild problematik som KU har granskat i år är hur Utrikesdepartementet har hanterat ärenden om svenska barn som har omhändertagits av utländska sociala myndigheter. Man kan konstatera att UD och dess organisation inte är till för att agera mer likt sociala myndigheter i Sverige. Denna typ av ärenden är man inte alldeles van vid, och det har lett till att man i vissa fall inte har hanterat dem på ett tillfredsställande sätt. Det finns skäl att överväga vilka åtgärder som behövs för att dessa ärenden ska kunna handläggas på ett bättre sätt.

KU har också tittat på det parlamentariska inslaget i utredningarna och hur det har utvecklats. Vi konstaterar att i många fall tillgodoses behovet av allsidighet och effektivitet bäst om man gör parlamentariska utredningar där politiken och olika politiska riktningar kan påverka utredningsarbetet.

Antalet utredningar med parlamentariskt inslag har varierat kraftigt under utredningsperioden. Det verkar som att minoritetsregeringar ofta tillsetter parlamentariska utredningar, och det kanske man gör för att möjliggöra tillräckligt parlamentariskt stöd för lagstiftning. En tendens som kan ses är att antalet renodlade parlamentariska utredningar minskar medan antalet utredningar med annan typ av parlamentariskt samråd ökar.

Det kan dock konstateras att om ett syfte med en utredning är att få en bred politisk förankring för en lagstiftning kan en parlamentarisk utredning vara att föredra. Det skapar möjlighet till kompromisser och samförstånd, vilket naturligtvis är särskilt viktigt i vissa frågor. Andra former kan vara att föredra om det handlar om mer begränsade utredningar eller om frågor där det viktigaste kanske är att oppositionen är informerad om den process som pågår.

Det är därför viktigt vilken utredningsform som väljs, och oavsett vilken form man väljer är det viktigt att olika uppfattningar som har framkommit under utredningsarbetet framgår när utredningen presenteras.

Enligt en grundlagsändring som trädde i kraft 2011 måste en proportionalitetsbedömning göras när den kommunala självstyrelsen begränsas. I huvudsak har detta fungerat bra, men det finns några avvikelser. De kan i huvudsak förklaras av tre skäl. Det första är att kommuner och landsting ingår bland många andra organ som drabbas. Det andra är att det kan handla om implementering av EU-regler i den svenska lagstiftningen. Det tredje är vad man kan uppfatta som en kodifiering av den praxis som redan finns.

Vad KU konstaterar är att detta inte är några orsaker till att man ska låta bli att göra en proportionalitetsbedömning. Om man gör ett undantag måste det tydligt framgå, och av vilka skäl. Att värna den kommunala självstyrelsen är en viktig del av den svenska demokratin som jag tror att många är rädda om.

Utskottets granskning av styrningen av vissa myndigheter under Näringsdepartementet föranleds delvis av iakttagelser som har gjorts under tidigare granskningar. Det gäller till exempel hur Sjöfartsverket kunde köpa helikoptrar för uppåt 1 miljard kronor utan att riksdagsbeslut fanns för denna stora investering.

Vår utredning visar att det saknas dokumentation av den kommunikation som sker mellan verken och Regeringskansliet. När denna dokumentation saknas finns det inte heller någon möjlighet till den typ av ansvarskrävande som föreskrivs i regeringsformen. Därför måste vi från riksdagens sida kräva att myndighetsdialogen dokumenteras på ett bra sätt.

Till slut vill jag som en hommage till min gruppleddare Björn von Sydow uppmärksamma att utskottet också säger att det är av stor vikt att man långsiktigt tar ansvar för de viktiga kulturhistoriska samlingarna inom transportområdet, och då naturligtvis särskilt inom tågsektorn.

(Applåder)

Anf. 144 JONAS MILLARD (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka mina utskottskollegor och även kansliet för ett väl genomfört arbete som vi har lagt ned mycket tid och energi på.

Jag vill nu be utskottet och kammarens övriga medlemmar att dra sig sina matematikkunskaper till minnes, för jag tänker jonglera lite grann med siffror.

År 1990 avgjordes 20 650 regeringsärenden. Samma år arbetade 1 786 personer i Regeringskansliet, vilket innebär att det var 11,56 ärenden per anställd och år.

Vi flyttar fram några år, till 2007. Då var motsvarande siffra nere i 2,44 ärenden per anställd och år.

I september 2015 fanns det 2 975 tjänstgörande i Regeringskansliet om man undantar kommitté- och utlandsanställda. Samtidigt kan vi konstatera att regeringen under 2015 avgjorde 5 007 regeringsärenden. Det gör att siffran är nere på 1,68 ärenden per år och anställd.

Vad vill jag då säga med det här lilla matteproblemet? Jo, herr talman, antalet anställda vid Regeringskansliet har näst intill fördubblats sedan 1990 medan antalet regeringsärenden under samma tid har minskat med 75 procent. Vilka andra arbetsplatser i Sverige skulle kunna beskrivas på det här sättet?

I runda slängar kostar varje avgjort regeringsärende ca 1,3 miljoner kronor. Då ska man dessutom ta i beaktande att den största ärendegruppen är nya anställningar till just Regeringskansliet.

Herr talman! Aldrig förut har så många gjort så lite som man gör just nu i Regeringskansliet. Apropå detta vill jag nu gå över till att tala om en annan sak som vi har tagit upp i det här betänkandet, nämligen det parlamentariska inslaget i utredningsväsendet.

En god ordning är naturligtvis att en fråga först utreds och remitteras för att sedan bli ett konkret lagförslag. Numera, herr talman, verkar det vara lite tvärtom. Ett statsråd beställer en utredning som har till syfte att lägga fram just det förslag statsrådet vill ha, och i slutet av dagen har regeringen en utredning som passar deras politiska idéer som handen i handsken.

Så här borde det naturligtvis inte gå till. Utredningsväsendet är rätt använt ett ypperligt instrument i den svenska förvaltningstraditionen. Fel använt blir det ett slöseri med tid och resurser. Därtill, menar jag, riskerar det att urholka betydelsen av den kvalitetsmärkning som kommittéstämpeln är tänkt att utgöra.

Utskottet har identifierat två utredningsformer med parlamentariskt inslag: parlamentariska kommittéer och parlamentariska samråd, som kan se lite olika ut. Det kan finnas olika skäl till valet av utredningsform med parlamentariskt inslag. Regeringskansliet menar att varje situation är unik. Detta bestrider jag naturligtvis inte, men samtidigt är det rimligt om liknande frågor också behandlas relativt lika. Det är bra för den demokratiska legitimiteten och för att erhålla en god slutprodukt.

Utskottet har funnit att om ett av huvudsyftena med ett utredningsuppdrag är att ha en bred politisk förankring kan en parlamentarisk kommitté vara att föredra. Genom en sådan utredningsform ges vi som oppositionspartier tillfälle att på ett så tidigt stadium som möjligt komma in i reformarbetet, och det ges då möjligheter till kompromisser och samförstånd i

politiska frågor. Det är viktigt att utredningen inte är given på förhand så att oppositionen hålls som gisslan utan att regeringen genom aktuellt statsråd verkligen lyssnar in vad oppositionen har att säga.

När det gäller utredningar med parlamentariska referensgrupper eller annan form av parlamentariskt samråd visar granskningen att det i kommittédirektiven i regel saknas närmare uppgifter om hur det parlamentariska inslaget ska se ut och hur själva samrådet ska vara utformat. Inte heller anges hur resultatet av det parlamentariska samrådet ska tas om hand och hur det ska redovisas.

Genomgången som har gjorts av oss i utskottet visar också att redovisningen av de samråd som ägt rum varierar stort i de olika betänkandena. För att komma till rätta med det jag anfört och för att bibehålla allmänhetens förtroende för statsapparaten bör insynen och de parlamentariska inslagen i utredningar förstärkas och förbättras. Det tjänar alla parter på.

För närvarande pågår en översyn av kriterierna för redovisningen i kommittéberättelsen. Utskottet anför, och jag delar denna uppfattning, att även redovisningen av det parlamentariska inslaget i en utredning bör ingå.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag meddela att utskottet också har gått igenom hur regeringen vid beredningen av sina lagförslag tagit hänsyn till den kommunala självstyrelsen. I korthet konstaterar utskottet, vilket är en uppfattning jag och Sverigedemokraterna delar, att det även här finns brister och otydlighet från regeringens sida. När KU nu överlämnar detta eniga betänkande förväntar vi oss därför att regeringen tar till sig av de synpunkter som vi nu har anfört.

Låt mig därför, herr talman, som en sista del i detta anförande, och även om julen nu är över, skicka med en liten önskelista till Regeringskansliet och till statsministern utifrån vad jag nyss har anfört.

Önskelistan har följande punkter: För det första tycker jag att det är viktigt att regeringen klarar av att återta kontrollen över sitt eget regeringskansli. Trenden att fler och fler anställda gör allt mindre måste naturligtvis vända.

För det andra måste regeringen respektera utredningsväsendet. När regeringen tillsätter nya utredningar ska man inte försöka styra utredningen genom att exempelvis tillsätta utredare enbart utifrån vilken partibok de har. Det gäller naturligtvis inte bara utredningar utan även andra utnämningar som regeringen ansvarar för.

Sist men inte minst på min önskelista finns punkten att regeringen måste freda den kommunala självstyrelsen. Att flytta makten uppåt som regeringen gärna har gjort när det gäller exempelvis EU har drabbat det här landet tillräckligt. Kommuners, landstings och regioners rätt till stort självbestämmande måste respekteras i stället för att inskränkas.

I detta anförande instämde Fredrik Eriksson (SD).

Anf. 145 NICLAS MALMBERG (MP):

Herr talman! Konstitutionsutskottets granskning av regeringens handläggning föranleder ingen allvarligare eller djupare kritik, men precis som med all annan verksamhet kan regeringens arbete naturligtvis förbättras och förstärkas. Utskottet har därför en rad synpunkter och iakttagelser.

Prot. 2016/17:56
18 januari

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

Jag vill i mitt anförande koncentrera mig till fyra områden. Det handlar om långa handläggningstider vad gäller strandskyddsärenden, det parlamentariska inslaget i utredningar, det kommunala självstyret och dokumentationen vid regeringens myndighetsdialog.

Jag börjar med långa handläggningstider vid strandskyddsärenden. Konstitutionsutskottet kan konstatera att det är oacceptabelt långa handläggningstider. De är ofta över ett år, och i några ärenden till och med över två år. Det här är inte en ny situation. Det har sett ut så tidigare också. Regeringen svarar att det är svårt att förutse arbetstider på grund av mängden ärenden och hur komplexa de olika överklagandeprocesserna är. Men eftersom det här har varit ett problem under en längre tid kan vi konstatera att det inte handlar om enstaka arbetstoppar utan om att departementet är systematiskt underbemannat. Det är därför glädjande att departementet svarar att man ser behov av att stärka enheten framöver.

Naturligtvis ska Regeringskansliet inte växa ohämmat, om jag får bolla tillbaka till Socialdemokraternas inlägg här tidigare, men ett departement får heller inte vara underbemannat i förhållande till det arbete man har att utföra.

Jag vill helt och fullt underkänna den matematik som Sverigedemokraterna för fram här. Att räkna på antalet avslutade ärenden per tjänsteman är inte relevant om man inte samtidigt tittar på ärendenas komplexitet och hur omfattande de är. Den matematiken är alltså falsk.

Vad gäller det parlamentariska inslaget i utredningar kan vi konstatera att det över tid har skett en förskjutning från parlamentariska kommittéer till ett ökat inslag av ensamutredare med parlamentariska referensgrupper. Utifrån den utvecklingen finns det skäl att se över och komplettera kommittéförordningen.

Jag hade själv under förra året, 2016, förmånen att ingå både i en parlamentarisk kommitté, Mediegrundlagskommittén, och i en parlamentarisk referensgrupp till Medieutredningen. Jag kan konstatera att arbetsätten skiljer sig åt som natt och dag.

I Mediegrundlagskommittén upplevde jag att samtliga partier bidrog väldigt konstruktivt till att hitta lösningar på svåra juridiska frågor. Och arbetet har resulterat i vad jag tror är en möjlighet för regeringen att återkomma med en proposition som är väl förankrad i riksdagen, där vi i slutändan kan få bred parlamentarisk majoritet.

Min bild när det gäller den parlamentariska referensgruppen till Medieutredningen är att de flesta partier inte deltog för att bidra med förslag till hur utredningens frågeställningar skulle lösas, utan de deltog mer för att inhämta information. Det är tämligen talande att vi i slutändan bara var två ledamöter i referensgruppen som deltog i den utvärdering av arbetet som gjordes.

Det är helt klart att parlamentariska kommittéer är att föredra om regeringens syfte är att på ett tidigt stadium försäkra sig om att ha bred parlamentarisk förankring för förslag. Om man vill använda sig av parlamentariska referensgrupper bör det tydliggöras vilket ansvar och vilket mandat referensgrupperna faktiskt har.

Vad gäller dokumentationen av myndighetsdialogerna behöver jag inte bli särskilt långrandig. Utskottet konstaterar att den enda dokumentation som finns är mötesdagordningar. Flera myndigheter önskar samtidigt någon form av minnesanteckningar, så att det ska vara lättare att följa upp

och utvärdera myndighetsdialogerna. Om konstitutionsutskottet ska kunna fullgöra granskningen är det också nödvändigt att dokumentationen blir mer fullständig.

Avslutningsvis gäller det det kommunala självstyret. Vi är nog många här i kammaren som har erfarenhet av kommunalt arbete, och kanske har vi i den rollen varit kritiska till eller ifrågasatt när riksdag och regering på olika sätt har inskränkt det kommunala självstyret, om än med goda intentioner. När regeringsformen korrigerades 2011 infördes det därför en så kallad proportionalitetsprincip. Varje inskränkning av det kommunala självstyret ska vara motiverat utifrån vad man vill uppnå i slutändan. I förarbetena till lagen talades det också om att det i varje proposition ska göras en beskrivning av hur ett ärende påverkar det kommunala självstyret.

I utskottets granskning kan vi konstatera att det görs i de allra flesta fall. Av 83 propositioner som på olika sätt hanterar kommunala frågor har det gjorts en sådan proportionalitetsbedömning i de allra flesta fall. Men i 18 propositioner saknas en motsvarande bedömning. Det kan vara på det sättet att regeringen ändå har gjort en prövning och funnit att ett förslag har ringa påverkan på det kommunala självstyret. Men det ska i så fall tydliggöras i propositionen.

Utskottet menar överlag att regeringen måste vidta åtgärder för att säkerställa rutiner för en systematisk och konsekvent tillämpning av proportionalitetsprövningar.

Anf. 146 JONAS MILLARD (SD) replik:

Herr talman! Jag är egentligen inte förvånad över att Niclas Malmberg har invändningar mot mitt sätt att räkna. Han tillhör ett av regeringspartierna som har förordat att Regeringskansliet ska få ett ständigt ökande anslag.

Efter Niclas resonemang vill jag ändå ifrågasätta vad han menar när han säger att det är orättvist att räkna på det sättet. I betänkandet kan vi båda läsa hur det resoneras om vilka sorters ärenden Regeringskansliet hanterar i dag. Det är en sjunkande graf för antalet författningsärenden, medan antalet anställningsärenden har ökat.

Det finns säkert olika typer av komplexitet. Men tidigare behandlades över 20 000 regeringsärenden, som betydligt färre anställda kunde klara av. Jag har svårt att se att komplexiteten skulle vara så mycket större i dag. Men Niclas får gärna resonera kring det.

Anf. 147 NICLAS MALMBERG (MP) replik:

Herr talman! Till att börja med är utgångspunkten för Sverigedemokraternas kritik felaktig. Om vi tittar på utvecklingen över tid kan vi se att antalet tjänstgörande vid Regeringskansliet var som allra flest, 4 885, år 2009. Efter det har det varit en sjunkande trend. År 2016 var antalet 4 642.

Det är alltså inte på det sättet att den nuvarande rödgröna regeringen expanderar. Vi har tvärtom ett lite mindre regeringskansli än tidigare. Men sett tillbaka i tiden, om vi jämför med 1990, är det väsentligt många fler som arbetar på Regeringskansliet nu.

Min kritik mot det Sverigedemokraterna framför här är dock inte kopplad till siffrorna i första hand utan till att man inte analyserar det bakomliggande material som finns. Ingenting i Sverigedemokraternas anförande pekar på att ärendena skulle vara enklare nu eller ens likvärdiga. Vi kan se

att många av de ärenden som hanteras inom Regeringskansliet är långt mycket mer komplicerade nu än en del av de som hanterats tidigare. Regeringen utförde mer enkla, administrativa åtgärder i början av 90-talet.

Anf. 148 JONAS MILLARD (SD) replik:

Herr talman! Det var i princip det Niclas sa i sitt anförande också. Han sa att vi inte vet hur ärendena såg ut, att ärendena kan vara mer komplexa i dag än tidigare. Jag efterfrågar vilket fog du har för det. I det betänkande som finns hittar i alla fall jag ingenting som skulle styrka den tesen över huvud taget. Vi kan snarare konstatera att den största ärendegruppen handlar om att man anställer nya personer till Regeringskansliet. Det kan inte rimligtvis vara ett så komplext ärende att det behövs betydligt fler personer för det. Det konstateras också att författningsärendena, som kanske borde vara mer komplexa, är en ärendegrupp som minskar.

Du får gärna utveckla ditt resonemang, Niclas Malmberg, och svara tydligt på vilket fog du har för att hävda att ärendena i dag är så pass mycket mer komplexa att det behövs så pass många fler personer när de tar hand om så pass många färre ärenden.

Anf. 149 NICLAS MALMBERG (MP) replik:

Herr talman! Det har naturligtvis funnits en mängd komplexa ärenden även under tidigare mandatperioder. Om vi jämför 90-talet med nu kan vi se att det fanns många komplexa ärenden då också. Men utifrån den mängd ärenden som hanterades då fanns det sannolikt också en lång rad ärenden som var av enklare administrativ art.

Att anställa någon är däremot inte ett enkelt ärende. Det är inget man kan göra lättvindigt. Det kräver stor noggrannhet så att man får rätt personer med rätt kompetens.

Det vore önskvärt att Sverigedemokraterna som parti vinnlade sig om att vara mer noggranna när de anställer personer till sitt eget partikansli. Vi har alla läst om de personer som har funnits på Sverigedemokraternas partikansli och som har stark koppling till rysk propaganda. Det hade vi kanske sluppit om man var mer seriös vid sina anställningsförfaranden.

Anf. 150 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har valt att under hösten 2016 granska hur regeringen har skött hanteringen av ärenden inom sju områden. Det har gällt

- besluten om regeringens sammansättning och regeringsarbetets organisation
- regeringsprotokollen och vissa förvaltningsärenden
- UD:s hantering av ärenden om barn i internationella förhållanden
- det parlamentariska inslaget i utredningsväsendet
- proportionalitetsbedömningar vid inskränkningar av det kommunala självstyret
- styrning av vissa myndigheter under Näringsdepartementet.

En hel del av detta har naturligtvis redan tagits upp i debatten.

Vårt KU-kansli har inom dessa områden funnit en del intressanta saker som jag vill lyfta fram. Det gäller bland annat debatten som just fördes när det gäller regeringsärenden. Antalet regeringsärenden minskade totalt sett med 276. Det som minskade mest var antalet författningar. Det som ökade mest var antalet anställningsärenden. Under 2016 ökade antalet anställda på Regeringskansliet med 92 jämfört med föregående år.

Att jämföra tyngden på ett ärende är dock svårt. Om man ser budgetpropositionen för hela landet som ett ärende och jämför den med ett anställningsärende är anställningsärendet i det avseendet naturligtvis ett ganska enkelt ärende.

Konstitutionsutskottet lyfter som vanligt fram vikten av att lagar ska kungöras i god tid innan de ska träda i kraft. Vi betonar i granskningen att myndigheternas handläggningstider, särskilt när det gäller överklagade ärenden, alltför ofta är orimligt långa. KU-kansliet har särskilt granskat hanteringen av överklaganden gällande strandskydd.

KU betonar att de långa handläggningstiderna ofta skapar dubbelarbete inom myndigheterna, men att det naturligtvis är de enskilda som drabbas hårdast av långa handläggningstider. Det handlar ofta om ekonomiska och personliga förhållanden av stor betydelse för de personer som har överklagat. Själv har jag också motionerat till riksdagen om de långa handläggningstiderna och hoppas verkligen att det i samband med den nya förvaltningslagens införande ska ske en förbättring.

Som ett resultat av granskningen av Utrikesdepartementets ärenden om barn i internationella relationer lyfter KU också fram betydelsen av snabb hantering. Snabb hantering är avgörande för hur man lyckas med de ärenden där barn förts utomlands av någon av föräldrarna. Vi i KU betonar att i ärenden, där svenska barn tagits om hand av sociala myndigheter i annat land, är det viktigt att säkerställa att Utrikesdepartementet ger ett konsulärt stöd i andra länder.

När det gäller det parlamentariska inslaget i statliga utredningar vill KU få en bättre information om vilka som ingår i utredningsarbetet och i vilka former referenspersonerna har medverkat i utredningsarbetet. Inte sällan är det nu så att medverkande politiker känner sig som gisslan i utredningar där de inte har kunnat vara med och påverka utredningarnas förslag. Den för ett tag sedan framlagda Medieutredningen är, som jag ser det, en sådan utredning. Den utredningen skulle ha vunnit på att ha varit en parlamentarisk utredning i stället för en enmansutredning med en parlamentarisk referensgrupp.

Konstitutionsutskottet har funnit att i det stora flertalet lagstiftningsärenden som rör kommunerna har proportionalitetsbedömningar gjorts och redovisats. Men vi lyfter särskilt fram att de lagar som träffas av kravet på proportionalitetsbedömning också ska underställas Lagrådet för granskning. Det har hittills inte fungerat riktigt bra.

När det gäller den vårgranskning som vi genomförde under förra året fick KU erfarenheter av brister i styrningen av främst Sjöfartsverket. Utifrån det har nu KU granskat styrningen av Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Trafikverket och Transportverket. KU efterlyser en bättre dokumentation av myndighetsdialogen och lyfter fram att riksdagens budgetbeslut ställer

Prot. 2016/17:56

18 januari

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

medel till regeringens förfogande, men det är först genom regeringens regleringsbrev som myndigheterna får tillgång till medel för sina investeringar.

Herr talman! KU:s höstgranskning av främst regeringens administrativa rutiner kan knappast betraktas som att ha lett till allvarlig kritik. Men det finns en hel del som regeringen och dess myndigheter kan sköta på ett bättre sätt och som vi har uppmärksammat i vår granskning.
(Applåder)

Anf. 151 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Mina kollegor har redan förtjänstfullt redogjort för ärendet på ett mycket pedagogiskt sätt, men icke förty finns det några frågor som jag särskilt har lagt märke till under det här årets höstgranskning.

För medborgare finns det nog ingenting som skapar en sådan irritation och misstro som långsamma eller ogenomträngliga ärendehanteringar. Vi har till stor del byggt samhället på att det ska finnas förtroende och förståelse för hur ärenden behandlas av våra myndigheter. Det ska ske skyndsamt, transparent och rättssäkert.

I årets granskning av förvaltningsärenden går KU igenom ärenden som gäller överklaganden av olika beslut om att utvidga eller upphäva strandskydd i vilka regeringen fattat beslut under 2015. Och, tyvärr, lämnar även årets granskningar av förvaltningsärenden en hel del övrigt att önska. Det gäller i princip samma saker som utskottet tidigare har konstaterat.

Handläggningstiderna är för långa, besluten är för krångliga att förstå, ibland på grund av det sätt som ärendet har handlagts på och ibland på grund av att språket har utformats så att det lika gärna hade kunnat vara på grekiska. Faktum är att det i många fall hade varit enklare om det hade varit på grekiska för oss som försöker att ta oss igenom denna textmassa. Sammantaget leder detta naturligtvis till att ärendebalansen ständigt byggs på med överklaganden.

Redan i granskningen 2014 uppmärksammade utskottet att Miljöprovningssenhetsenheten inte fungerade optimalt. Regeringskansliet framhöll en ansträngd arbetssituation för medarbetarna som en förklaring till långa handläggningstider. Nu finns det alltså skäl att återigen framhålla att det inte är godtagbart att handläggningen av olika ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda fördröjs på grund av att personalsituationen inte är tillfredsställande.

Departementet uppger förvisso att enheten har förstärkts med en tidsbegränsad anställning under 2016, och man ser behovet av ytterligare anställningar i framtiden. Trots det tycker jag att det är på sin plats att understryka – vilket utskottet också mycket tydligt skriver – vikten av att hålla handläggningstider så korta som möjligt eftersom långa handläggningstider drabbar enskilda och kommuner hårt.

Herr talman! Från strandskydd övergår jag till bortförda barn – utskottet har hand om många och breda ärenden. Utskottet har inom ramen för granskningen gått igenom akter som rör frågor om barn med svensk hemvist som olovligen förts bort eller kvarhållits i ett annat land samt ärenden där svenska barn omhändertagits av ett annat lands sociala myndigheter.

Barnärenden är en fråga som särskilt berör de flesta av oss. Bara tanken på att man skulle separeras från ens barn är olidlig – av vem eller av vilka skäl kan egentligen kvitta för den som drabbas – men särskilt svårt blir det nog om man inte känner att man får det stöd som man har rätt till och att fallet inte blir korrekt och komplett behandlat av de myndigheter som vi har lärt oss att lita till när det uppstår en kris. Det är en del av det så kallade samhällskontrakt som vi alla har tecknat.

Självklart är varje ärende unikt och därför extra komplicerat, och i fall som handlar om barn som olovligen förs bort eller kvarhålls i ett annat land måste man vara medveten om att UD i ärenden som omfattas av en konvention eller förordning inte äger processen självt, och att UD även i ärenden där varken en konvention eller förordning är tillämplig har begränsade möjligheter att lämna bistånd och än mindre att driva processen. Här råder nationell lagstiftning och det andra landets rättsprocess.

Men trots detta vill jag understryka vikten av att utskottet här framhåller betydelsen av att departementet inom givna ramar gör sitt absolut yttersta för att ärendena ska handläggas så snabbt och effektivt som möjligt och att även möjligheten att använda sig av diplomatiska kontaktvägar övervägs. Kort sagt: Vi måste använda alla tänkbara lagliga medel för att kunna förena föräldrar och barn. Dröjsmål i handläggningen av ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda eller förbiseenden till följd av personalsituationen är enligt utskottet inte godtagbart, som vi har poängterat tidigare, och särskilt inte i ärenden som dessa, skulle jag vilja poängtera.

Utskottet noterar att departementet avser att ta fram en vägledning där rutiner ska förtydligas. Av svaret framgår också att arbetet med att ta fram nya rutiner är prioriterat, även om det inte finns en fastställd tidsplan – något som jag tycker är beklagansvärt. Ingenting är nämligen så effektivt för att få fram ett arbete som en projektplan med en deadline.

Herr talman! Bara för att jag inte har tagit upp frågan om regeringens sammansättning, betydelsen av författningars ikraftträdande, vikten av det parlamentariska inslaget i utredningsväsendet, proportionalitetsbedömning vid inskränkningar av den kommunala självstyrelsen och så vidare innebär det inte på något sätt att jag inte inser betydelsen av den granskning och de uttalanden som utskottet gör. Jag vill bara säga att mina kollegor redan förtjänstfullt tagit upp frågorna och att jag därför instämmer både med dem och med utskottets höstanmälan 2016.

(Applåder)

Anf. 152 ANNICKA ENGBLOM (M):

Herr talman! Precis som utskottets ordförande inledde den här debatten med har vi två huvudsakliga granskningar. Vi i konstitutionsutskottet brukar åka runt och träffa olika organisationer och företrädare och presentera vårt utskottsarbete. Det är då framför allt vårgranskningen och utfrågningen av regeringen som vi är mest kända för.

Mindre känd är den höstgranskning vars resultat vi nu har att debattera. Denna är av mer administrativ karaktär. Icke förty är våra nedslag i de beslutsprocesser som regeringen gör av det hela och som vi granskar oerhört viktiga. För när det inte fungerar är det enskilda människor som kom-

mer i kläm. Detta är vi satta att granska och så att säga ta bort från skrivbordet. Det här gäller särskilt när det handlar om att våra minsta medborgare, barnen, kommer i kläm. För dem har vi ett särskilt ansvar.

Att ett förhållande spricker är en tragik i sig, herr talman. När det finns barn med i bilden kompliceras det hela ytterligare, och självklart även för barnen. När barnen dessutom på olika sätt förvägras att träffa den ena vårdnadshavaren, kanske för att modern eller fadern för bort barnen ur landet, har vi ett särskilt ansvar.

Detta är ett internationellt problem i och med att flera länder är inblandade. Därför har ett antal internationella konventioner ingåtts, och dem har Sverige skrivit under och infört i sin egen rätt. Främst gäller detta Haagkonventionerna från 1980 och 1996, där det bland annat handlar om att säkerställa ett snabbt återförande av ett eller flera olovligt bortförda barn. Det handlar om att skydda rätten för vårdnad och umgänge för båda föräldrarna, och det ska även ses ur ett barnperspektiv.

Därtill har vi EU-medlemsstater en Bryssel II-förordning att förhålla oss till. Grundläggande för samtliga stater runt om i världen är barnkonventionen, som Sverige också har ratificerat. I de administrativa processer som det handlar om här har vi dessutom en nationell förvaltningslag med objektivitet och snabb hantering att beakta. Det finns alltså ett stort regelverk runt omkring.

Varje land som har skrivit under och antagit Haagkonventionen har utsett en central myndighet som ska hantera alla de kontakter som behövs vid ett olovligt bortförande av barn. I Sverige är detta Utrikesdepartementet.

Herr talman! Det är bland annat hanteringen av Utrikesdepartementets processer som vi i vår granskning har gjort en djupdykning i under hösten. Detta omfattar tiden januari till juni 2016, och det handlar om de öppna ärenden som föreligger, nämligen 24 stycken. Ärendena gäller som sagt olovligt bortförda eller kvarhållna barn eller barn som har sin hemvist i Sverige men som har blivit omhändertagna av sociala myndigheter i utlandet.

På UD finns något som heter konsulära enheten och civilrättsgruppen, KC-C, och denna enhet har huvudansvaret för detta. Dessa handläggare har en grannliga uppgift att hantera med tanke på att i princip varje fall är unikt, även om vissa rutiner självklart ska vara gemensamma för dem. Men ärendena skiljer sig åt till sin karaktär, och detta ställer stora krav på handläggarna liksom på deras flexibilitet. Jag vill härifrån talarstolen rikta ett tack till de tjänstemän som arbetar på den här enheten, för jag förstår att de har en stor arbetsbelastning.

Något som är avgörande för hanteringen av bortförda barn är tidsfaktorn. Skyndsamhet i dessa fall är inte bara en viktig human faktor utan också avgörande för hanteringen av dem. Enligt Haagkonventionen kan man nämligen om ett ärende har dragit ut i över ett år faktiskt förvägra ett återförande av hänsyn till att barnet har rotat sig i sin nya miljö.

När vi har tittat på dessa ärenden har vi sett att de sträcker sig från 14 dagar till i flera fall många år. Detta är självklart ohanterligt. I UD:s egen broschyr till föräldrar vars barn har förts bort understryks tidsfaktorn. Det är viktigt att tjänstemännen på enheten också i sin arbetsmiljö får möjligheter att utföra sitt arbete. Det ligger därför ett stort ansvar på de högre ansvariga cheferna, och ytterst ansvarig är statsrådet Margot Wallström.

Några av de notat som vi i konstitutionsutskottet har gjort handlar exempelvis om ärendets avslutande. Det har förekommit att man har avslutat ett ärende utan att tillförsäkra sig om att föräldrarna är införstådda med detta. Det kan bero på olika orsaker. Man har kanske inte fått tag i dem, men då ska man uttömma alla till buds stående medel. Precis som Tina Acketoft från Liberalerna tidigare lyfte fram undrar även vi varför man inte använder ambassader och konsulat i större utsträckning.

Vi har också lyft fram ärenden som hamnar mellan stolarna. I de svar som vi har fått har man anfört att enheten tidvis haft en hög arbetsbelastning, att ärenden har överförts till en ny handläggare och att det har funnits sjukskrivningar. Allt detta är på KU:ska ej godtagbart. Man måste definitivt tillförsäkra sig att det finns en arbetssituation som gör att ärenden inte faller mellan stolarna.

Det ska inte på grund av sådana faktorer gå så lång tid att det får en faktisk impact på själva ärendet. I slutändan kan detta till och med leda till att ett återförande inte kan göras till den förälder som har vårdnaden på grund av de konventioner som vi har ingått.

Jag vill kort sagt instämma i Tina Acketofts utläggning av detta ärende. Jag är uppfylld av detta och hoppas att vi också kan följa upp att man verkligen tar till sig de notat som vi i KU har gjort. Det gäller barnen, våra minsta, som är våra mest utsatta medborgare. Jag tror ingen här i kammaren har någon som helst svårighet att förstå hur det skulle kännas om man själv befann sig i denna situation.

(Applåder)

Anf. 153 EMANUEL ÖZ (S):

Herr talman! Jag tänkte ägna min tid till att tala om regeringens handläggning av vissa förvaltningsärenden, där vi har granskat överklaganden till regeringen i olika strandskyddsärenden. Denna fråga har översiktligt berörts av några av de föregående talarna. Jag instämmer i det de har sagt. Detta är en allvarlig fråga som förtjänar att upprepas, och jag tänkte göra en liten djupdykning i den.

Vi har i vår granskning fokuserat på fyra olika aspekter vad gäller handläggningstiderna. Vi har tittat på den totala handläggningstiden, på tidsåtgången i olika skeden då handläggningen tycks ha avstannat, på tidsåtgången mellan den avslutande skriftväxlingen och regeringens beslut samt tidsåtgången mellan det att överklaganden har inkommit och det att parterna har ombetts att komplettera överklagandena.

Några talare har redan nämnt tidsåtgången, men jag vill ge några exempel. Vi kan konstatera att i de flesta ärenden har den totala handläggningstiden uppgått till mellan sex och tolv månader. Det förekommer dock även ärenden som överstiger ett år, vilket ur rättssäkerhetssynpunkt är något oroväckande. Det finns i betänkandet dessutom exempel på ärenden som har pågått under två år och till och med under två och ett halvt år.

Ett par av de granskade ärendena tycks ha blivit liggande under en förhållandevis lång tid i olika skeden av handläggningen innan man vidtagit åtgärder och fattat beslut. I ett ärende framgår det att handläggaren vid departementet cirka nio månader efter det att överklagandet kom in för prövning förde ett samtal med länsstyrelsen för att fastställa hur förslaget hade kungjorts. Två veckor efter det fattade man beslut i ärendet.

Detta ger oss en bild av hur länge man låtit ärenden ligga innan man har gjort något. Det dröjer helt enkelt oskäligt lång tid innan åtgärder vidtas i dessa ärenden. Det finns såklart fler exempel i betänkandet, men jag nöjer mig med dessa för att belysa problematiken med den långa handläggningstiden.

Herr talman! Regeringen är ju inte en förvaltningsmyndighet i förvaltningslagens mening. Trots detta anses det viktigt att regeringen i regeringsärenden följer de principer som förvaltningslagen ger uttryck för, särskilt i de fall då regeringen uppträder som högsta myndighet i förvaltningsorganisationen.

I förvaltningslagens 7 § framgår kraven tydligt: Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så snabbt, billigt och enkelt som möjligt, utan att rättssäkerheten på något sätt eftersätts.

Frågan om snabb handläggning har en central betydelse för enskilda människor, men även för myndigheterna. Detta har uppmärksammats i förarbetena till förvaltningslagen men också hos oss i KU. Om behandlingen i många av dessa ärenden drar ut på tiden skapas lätt stora ärendebalanser. Myndigheterna får då ägna en hel del tid åt att besvara frågor om ärenden som väntar på avgörande.

Det är dock den enskilde som blir hårdast drabbad av att ärendehandläggningen drar ut på tiden, vilket också några av de föregående talarna med all rätt har nämnt. Att i ovisshet behöva gå och vänta under lång tid på ett myndighetsbeslut som kanske gäller frågor som har avgörande betydelse för en persons ekonomiska eller personliga förhållanden kan förorsaka otrygghet och personligt lidande. Det kan i vissa fall också medföra ekonomiska förluster. Detta är således inte enbart en servicefråga utan handlar i högsta grad också om den enskilda människans rättssäkerhet.

Herr talman! KU har, som tidigare påpekats, vid flera tidigare tillfällen i olika granskningar av förvaltningsärenden uttalat att det är otillfredsställande med långa handläggningstider, och det konstaterar vi även denna gång.

Departementet har i sina svar till oss bland annat skyltt på den höga och svåra arbetsbelastningen och de olika ärendenas komplexitet och omfattning. Men det är trots detta inte godtagbart att sådana här lägen uppkommer i departementen, särskilt då departementen, som jag förstått det när jag läst handlingarna, säger sig ha förberett sig med bland annat extra personal.

Utskottet vill mot bakgrund av den aktuella granskningen också framhålla att det, i synnerhet när det gäller överklagandeärenden, är viktigt att veta att handläggningstiderna ska hållas så korta som möjligt eftersom dessa ärenden redan pågått under en längre tid innan de kommit till regeringen. Vi noterar i vår granskning att departementet har sagt att man aktivt arbetar med att försöka korta tiderna. Det tycker vi är bra, och vi följer gärna upp hur detta ser ut framöver. Men vi tycker att det är bra att detta arbete fortskrider.

Utöver betydelsen av att ha en god personalsituation är det, menar vi, även viktigt att inse att handläggningen av dessa komplexa förvaltningsärenden kräver en effektiv och ändamålsenlig organisation. Mot bakgrund av den iakttagelsen, herr talman, kan det finnas skäl att överväga om de

nuvarande arbetssätten bör ses över för att skapa en så effektiv och ändamålsenlig organisation som möjligt och bland annat skapa förutsättningar för att enkla ärenden ska få ett snabbt avslut.

(Applåder)

Anf. 154 MARIA ABRAHAMSSON (M):

Herr talman! Allt har ju i stort sett sagts, men allt har inte sagts av alla. Därför tänkte jag också säga några ord om det parlamentariska inslaget i utredningsväsendet.

Utskottet har konstaterat att under den studerade perioden har andelen parlamentariska kommittéer av traditionellt snitt minskat, medan det har blivit jämförelsevis vanligare med särskilda utredare eller kommittéer i vilkas uppdrag det har ingått eller ingår någon form av parlamentariskt samråd.

Det låter kanske inte så dramatiskt, men det finns faktiskt anledning att vara observant på den här utvecklingen. Det gäller att värna vår stolta svenska tradition med ett utredningsväsen som är känt och beundrat i hela världen för att under mycket lång tid ha levererat gediget tröskade och parlamentariskt välförankrade utredningsbetänkanden. Det har bidragit till demokratiseringen av landet och gynnat Sveriges konkurrenskraft i förhållande till omvärlden.

Som KU konstaterar har det statliga utredningsväsendet ansetts utgöra ett inslag av grundläggande värde i svensk förvaltningstradition. Denna förvaltningstradition har som sagt tjänat Sverige väl och ska förhoppningsvis göra det också i framtiden. Därför är det ett oroande tecken när regeringar oavsett kulör stöper om vårt traditionella kommittéväsen till att allt som oftast mynna ut i en enmansutredning, med eller utan en parlamentarisk referensgrupp som sidovagn.

Visst kan det som utskottet konstaterar också finnas olika förklaringar till den här utvecklingen, som till exempel det parlamentariska läge som uppstår då en regering inte har egen majoritet i riksdagen. Då kan det vara bra för regeringen att på något sätt involvera oppositionspartierna, utan att för den skull låta utredningen få formen av en fullskalig parlamentarisk kommitté.

En annan omständighet är EU-medlemskapet. En rad utredningar tillsätts för att i Sverige genomföra EU-rätt, men ofta behövs då ingen parlamentarisk medverkan i själva utredningskedet eftersom utredningens handlingsutrymme är begränsat – EU-rätten gäller i Sverige men ska implementeras. Samtidigt har regeringen redan förankrat den svenska positionen i EU-nämnden innan EU har gått till beslut. Det parlamentariska inslaget kommer tidigare.

Det kan också finnas andra godtagbara skäl till att andelen expertutredningar, med eller utan parlamentariska inslag, har ökat på bekostnad av mer tungfotade parlamentariska kommittéer. Men mot bakgrund av utredningsväsendets grundläggande betydelse anser utskottet att det ändå finns anledning till vissa kommentarer.

Utskottet konstaterar exempelvis att om regeringen vill säkerställa att det parlamentariska inslaget i en utredning fyller sitt ändamål bör syftet med det parlamentariska inslaget noga övervägas, och först därefter bör regeringen ta ställning till utredningsformen.

Prot. 2016/17:56
18 januari

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

Prot. 2016/17:56
18 januari

*Granskning av
statsrådets tjänste-
utövning och
regeringsärendenas
handläggning*

Om syftet är att regeringen ska få del av oppositionspartiernas inställning till vissa förslag, som i förlängningen kan godtas av riksdagen, menar utskottet att det typiskt sett är mer lämpligt med en parlamentarisk kommitté. Det är mer ändamålsenligt och därför att föredra, som vi hört upp-repas här.

Om det i stället anses tillräckligt att någon form av parlamentariskt samråd ska ingå i en utredning bör man närmare överväga vilket syfte samrådet ska ha, i vilka former samrådet ska ske och, för det fall det är aktuellt, hur resultatet av samrådet ska redovisas.

Utskottet framhåller här att regeringen kan använda kommittédirektiven för att närmare ange riktlinjer för samrådets former och hur resultatet ska redovisas. KU konstaterar vidare att det mot bakgrund av den utveckling som har skett kan finnas skäl att se över bestämmelserna i kommittéförordningen och anvisningarna i *Kommittéhandboken*.

Slutligen menar utskottet att det på ett enkelt sätt måste gå att hitta information om till exempel en parlamentarisk referensgrupp är knuten till en viss utredning, liksom om vilka personer som sitter i referensgruppen för de olika riksdagspartierna. I regeringens kommittéberättelse finns i dag inte någon fullständig redovisning av detta slag. Det innebär att det fattas pusselbitar för riksdagens granskning av regeringsarbetet.

Och väl så viktigt: Hur ska väljarna kunna påverka oss politiker om de inte får reda på vilka uppdrag vi har?
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 11 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

KOM(2016) 731 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av ett EU-system för reseuppgifter och resetillstånd (Etias) och om ändring av förordningarna (EU) nr 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/794 och (EU) 2016/1624

KOM(2016) 821 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillämpningen av direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden, om fastställande av ett anmälningsförfarande för tillståndsförfaranden och krav avseende tjänster, och om ändring av direktiv 2006/123/EG och förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden

Motioner

med anledning av prop. 2016/17:55 Åldersgräns för kosmetiska solarier
2016/17:3576 av Mikael Jansson och Roger Richtoff (SD)
2016/17:3583 av Hans Wallmark m.fl. (M, C, L)

med anledning av prop. 2016/17:58 Uppgifter på individnivå i arbetsgi-
vardeklarationen
2016/17:3592 av Maria Malmer Stenergard och Larry Söder (M, KD)
2016/17:3598 av Per Åsling (C)

Prot. 2016/17:56
18 januari

med anledning av prop. 2016/17:59 Trygg och säker vård för barn och
unga som vårdas utanför det egna hemmet
2016/17:3573 av Per Ramhorn m.fl. (SD)
2016/17:3597 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L)

med anledning av prop. 2016/17:61 Uppföljning av återvändandedirekti-
vet och direktivet om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställ-
ning
2016/17:3588 av Paula Bieler m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2016/17:51 Riksrevisionens rapport om felaktiga
utbetalningar inom socialförsäkringen
2016/17:3582 av Johan Forssell m.fl. (M, C, L, KD)
2016/17:3587 av Linus Bylund m.fl. (SD)

§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 17 januari

2016/17:659 Stenkastning mot poliser

av *Boriana Åberg* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:660 Extra avgift för vissa SJ-biljetter

av *Sten Bergheden* (M)
till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2016/17:661 Extra avgift för vissa SJ-biljetter

av *Sten Bergheden* (M)
till statsrådet Åsa Regnér (S)

2016/17:662 Stöd till ämnesföreningar

av *Annika Eclund* (KD)
till utbildningsminister Gustav Fridolin (MP)

§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 17 januari

2016/17:607 Länsstyrelsernas befogenhet

av *Boriana Åberg* (M)
till statsminister Stefan Löfven (S)

den 18 januari

2016/17:609 Utvecklingsmöjligheterna för sjöfarten

av *Boriana Åberg* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)

2016/17:612 Åtgärder för att skydda eftersöksjägare

av *Sten Bergheden* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:613 Fyrverkerier

av *Boriana Åberg* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:616 Fyrverkerirelaterade brott

av *Sten Bergheden* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:614 Detaljplanen för Science Village i Lund

av *Boriana Åberg* (M)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2016/17:622 Problem med postleveranser för Skaraborgs företag

av *Cecilia Widegren* (M)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2016/17:630 Postleveranser på landsbygden

av *Cecilia Widegren* (M)
till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2016/17:624 Neddragningar inom polisen i Västmanland

av *Roger Haddad* (L)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:625 Myndigheternas it-säkerhet

av *Lotta Olsson* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:620 Medborgargården

av *Sten Bergheden* (M)
till statsrådet Anders Ygeman (S)

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.11.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 4 anf. 31 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 5 anf. 86 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 6 anf. 132 (delvis) och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANDERS NORIN

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 2 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 4 Försvarspolitik	2
Försvarsutskottets betänkande 2016/17:FöU3	2
Anf. 1 ALLAN WIDMAN (L)	2
Anf. 2 JAN R ANDERSSON (M).....	4
Anf. 3 ROGER RICHTOFF (SD)	6
Anf. 4 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	9
Anf. 5 ROGER RICHTOFF (SD) replik	9
Anf. 6 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	10
Anf. 7 ROGER RICHTOFF (SD) replik	10
Anf. 8 JAN R ANDERSSON (M) replik.....	11
Anf. 9 ROGER RICHTOFF (SD) replik	11
Anf. 10 JAN R ANDERSSON (M) replik.....	12
Anf. 11 ROGER RICHTOFF (SD) replik	12
Anf. 12 DANIEL BÄCKSTRÖM (C).....	13
Anf. 13 ROGER RICHTOFF (SD) replik	15
Anf. 14 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik.....	16
Anf. 15 ROGER RICHTOFF (SD) replik	16
Anf. 16 DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik.....	17
Anf. 17 STIG HENRIKSSON (V)	17
Anf. 18 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	20
Anf. 19 STIG HENRIKSSON (V) replik	20
Anf. 20 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	21
Anf. 21 STIG HENRIKSSON (V) replik	21
Anf. 22 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	22
Anf. 23 ROGER RICHTOFF (SD) replik	24
Anf. 24 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik.....	24
Anf. 25 ROGER RICHTOFF (SD) replik	25
Anf. 26 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	25
Anf. 27 STIG HENRIKSSON (V) replik	26
Anf. 28 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	27
Anf. 29 STIG HENRIKSSON (V) replik	27
Anf. 30 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	28
Anf. 31 MATTIAS OTTOSSON (S).....	28
Anf. 32 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	30
Anf. 33 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	31
Anf. 34 ALLAN WIDMAN (L) replik.....	31
Anf. 35 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	32
Anf. 36 ROGER RICHTOFF (SD) replik	32
Anf. 37 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	33
Anf. 38 ROGER RICHTOFF (SD) replik	33
Anf. 39 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	34
Anf. 40 STIG HENRIKSSON (V) replik	34
Anf. 41 MATTIAS OTTOSSON (S) replik	34
Anf. 42 STIG HENRIKSSON (V) replik	35

Anf. 43	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	35
Anf. 44	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	36
Anf. 45	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	36
Anf. 46	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	37
Anf. 47	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	37
Anf. 48	JAN R ANDERSSON (M) replik	38
Anf. 49	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	38
Anf. 50	JAN R ANDERSSON (M) replik	39
Anf. 51	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	39
Anf. 52	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	40
Anf. 53	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	40
Anf. 54	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	40
Anf. 55	MATTIAS OTTOSSON (S) replik	41
Anf. 56	ANDERS SCHRÖDER (MP)	41
Anf. 57	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	42
Anf. 58	ANDERS SCHRÖDER (MP) replik	43
Anf. 59	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	43
Anf. 60	ANDERS SCHRÖDER (MP) replik	43
Anf. 61	ROGER RICHTOFF (SD) replik	44
Anf. 62	ANDERS SCHRÖDER (MP) replik	44
Anf. 63	ROGER RICHTOFF (SD) replik	45
Anf. 64	ANDERS SCHRÖDER (MP) replik	45
Anf. 65	MIKAEL JANSSON (SD)	45
Anf. 66	JAN R ANDERSSON (M) replik	47
Anf. 67	MIKAEL JANSSON (SD) replik	47
Anf. 68	JAN R ANDERSSON (M) replik	47
Anf. 69	MIKAEL JANSSON (SD) replik	48
Anf. 70	ROGER RICHTOFF (SD)	48
Anf. 71	ALLAN WIDMAN (L) replik	49
Anf. 72	ROGER RICHTOFF (SD) replik	49
Anf. 73	ALLAN WIDMAN (L) replik	50
Anf. 74	ROGER RICHTOFF (SD) replik	50
Anf. 75	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	51
Anf. 76	ROGER RICHTOFF (SD) replik	51
Anf. 77	DANIEL BÄCKSTRÖM (C) replik	52
Anf. 78	ROGER RICHTOFF (SD) replik	52
Anf. 79	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	53
Anf. 80	ROGER RICHTOFF (SD) replik	53
Anf. 81	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	54
Anf. 82	ROGER RICHTOFF (SD) replik	54
	(Beslut fattades under § 9.)	55
§ 5	Associationsrätt	55
	Civilutskottets betänkande 2016/17:CU6	55
Anf. 83	LARS ERIKSSON (S)	55
Anf. 84	CARL-OSKAR BOHLIN (M)	57
Anf. 85	LARS ERIKSSON (S) replik	58
Anf. 86	CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik	59
Anf. 87	LARS ERIKSSON (S) replik	59
Anf. 88	CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik	60
Anf. 89	ANNIKA HIRVONEN FALK (MP)	60
Anf. 90	CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik	61

Anf. 91 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	62
Anf. 92 CARL-OSKAR BOHLIN (M) replik	62
Anf. 93 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	63
Anf. 94 OLA JOHANSSON (C)	63
Anf. 95 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	66
Anf. 96 OLA JOHANSSON (C) replik	67
Anf. 97 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	67
Anf. 98 OLA JOHANSSON (C) replik	68
Anf. 99 LARS ERIKSSON (S) replik	68
Anf. 100 OLA JOHANSSON (C) replik	69
Anf. 101 LARS ERIKSSON (S) replik	69
Anf. 102 OLA JOHANSSON (C) replik	70
Anf. 103 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V).....	70
Anf. 104 OLA JOHANSSON (C) replik	72
Anf. 105 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	72
Anf. 106 OLA JOHANSSON (C) replik	72
Anf. 107 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	73
Anf. 108 TUVE SKÅNBERG (KD)	73
Anf. 109 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	75
Anf. 110 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	76
Anf. 111 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	76
Anf. 112 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	76
Anf. 113 LARS ERIKSSON (S) replik	77
Anf. 114 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	77
Anf. 115 LARS ERIKSSON (S) replik	78
Anf. 116 TUVE SKÅNBERG (KD) replik	78
Anf. 117 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD).....	78
Anf. 118 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	80
Anf. 119 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	81
Anf. 120 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	81
Anf. 121 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	82
Anf. 122 LARS ERIKSSON (S) replik	82
Anf. 123 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	82
Anf. 124 LARS ERIKSSON (S) replik	83
Anf. 125 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	83
Anf. 126 ROBERT HANNAH (L).....	84
Anf. 127 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	86
Anf. 128 ROBERT HANNAH (L) replik.....	86
Anf. 129 ANNIKA HIRVONEN FALK (MP) replik	86
Anf. 130 ROBERT HANNAH (L) replik.....	87
(Beslut fattades under § 9.).....	87
§ 6 Ersättningsrätt	87
Civilutskottets betänkande 2016/17:CU7	87
Anf. 131 TUVE SKÅNBERG (KD)	87
Anf. 132 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V).....	89
Anf. 133 ROBERT HANNAH (L).....	90
Anf. 134 JOHANNA HARALDSSON (S)	91
Anf. 135 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	92
Anf. 136 JOHANNA HARALDSSON (S) replik	93
Anf. 137 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik	93
Anf. 138 JOHANNA HARALDSSON (S) replik	93

(Beslut fattades under § 9.)	94
§ 7 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen	94
Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU5	94
Anf. 139 EMANUEL ÖZ (S)	94
Anf. 140 PATRICK RESLOW (M)	96
Anf. 141 FREDRIK ERIKSSON (SD)	98
§ 8 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.....	99
Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU10	99
Anf. 142 ANDREAS NORLÉN (M)	99
(forts. § 10).....	101
Ajournering.....	102
Återupptaget sammanträde.....	102
§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	102
FöU3 Försvarspolitik	102
CU6 Associationsrätt	104
CU7 Ersättningsrätt	105
§ 10 (forts. från § 8) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU10)	106
Anf. 143 HANS EKSTRÖM (S).....	106
Anf. 144 JONAS MILLARD (SD)	108
Anf. 145 NICLAS MALMBERG (MP).....	109
Anf. 146 JONAS MILLARD (SD) replik	111
Anf. 147 NICLAS MALMBERG (MP) replik.....	111
Anf. 148 JONAS MILLARD (SD) replik	112
Anf. 149 NICLAS MALMBERG (MP) replik.....	112
Anf. 150 PER-INGVAR JOHANSSON (C).....	112
Anf. 151 TINA ACKETOFT (L)	114
Anf. 152 ANNICKA ENGBLOM (M)	115
Anf. 153 EMANUEL ÖZ (S).....	117
Anf. 154 MARIA ABRAHAMSSON (M).....	119
§ 11 Bordläggning.....	120
§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar	121
§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor	121
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 17.11.	122